

Ihmiskauppa seksuaalisessa hyväksikäyttö tarkoituksessa – tutkimus kriminalisoinnin tunnusmerkistötekijöihin

Katariina Rinne
OTM -tutkielma
Helsingin yliopisto
Oikeustieteellinen tiedekunta; Rikosoikeus
Ohjaajat: Kimmo Nuotio ja Tapio Lappi-Seppälä
Huhtikuu 2021

Tiivistelmä

Tiedekunta: Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta

Koulutusohjelma: Oikeustieteen maisteri

Tekijä: Katariina Rinne

Työn nimi: Ihmiskauppa seksuaalisessa hyväksikäyttö tarkoituksessa – tutkimus kriminalisoinnin tunnusmerkistötekijöihin

Työn laji: Maisteritutkielma

Kuukausi ja vuosi: Huhtikuu 2021

Sivumäärä: xxi + 93.

Avainsanat: Ihmiskauppa, seksikauppa, paritus, tunnusmerkistö, loukatun suostumus, itsemääräämisoikeus, ihmisoikeusloukkaus, rangaistuksen mittaaminen

Säilytyspaikka: Helsingin yliopiston kirjasto

Tiivistelmä: Tässä tutkielmassa tarkastellaan ihmiskauppaa seksuaalisessa hyväksikäyttö tarkoituksessa eli niin kutsuttua seksikauppaa. Ihmiskauppa luokitellaan uhrin perus- ja ihmisoikeuksia loukkaavaksi hyötymisrikokseksi, jonka kansallinen kriminalisointi löytyy vapausrikoksia käsittelevästä rikoslain 25 luvun 3 §:stä. Ihmiskauppa pykälän oltua 10 vuotta voimassa, tuomioita oli annettu vuoteen 2014 mennessä vain muutama, niiden johtopäätökset olivat osin virheellisiä ja soveltamiskynnyksen voitiin katsoa asettuneen tarkoitettua korkeammaksi. Uhrin oikeuksien toteutumisen kannalta rikosnimikkeellä on suuri merkitys, mistä syystä osaltaan tilanteeseen puututtiin vuonna 2015 ihmiskauppa- ja parituspykälää selkeyttämällä. Lainsäädäntömuutosten myötä ihmiskaupparikoksen piiriin oli tarkoitus tulla sellaiset kohdehenkilön kontrolloimista osoittavat teot, joiden silloin katsottiin kuuluvan paritukseen. Muutosten myötä parituksen oli sitä vastoin pyrkimys muuttua rikokseksi, jossa parituksen kohteena oleva henkilö ei ole alistussuhteessa rikoksentehtijään ja kyse on puhtaasti ainoastaan taloudellisesta hyötymisrikoksesta.

Tutkielma keskittyy ihmiskaupparikoksen tunnusmerkistöön, joka jakaantuu taustalla olevien kansainvälisten velvoitteiden mukaisesti kolmeen osaan. Pykälän 1 momentin numeroiduissa kohdissa määritetään rikoksessa käytettävät vaihtoehtoiset keinot. Tämän lisäksi tunnusmerkistössä mainitaan vaihtoehtoiset tekotavat ja rikoksen vaihtoehtoiset tarkoitukset, joka nyt tarkasteltavana olevan ihmiskaupan muodon kohdalla on seksuaalinen hyväksikäyttö. Oikeuskäytännön perusteella vuoden 2015 lakimuutosta voidaan pitää varsin onnistuneena siinä mielessä, että seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvä ihmiskauppa on alettu ymmärtämään prosessinomaisena itsemääräämisoikeuden ja ruumiillisen koskemattomuuden riistämisenä ja alistamisena, jossa uhri antaa periksi vähän kerrallaan. Seksikauppaan liittyy vain harvoin liikkumisvapauden riistoa, uhkailua ja väkivaltaa, mikä tunnutaan ymmärtävän tuomioistuimissa entistä paremmin. Hienovaraisia, usein psyykkisiä keinoja, joilla saatetaan uhrin seksuaalisen hyväksikäytön kohteiksi, on alettu lakimuutoksen myötä niin ikään tunnistamaan. Aikaisemmin tunnusmerkistöä tulkittaessa uhrin alkuperäiselle vapaaehtoisuudelle annettiin ratkaiseva merkitys, mikä ei ollut rikoslain eikä Suomea sitovien kansainvälisten velvoitteiden mukaista. Lainmuutoksen myötä suhtautumistavan uhrin vapaaehtoisuuteen voidaan katsoa oikeuskäytännössä muuttuneen. Haasteita aiheuttavat kuitenkin yhä erityisesti tapaukset, joissa uhrin oma mies toimii parittajana ja uhri katsoo suostuneensa vapaasta tahdostaan seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi. Kysymyksen on katsottu olleen tällöin parituksesta, vaikka ihmiskaupan tunnusmerkistön täyttävät tekijät olisivat olleet käsillä. Tunnusmerkistötekijöiden tulkinnassa on kuitenkin siirrytty selvästi oikeaan suuntaan, mutta rangaistuksen mittaaminen sitä vastoin on ollut osin annettujen oikeusohjeiden vastaista eikä esimerkiksi teon moitittavuutta lisäävillä seikoilla välttämättä ole ollut lainkaan korottavaa vaikutusta rangaistukseen.

Sisällysluettelo

Lähteet	v
1. Johdanto.....	1
1.1. Tutkimusaihe, -kysymys ja rajaukset.....	1
1.2. Tutkimustapa, rakenne ja lähteet	3
2. Seksikauppa yhteiskunnallisena ja rikosoikeudellisena ilmiönä	6
2.1. Seksikauppa yhteiskunnallisena ilmiönä	6
2.1.1. Seksikauppa globaalina ilmiönä	6
2.1.2. Suomessa esiintyvä seksikauppa	8
2.2. Ihmiskauppa ihmisoikeusloukkauksena	10
2.3. Kansainväliset instrumentit seksikauppaan puuttumiseksi	13
2.4. Ihmiskauppa rikoslaissa	15
2.4.1. Katsaus kotimaisen ihmiskauppasääntelyn historiaan.....	15
2.4.2. Rikoslain 25 luvun 3 ja 3a §	16
2.4.3. Teon tarkoitus: seksuaalinen hyväksikäyttö.....	18
2.4.4. Soveltamiskäytännössä havaitut ongelmat	20
2.4.5. Lakimuutokset ratkaisuna ongelmiin	23
2.5. Ihmiskaupan uhrin asemasta	24
2.6. Paritus – seksikaupan lievempi tekomuoto?	26
2.6.1. Parituksen määritelmä	26
2.6.2. Parituskriminalisoinnilla suojattava oikeushyvä	28
2.7. Seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö.....	30
3. Ihmiskaupassa käytettävät keinot	33
3.1. Johdatus keinoihin	33
3.2. Riippuvaisen aseman ja turvattoman tilan hyväksikäyttö.....	35
3.2.1. Hyväksikäyttöä koskevat määritelmät ja oikeusohjeet.....	35
3.2.2. Tapaus Moldova – malliesimerkki tämän päivän seksikaupasta.....	37

3.2.3.	Tapaus vapaaehtonainen romanialaisnainen – kysymys taloudellisesta hyväksikäytöstä	40
3.2.4.	Tapaus Nigeria – määräysvaltaan velkuuttamalla	42
3.2.5.	Tapaus thaihieronta – kysymys henkisestä riippuvuussuhteesta	44
3.3.	Painostaminen	46
3.3.1.	Painostamisen määritelmä	46
3.3.2.	Loverboy -taktiikka	46
3.3.3.	Tapaus Oulu – painostamalla ja uhkailulla prostituoiduksi	48
3.4.	Erehdyttäminen ja kavaluus	50
3.4.1.	Erehdyttämisen ja kavaluuden määritelmät	50
3.4.2.	Tapaus Moldova – erehdyttämistä välistä vetämällä	51
3.5.	Väkivalta	53
3.5.1.	Yleistä väkivallasta seksikaupassa	53
3.5.2.	Tapaus Kymenlaakso – väkivallalla ei yhteyttä prostituutioon	54
4.	Tekotavat	57
4.1.	Johdanto tekotapoihin	57
4.2.	Määräysvaltaan ottaminen	58
4.2.1.	Määräysvaltaan ottamisen määritelmä	58
4.2.2.	Tapaus romanialaiset pariskunnat – parittajana oma puoliso	59
4.2.3.	Tapaus voodoo - määräysvallassa pitäminen voodooon avulla	62
4.2.4.	Tapaus Moldova – määräysvalta ilmeni työnteon kontrolloimisena	64
4.2.5.	Tyypillinen seksikauppatapaus – romanialaisnaisen määräysvaltaan ottaminen	66
4.3.	Värvääminen	69
4.3.1.	Värväämistä koskevat oikeusohjeet	69
4.3.2.	Tapaus Moldova – Uhrit keskustelujen tuloksena kohdemaahan	69
4.3.3.	Tapaus Oulu – määräysvaltaan ottaminen tulkittiin värväykseksi	71
5.	Kokoavia näkökohtia rangaistuskäytännöstä	73

5.1.	Rangaistuksen mittaamista koskevat oikeusohjeet	73
5.2.	Oikeasuhtaisia, varoittavia ja tehokkaita rangaistuksia?	74
6.	Uhrin suostumuksesta.....	77
6.1.	Suostumus rikosoikeudessa	77
6.2.	Suostumuksen merkitys ihmiskaupassa.....	79
6.3.	Libertarismi ja abolitionismi ideologisina vaikuttimina lainsäädännölle ja sen tulkinnalle	82
6.4.	Parituksen kohteen suostumuksesta.....	85
6.4.1.	Tšekki tapaus - parittajalla ei vastuuta kohteen vammoista eikä kärsimyksestä 85	
6.4.2.	Parituksen kohteen suostumuksen problematiikasta	87
6.4.3.	Oikeus kärsimyskorvaukseen	89
6.4.4.	Tapaus vapaaehtoinen romanialaisnainen – korvausvaatimus oli hylättävä vallitsevasta oikeustilasta johtuen	90
7.	Johtopäätökset	92

Lähteet

Kirjallisuus, artikkelit ja julkaisut

Aarnio, 1997

Aarnio, Aulis: Oikeussäännösten systematisointi ja tulkinta. Teoksessa Häyhä, Juha (toim.). Minun metodini. Werner Söderström Lakitieto, Helsinki, s. 35–56.

Aarnio, 2011

Aarnio, Aulis: Luentoja lainopillisen tutkimuksen teoriasta. Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisut 2011.

Delia – Beeks, 2006

Amir, Delia – Beeks, Karen D.: Trafficking and the Global Sex Industry. Lexington Books, Maryland 2006.

Anttila, 1946

Anttila, Inkeri: Loukatun suostumus oikeudenvastaisuuden poistavana perusteena. Suomalainen Lakimiesyhdistys 1946.

Bell, 1994

Bell, Shannon: Reading, Writing & Rewriting the Prostitute Body. Indiana University Press. Bloomington 1994.

Beyleveld - Brownsword, 2001

Beyleveld, Deryck & Brownsword, Roger: Human Dignity in Bioethics and Biolaw. Oxford University Press, Oxford 2001.

Brunovskis - Surtees, 2007

Brunovskis, Anette - Surtees, Rebecca: Leaving the past behind? When victims of trafficking decline assistance. FAFO-report 40. Oslo 2007.

Coster vanVoorhout, 2007

Coster van Voorhout, Jill E. B.: Human trafficking for labour exploitation: Interpreting the crime. Utrecht Law Review, Vol. 3, No. 2, 2007.

Danziger, 2006

Danziger, Richard: Where are the victims of trafficking? *Forced Migration Review*, Vol. 25, No. 2, 2006.

De Jonge, 2005

De Jonge, Boudewijn: Eurojust and Human Trafficking. The State of Affairs. The Hague 2005.

Dreixler, 1998

Dreixler, M.: Der Mensch als Ware, Erscheinungsformen modernen Menschenhandels unter strafrechtlicher Sicht, Frankfurt am Main 1998.

Ejalu, 2006

Ejalu, William A. E.: From Home to Hell: The Telling Story of an African Woman's Journey and Stay in Europe. In Amir, Delila and Beeks, Karen (ed): Trafficking and the Global Sex Industry. Lexington Books, Maryland 2006.

Eriksson – Knutagård, 2005

Erksson, Niklas – Knutagård, Hans: Sexmänsäljer.se/x – nöje blir function. Reportserie 1/2005. RFSL Malmö: Rådgivningen Skåne.

Eriksson – Björkqvist, 2020

Eriksson, Kenneth – Björkqvist, Jeanette: Kovat kadut. WSOY. 2020.

Farley – Baral – Kiremire – Sezgin, 1998.

Farley, Melissa – Baral, Isin – Kiremire, Merab – Sezgin, Ufuk: Prostitution in Five Countries: Violence and Post-Traumatic Stress Disorder. *Feminism & Psychology*, 4/1998, s. 405–426.

Farley, 2004

Farley, Melissa: “Bad for the Body, Bad for the Heart”: Prostitution Harms Women Even if Legalised or Decriminalised. *Violence Against Women*, 10/2004, s. 1087–1125.

Frände, 2001

Frände, Dan: Allmän straffrätt. Juridiska fakulteten vid Helsingfors universitetet 2001.

Grönroos, 2020

Grönroos, Mona: Suomen parituslainsäädäntö: rikoslain 20 luvun 9 §:n historia, nykytila ja tulevaisuudennäkymät Helsingin yliopisto 2020.

Hahto, 2004

Hahto, Vilja: Uhrin myötävaikutus ja rikoksentekijän vastuu. Edita Publishing Oy. Helsinki 2004.

Hirvonen, 2011

Hirvonen, Ari: Mitkä metodit? Opas oikeustieteen metodologiaan. Yleisen oikeustieteen julkaisuja, Oikeustieteellinen tiedekunta, Helsingin yliopisto 2011.

Hyttinen, 2002

Hyttinen, Sanna – Silvander, Johanna: Orjuus, pakkotyö, ihmiskauppa. Teoksessa Ihmisoikeudet 2000-luvulla. Sopimuksia ja asiakirjoja. Ihmisoikeusliitto / Edita. Helsinki 2002.

Häyhä, 1997

Häyhä, Juha: Minun metodini. Werner Söderström Lakitieto, Helsinki 1997.

Jareborg, 1994

Jareborg, Nils: Straffrättens ansvarslära. Iustus Förlag AB 1994.

Jyrkinen, 2005

Jyrkinen, Marjut: The Organisation of Policy Meets the Commercialisation of Sex. Global Linkages, Policies, Technologies. Economy and society No 146. Helsinki: Hanken, Swedish School of Economics and Business Administration 2005.

Ketonen, 2015

Ketonen, Yrjö: Huumeepoliisin jalanjäljissä – Helsingin poliisin huumerikostutkintaa viideltä vuosikymmeneltä. IH-Kustannus Oy, Helsinki 2015.

Kimpimäki, 1997

Kimpimäki, Minna: Neljä artikkelia ihmisestä kaupan kohteena: A: Varsinainen ihmiskauppa, B: Lapsikauppa, C: Elinten, kudoksien ja sukusolujen kauppa, D: Kaupallinen erotiikka. Rovaniemi 1997.

Kimpimäki, 1998

Kimpimäki, Minna: Seksuaalinen itsemääräämisoikeus, oikeushyväajattelu ja moraalisen närkästyksen aika rikosoikeudessa. *Oikeus* 1998:2, s. 20-29.

Kimpimäki, 2009

Kimpimäki, Minna: Haureuden harjoittajista ihmiskaupan uhreihin. Prostituution, parituksen ja ihmiskaupan oikeudellinen sääntely. Lapin yliopistokustannus. Rovaniemi 2009.

Kuivaniemi, 2004

Kuivaniemi, Leni: Human Rights Perspective to Trafficking in Women. Edilex Asiantuntijakirjoitukset 2004.

Kontula, 2008.

Kontula, Anna: Punainen eksodus. Tutkimus seksityöstä Suomessa. Tutkijaliitto. Keuruu 2008.

Kuokkanen – Sambou, 2019

Kuokkanen, Anna – Sambou, Saija: Ihmiskauppaa voidaan ehkäistä kehitysyhteistyössä. Haaste 4/2019.

Lappi-Seppälä, 1987

Lappi-Seppälä, Tapio: Rangaistuksen määräämisestä I. Teoria ja yleinen osa. Helsinki 1987.

Lappi-Seppälä, 1997

Lappi-Seppälä, Tapio: Rikosoikeustutkimus, kriminaalipoliittinen orientaatio – ja metodi. Teoksessa *Minun metodini* s. 189-218. Häyhä, Juha (toim.). Porvoo 1997.

Lappi-Seppälä, 2006

Lappi-Seppälä, Tapio: Rikollisuus ja kriminaalipolitiikka. *Forum Iuris*. Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisut. Helsinki 2006.

Lappi-Seppälä, 2013

Lappi-Seppälä, Tapio: Kriminaalipolitiikan muutostrendejä. Teoksessa Raimo Lahti (toim.): *Rikosoikeuden muutos 1960-luvulta 2010-luvulle*. Pekka Koskisen (1943–2011) muistojulkaisu. *Forum iuris*, Helsinki 2013, s. 17–52.

Lappi-Seppälä, Tapio – Hakamies, Kaarlo – Helenius, Dan – Koskinen, Pekka – Majanen, Martti – Melander, Sakari – Nuotio, Kimmo – Nuutila, Ari-Matti – Ojala, Timo – Rautio, Ilkka: Rikosoikeus. Kirjailijat ja Alma Talent Oy. Helsinki 2016.

Laukkanen, 1998

Laukkanen, Mari-Elina: Kuhinaa kulisseissa. Kun suomalainen mies myy potenssiaan. Raportteja 231. Stakes. Helsinki 1998.

Lehti - Aromaa, 2002

Lehti, Martti – Aromaa, Kauko: Naiskauppa, laitton siirtolaisuus ja Suomi. Nykytilanne, lainsäädäntö ja tutkimuslähteet. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. Helsinki 2002.

Leijonhufvud – Wennberg, 2001

Leijonhufvud, Madeleine – Wennberg, Suzanne: Straffansvar. 6. upplagan. Juristförlaget 2001.

Leidholdt, 1993

Leidholdt, Dorchen: Prostitution: A Violation of Women's Human Rights. Cardozo Women's Law Journal, 1993, s. 133–147.

Leskinen, 2002

Leskinen, Jari: Organisoitu paritus ja prostituutio Suomessa. Teoksessa Keskusrikospoliisi. Rikostutkimus 2002, s. 9–30.

Malarek, 2005

Malarek, Victor: Natasha. Seksibisneksen uhrin. Otavan kirjapaino oy. Keuruu 2005.

Meriläinen – Säteri, 1999

Meriläinen, Rosa – Säteri, Matti: Seksibisnes. Vihreä Sivistysliitto RY. Saarijärvi 1999.

Melander, 2011

Melander, Sakari: Yhdenvertaisuus rikosoikeudessa. Oikeus 2011 (40); 2: 175–198.

Melander, 2015a

Melander, Sakari: EU-rikosoikeus. Alma Talent Oy. Lakimiesliiton kustannus 2015.

Melander, 2015b

Melander, Sakari: Rikosoikeudellinen laillisuusperiaate ja rikosoikeudellinen tulkinta. Defensor Legis N:o 4/2015.

Niemi – Aaltonen, 2017

Niemi, Johanna – Aaltonen, Jussi: Ihmiskaupan torjuminen seksin ostoon puuttumalla. Yhteiskuntapolitiikka 82 (2017):3.

Niemi-Kiesiläinen, 2004

Niemi-Kiesiläinen, Johanna: Naiskauppa, paritus ja seksin osto. Lakimies 3/2004 s. 451–465.

Nieminen, 2005

Nieminen, Liisa: Nais- ja lapsikauppa ihmisoikeusongelmana. Oikeus 2005 (34); 2: 130–156.

Nuotio, 2020

Nuotio, Kimmo: Oikeustiede ajassa. Oikeus 2020 (49); 4: 509–519.

Nuutila, 1997

Nuutila, Ari-Matti: Rikoslain yleinen osa. Lakimiesliiton kustannus 1997.

Obokata, 2006

Obokata, Tom: Trafficking of Human Beings from a Human Rights Perspective. Koninklijke Brill NV. Leiden, Hollanti 2006.

Olsson, 2000

Olsson, Hanna: Männen, lagen och prostitutionen, teoksessa Gudrun Nordborg – Karin Ågren – Eva Nilsson (red.), Strategier och kontrakt för ekonomi och kärlek, Rapport från 10:e Nordiska KvinnoJuristmötet, Iustus Uppsala 2000, s. 135–148.

Olsson, 2019

Olsson, Nanni: Pakkoavioliiton kriminalisointi Suomessa. Helsinki Law Review, 1/2019, pp. 92–121.

Pellonpää, 2005

Pellonpää, Matti: Euroopan ihmisoikeussopimus. Gummerus Kirjapaino Oy 2005.

Pärssinen, 2003

Pärssinen, Venla (nykyisin Roth): Ihmiskauppa rikoksena Suomen lainsäädäntömaisemassa: Ehdotus hallituksen esitykseksi rikoslain 25 luvun ja oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain muuttamisesta. Turku 2003.

Pärssinen 2006

Pärssinen, Venla: Uhreille myönnettävä oleskelulupa ihmiskaupan vastaisen toiminnan keinona: EU:n uhridirektiivi ja siihen liittyvä hallituksen esitys kansainvälisten velvoitteiden ja suositusten valossa. Oikeus 2006 (35); 2: 178–199.

Rendic, 2015

Rendic, Pia: Ihmiskaupan kasvot. Kustannus Oy Uusi Tie. EU 2015.

Roth, 2007

Roth, Venla: Paritusta vai ihmiskauppaa? Defensor Legis 3/2007, s. 419–436.

Roth, 2010a.

Roth, Venla: Defining human trafficking, identifying its victims : a study on the impact and future challenges of international, European and Finnish legal responses to prostitution-related trafficking in human beings. Turun yliopisto 2010.

Roth, 2010b

Roth, Venla: Ihmiskaupasta suomalaisessa työelämässä. Oikeus 2010 (39); 3: 278–287).

Roth, 2011

Roth, Venla: Näkymättömät uhrit: seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvän ihmiskaupan tunnistaminen. Lakimies 5/2011, s. 975–999.

Saarni, 2016

Saarni, Merja: Orjuus tänään. Näkökulmia Ihmiskauppaa. Tekijät ja aikamedia Oy. Keuruu 2016.

Siltala, 2003

Siltala, Raimo: Oikeustieteen tieteenteoria. Suomalainen Lakimiesyhdistys, Helsinki.

Svensson, 2000

Svensson, Eva-Maria: Kritik av en juridisk argumentation – det krävs två för att dansa en tango!, teoksessa Gudrun Nordborg – Karin Ågren – Eva Nilsson (red.), Strategier och kontrakt för ekonomi och kärlek, Rapport från 10:e Nordiska KvinnoJuristmötet, Iustus Uppsala 2000, s. 23–44.

Tapani – Tolvanen, 2013

Tapani, Jussi – Tolvanen, Matti, Rikosoikeuden yleinen osa: Vastuuoppi. 2. uudistettu painos. Talentum Media Oy 2013.

Tapani, 2015

Tapani, Jussi: Seksuaalipalvelujen oston rangaistavuus – tuottamusvastuuta vai jotakin muuta? Defensor Legis N:o 4/2015.

Tikka – Aaltonen – Maaniitty, 2018

Tikka, Katja – Aaltonen, Iisa – Maaniitty, Elina: Punaisten lyhtyjen Helsinki. Prostituutio pääkaupungin historiassa. Minerva Kustannus Oy. Helsinki 2018

Tolvanen, 2003

Tolvanen, Matti: Rikosoikeus moraalisenä viestinviejänä – pohdintoja seksuaalipalvelujen oston ja myynnin kriminalisoinnista kriminalisointiperiaatteiden valossa, OIKEUS 2/2003, s. 190.

Tolvanen, 2015

Tolvanen, Matti: Rikosoikeus ja rikollisuuden tutkimus. Edilex lakikirjasto. Helsinki 2015.

Tuunanen, 2016

Tuunanen, Sanna: ”It’s been a hard day’s night, and I’ve been working like a dog” – työperäinen ihmiskauppa suomalaisessa oikeuskäytännössä. Pro gradu -tutkielma. Julkaistu Edilexissä 25.6.2018.

Viuhko, 2013

Viuhko, Minna: Aktiivisia toimijoita vai passiivisia ideaaliuhreja? Ihmiskaupan uhrien rajoitettu toimijuus. Oikeus 2013 (42); 4: 385–404.

Viuhko, 2020

Viuhko, Minna: Restricted agency, control and exploitation: Understanding the agency of trafficked persons in the 21st-century Finland. Helsingin yliopisto 2020.

Kansalliset virallislähteet

Eduskunnan kirjelmä EK 43/2010 vp – K 17/2010 vp: Kansallisen ihmiskaupparaportoijan kertomus 2010.

HE 94/1993 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle rikoslainsäädännön kokonaisuudistuksen toisen vaiheen käsittäviksi rikoslain ja eräiden muiden lakien muutoksiksi.

HE 309/1993 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta.

HE 6/1997 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle oikeudenkäyttöä, viranomaisia ja yleistä järjestystä vastaan kohdistuvia rikoksia sekä seksuaalirikoksia koskevien säännösten uudistamiseksi

HE 20/2002 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi turvallisuuden edistämistä yleisillä paikoilla koskevien säännösten uudistamiseksi.

HE 44/2002 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle rikosoikeuden yleisiä oppeja koskevan lainsäädännön uudistamiseksi

HE 167/2003 v. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi vahingonkorvauslain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

HE 34/2004 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rikoslain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

HE 221/2005 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastaisen Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimuksen ihmiskauppaa ja maahanmuuttajien salakuljetusta koskevien lisäpöytäkirjojen hyväksymisestä ja niiden lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta sekä laeiksi rikoslain 20 luvun ja järjestyslain 7 ja 16 §:n muuttamisesta.

HE 103/2014 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rikoslain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

HE 229/2014 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rikoslain 20 luvun 8 §:n muuttamisesta.

LaVM 4/2004 vp. Lakivaliokunnan mietintö hallituksen esityksestä laiksi rikoslain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laiksi.

LaVM 38/2014 vp. Lakivaliokunnan mietintö hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi rikoslain 20 luvun 8 §:n muuttamisesta.

Niemi, Johanna – Aaltonen, jussi: Seksikaupan kohteen hyväksikäyttö. Seksinostokiellon toimivuuden arviointi. Oikeusministeriön selvityksiä ja ohjeita 39/2013.

Oikeusministeriö: Työryhmämietintö 2003:5. Työryhmän osamietintö: Ihmiskauppa, paritus ja prostituutio.

Oikeusministeriö: Ihmiskauppatyöryhmän mietintö 63/2012. Helsinki 2012.

Oikeusministeriö: Seksikaupan kohteen hyväksikäyttö Seksinostokiellon toimivuuden arviointi. Selvityksiä ja ohjeita 39/2013. Helsinki 2013.

Oikeusministeriö: Ihmiskaupan vastainen työ. OM031:00/2020. Hanketiedot saatavilla osoitteessa: <https://oikeusministerio.fi/ihmiskaupan-vastainen-tyo-hanketiedot-ja-asiakirjat> (vierailtu 9.3.2021)

Oikeusministeriö: Seksikaupan kohteen hyväksikäyttöä koskevan säännöksen soveltamisesta tehdään selvitys. Uutinen 8.12.2020.

PeVL 15/2001 vp. Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä HE 200/2000 vp laiksi virallistetusta parisuhteesta.

PeVL 17/2006 vp. Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä HE 221/2005 vp kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastaisen Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimuksen ihmiskauppaa ja maahanmuuttajien salakuljetusta koskevien lisäpöytäkirjojen hyväksymisestä ja niiden lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten

voimaansaattamisesta sekä laeiksi rikoslain 20 luvun ja järjestyslain 7 ja 16 §:n muuttamisesta.

Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma 10.12.2019: Osallistava ja osaava Suomi - sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta.

Sisäministeriö: Ihmiskaupan torjuntaa tehostetaan viranomaisten ja järjestöjen yhteistyöllä. Tiedote 137/2020. Saatavilla osoitteesta: <https://valtioneuvosto.fi/-/1410869/ihmiskaupan-torjuntaa-tehostetaan-viranomaisten-ja-jarjestojen-yhteistyolla> (vierailtu 9.3.2021)

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos: Sukupuolten tasa-arvo > Tasa-arvon tila > Väkipalja ja Häirintä > Ihmiskauppa. 3.3.2021. Saatavilla osoitteesta: <https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/tasa-arvon-tila/vakivalta-ja-hairinta/ihmiskauppa> (vierailtu 14.3.2021)

TyVM 13/2010 vp. Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta mietintö kansallisen ihmiskaupparaportoin kertonuksesta K 17/2010 vp.

Ulkoministeriö: Ihmiskaupan vastainen toimintasuunnitelma. 2005/5. Edita Prima Oy. Helsinki 2005.

Vähemmistövaltuutettu: Kansallisen ihmiskaupparaportoin kertonus 2010. Ihmiskauppa ja siihen liittyvät ilmiöt sekä ihmiskaupan uhrien oikeuksien toteuttaminen Suomessa. K 17/2010 vp. Julkaisusarja 7. Helsinki.

Vähemmistövaltuutettu: Kansallinen ihmiskaupparaportoin kertonus 2014. Arvio ihmiskaupan vastaisen toiminnan tilasta ja seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi joutuneiden ihmiskaupan uhrien oikeuksien toteutumisesta rikosprosessissa. K 19/2014 vp. Julkaisusarja 16. Helsinki.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu: Kansallinen ihmiskaupparaportoin muistio 2016-552. Nigerianlaistaustaiset seksuaalisesti hyväksikäytetyt ihmiskaupan uhrin Suomessa: Ulkomaalaislain soveltamiskäytäntö.

Maahanmuuttovirasto: Nigerianlaisten naisten ihmiskauppa Eurooppaan. Suuntaus-hanke. 2015.

Maahanmuuttovirasto, Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä: Tilannekatsaus 1.1.–31.12.2017.

Maahanmuuttovirasto: Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän vuosikatsaus 1.1.—31.12.2020.

Oikeusministeriö: Seksuaalirikoslainsäädännön kokonaisuudistus. Mietintöjä ja lausuntoja 2020:9.

Oikeusministeriö: Seksuaalirikoslainsäädännön kokonaisuudistus. Lausuntotiivistelmä. Mietintöjä ja lausuntoja 2021:2.

Ulkoministeriö: Euroopan neuvoston ihmiskaupan vastaisesta toiminnasta tehdyn yleissopimuksen voimaansaattamista valmistelevan työryhmän mietintö. 2010.

Valtioneuvosto: Ihmiskauppa arkipäivää myös Pohjoismaissa. Tiedote. Sisäministeriö & Sosiaali- ja terveysministeriö. 25.10.2016.

Valtioneuvosto: Tuntematon tulevaisuus: selvitys ihmiskaupan uhrien auttamista koskevan lainsäädännön toimivuudesta. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 24/2018.

Kansainväliset virallislähteet ja sopimukset:

European Commission: Trafficking in Human Beings. Eurostat 2013.

Euroopan ihmisoikeussopimus (yleissopimus ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi) sellaisena kuin se on muutettuna yhdennellätoista pöytäkirjalla. Ulkoasiainministeriön ilmoitus Euroopan ihmisoikeussopimuksesta 63/1999, SopS 85-86/1998, 20.05.1999.

Euroopan neuvoston yleissopimus ihmiskaupan vastaisesta toiminnasta, 16.05.2005. VNa 44/2012, SopS 43-44/2012, 28.06.2012.

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2011/36/EU ihmiskaupan ehkäisemisestä ja torjumisesta sekä ihmiskaupan uhrien suojelemisesta ja neuvoston puitepäätöksen 2002/629/YOS korvaamisesta, 05.04.2011, EUVL L 101, 15.04.2011.

Euroopan unionin neuvoston puitepäättös 2002/629/YOS ihmiskaupan torjunnasta, 19.07.2002, EYVL L 203, 01.08.2002.

Euroopan parlamentti: Naisten oikeuksien ja sukupuolten tasa-arvon valiokunnan mietintö seksuaalisen hyväksikäytön ja prostituution vaikutuksesta sukupuolten tasa-arvoon.

International Labour Organisation: A Global Alliance Against Forced Labour. Global Report under the Follow-up to the ILO Declaration on Fundamental Principles and Rights at Work 2005. International Labour Conference, 93rd Session 2005, Report I (B). Geneva 2005.

International Labour Office (ILO): Global Estimate of Forced Labour. Results and methodology, 2012.

Immigrant Council of Ireland: Stop Traffick! Tackling demand for sexual services of trafficked women and girls. 03/2013. With the financial support of the Prevention of and Fight against Crime Programme European Commission - Directorate-General Home Affairs. Dublin 2013.

Kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastaisen Yhdistyneiden kansakuntien yleissopimuksen lisäpöytäkirja ihmiskaupan, erityisesti naisten ja lasten kaupan ehkäisemisestä, torjumisesta ja rankaisemisesta, 15.11.2000. TPa 71/2006, 29.09.2006.

United Nations Office on Drug and Crime: Global report on trafficking on persons 2016. United Nations. New York, 2016.

U.S. Department of State: Trafficking in Person Report 2003.

U.S. Department of State: Trafficking in Person Report 2015.

YK: Yhdistyneiden Kansakuntien lisäsopimus orjuuden, orjakaupan ja orjuuteen verrattavien järjestelmien ja käytännön tukahduttamisesta. (SopS 17/1959)

Oikeuskäytäntö

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisu Rantsev v. Kypros & Venäjä no. 25965/04.

Korkein oikeus

KKO 2012:66

KKO 2014:80

KKO 2015:89

Hovioikeudet

Helsingin hovioikeuden tuomiossa 24.3.2000, asiassa R 99/634.

Helsingin hovioikeuden tuomio 23.01.2015 nro 103200, asia R 13/1963.

Helsingin hovioikeuden tuomio 31.1.2017 nro 104063, asia R 16/1625.

Helsingin hovioikeuden tuomio 14.2.2018 nro 106218, asia R 15/2736.

Helsingin hovioikeuden tuomio 3.9.2019 nro 137129, asia R 19/420.

Helsingin hovioikeuden tuomio 11.3.2015 nro 110263, asia R 15/320.

Helsingin hovioikeuden tuomio 16.1.2018 nro 101755, asia R 17/1046.

Helsingin hovioikeuden tuomio 14.2.2018 nro 106218, asia R 15/2736.

Turun hovioikeuden tuomio 16.6.2017 nro 124677, asia 16/1038.

Käräjäoikeudet

Helsingin käräjäoikeuden tuomio 20.7.2006 nro 6857, asia R 06/5204.

Helsingin käräjäoikeuden tuomio 28.11.2008 nro 11690, asia R 08/10613.

Helsingin käräjäoikeuden tuomio 27.05.2013 nro 101127, asia R 13/101127.

Helsingin käräjäoikeus 28.09.2015 nro 140096, asia R 15/6242.

Helsingin kärjäoikeuden tuomio 17.9.2018 nro 138674, asia R 18/7233.

Helsingin kärjäoikeuden tuomio 21.12.2018 nro 157625, asia R 18/157625.

Helsingin kärjäoikeuden tuomio 1.3.2019 nro 109433, asia R 18/11537.

Kainuun kärjäoikeuden tuomio 25.09.2015 nro 138395, asia R 15/392.

Kymenlaakson kärjäoikeuden tuomio 25.5.2018 nro 122611, asia R 18/686.

Länsi-Uudenmaan kärjäoikeuden tuomio 2.9.2020, asia R 19/1502

Oulun kärjäoikeuden tuomio nro 18/109607, asia R 17/1879.

Oulun kärjäoikeuden tuomio 6.7.2018 nro 128559, asia R 18/1482.

Vantaan kärjäoikeuden tuomio 23.3.2017 nro 112042, asia R 17/528.

Muut lähteet

Edilex: Ihmiskauppa arkipäivää myös Pohjoismaissa. Uutinen. 26.10.2016. Saatavilla osoitteesta: <https://www-edilex-fi.libproxy.helsinki.fi/uutiset/50021?allWords=ihmiskauppa+arkip%C3%A4iv%C3%A4%C3%A4&offset=1&perpage=20&sort=relevance&searchSrc=1&advancedSearchKey=663032> (vierailtu 7.3.2021)

Information from the Government of The Netherlands | Government.nl Saatavilla osoitteesta: <https://www.government.nl/> (vierailtu 16.4.2021)

HS 27.10.2002

Helsingin sanomat: Paritusliigat jakoivat Suomen sulassa sovussa. 27.10.2002.

HS 18.6.2019

Helsingin sanomat: Suomalaisten keskipalkka kahdeksanneksi korkein Euroopassa, listaus näyttää 32:n maan palkkaerot. 18.6.2019.

HS 14.10.2020

Helsingin sanomat: Paritusrinkien kulisseissa. 14.10.2020.

Ihmiskauppa.fi

Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä. Sivusto saatavilla osoitteesta: <http://www.ihmiskauppa.fi/> (vierailtu 14.3.2021)

Maailman kuvalehti 3.9.2010

Maailman kuvalehti: Vientituotteena ihminen. 3.9.2010. Saatavilla osoitteesta: <https://www.maailmankuvalehti.fi/2010/9/lyhyet/vientituotteena-ihminen/> (vierailtu 6.4.2010)

Maailman kuvalehti 14.10.2019

Maailman kuvalehti: Romaniassa nousee uusien mahdollisuuksien sukupolvi. 14.10.2019. saatavilla osoitteesta: <https://www.maailmankuvalehti.fi/2019/4/pitkat/romaniassa-nousee-uusien-mahdollisuuksien-sukupolvi/> (vierailtu 6.4.2021)

MOT 10.9.2018

MOT: Seksikauppaa yhteiskunnan takapihalla. Käsikirjoitus. 10.09.2018. Saatavilla osoitteesta: <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2018/09/10/seksikauppaa-yhteiskunnan-takapihalla-kasikirjoitus> (vierailtu 7.3.2021)

Yhdenvertaisuusvaltuutettu: Ihmiskauppa.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu: Ihmiskauppa. Syrjinta.fi. Saatavilla osoitteesta: <https://syrjinta.fi/ihmiskauppa> (vierailtu 7.3.2021)

Yle 24.7.2015.

Yle: Seksin myynnistä 90 % katseilta piilossa – "Vaikea valvoa". Uutinen 24.7.2015. Saatavilla osoitteesta: <https://yle.fi/uutiset/3-8177890> (vierailtu 9.3.2021)

Yle 5.2.2017.

Yle: Yle Romaniassa: Kansaa kaduilla aamuyöhön – raivo säikähdytti hallituksen taipumaan korruptiolakikiistassa. 5.2.2017. Saatavilla osoitteesta: <https://yle.fi/uutiset/3-9443190> (vierailtu 8.2.2021)

Yle 5.8.2020.

Yle: Seksikaupan kallis hinta. Uutinen. 5.8.2020. Saatavilla osoitteesta: <https://yle.fi/uutiset/3-11470732> (vierailtu 7.3.2021)

Yle 6.8.2020.

Yle: Seksikaupan uhreja ei auteta eikä tunnisteta tarpeeksi – naiset voivat pelätä Suomen viranomaisia yhtä paljon kuin ihmiskauppiaita. Uutinen. 6.8.2020. Saatavilla osoitteesta: <https://yle.fi/uutiset/3-11481071> (vierailtu 7.3.2021)

Yle 23.3.2021

Yle: Poliisin uusi erikoisryhmä tutkii ihmiskauppaa ja paritusta – myös lainsäädäntöön on tulossa muutoksia, jotta uhreja voidaan auttaa paremmin. Uutinen, 23.3.2021. Saatavilla osoitteesta: <https://yle.fi/uutiset/3-11846474> (vierailtu 2.4.2021)

1. Johdanto

1.1. Tutkimusaihe, -kysymys ja rajaukset

Ihmiskauppa on luokiteltavissa uhrin perus- ja ihmisoikeuksia loukkaavaksi törkeäksi hyväksikäyttörikokseksi. Rikoslain ihmiskauppaa koskevat säädökset tulivat voimaan 1.8.2004 ja korvasivat aiemman ihmisryöstöä koskeneen säännöksen. Ihmiskauppa on prosessi, jossa tekijä pyrkii ottamaan uhrin valtaansa kontrolloimalla, manipuloimalla ja/tai uhkailemalla tätä niin, ettei uhri enää kykene suojaamaan itseään hyväksikäytöltä tai irtautumaan itselleen vahingollisesta tilanteesta.¹ Tämän päivän Suomessa havaittu ihmiskauppa ei siten ole perinteiseen orjakauppaan verrattavaa varsinaista kaupankäyntiä ihmisillä, vaan pikemmin uhrin epätoivoa hyväksikäyttäen tehty hyötymisrikos.

Ihmiskauppaa tapahtuu hyvin erilaisissa muodoissa eli tarkoituksissa. Tutkielma käsittelee ainoastaan ihmiskauppaa seksuaalisessa hyväksikäyttötarkoituksessa eli niin kutsuttua *seksikauppaa*, joksi kyseistä ihmiskaupan muotoa esityksessä kutsutaan. Seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvällä ihmiskaupalla tarkoitetaan tiettyjä keinoja käyttämällä tapahtuvaa henkilön saattamista prostituutioon, seksiteollisuuden käyttöön tai muun seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi. Seksikaupassa käytetyt keinot erottavat sen paritusrikoksesta, eli toisen vapaaehtoisesti harjoittaman prostituution puhtaasta taloudellisesta hyväksikäytöstä. Tässä tutkielmassa käytetään prostituutio-sanaa neutraalissa merkityksessä kuvaamaan seksin myymistä ja prostituoitu-sanaa tarkoittaessa henkilöä, joka myy seksiä.²

Suomeen kohdistuu useampi positiivinen velvollisuus kansainvälisistä sopimuksista liittyen ihmiskauppaan. Nämä velvollisuudet voidaan tiivistää neljään yläkategoriaan: 1) kriminalisoida ihmiskauppa ja sen läheisrikokset, 2) tutkia, syyttää ja rangaista ihmiskaupan tekijöitä, 3) suojella ja auttaa ihmiskaupan uhreja sekä 4) ehkäistä ihmiskaupan syitä ja seurauksia.³ Tutkielma keskittyy erityisesti siihen, miten Suomi on onnistunut kriminalisoimaan ihmiskaupan, mutta sivuaa myös tekijöiden rankaisemista.

---

¹ Roth, 2011, s. 975.

² Grönroos on tuonut pro gradu -tutkielmassaan (2020, s. 4-5) esiin, että hänestä sana *prostituutio* yhdistetään helpommin rikollisuuteen ja yleisesti paheksuttavaan toimintaan, kun taas sana seksityö viittaa enemmän tietynlaiseen ammattiin ja työntekoon. s. 4-5. Prostituutio-sanan käyttö on tässä esityksessä perusteltua, sillä ilmausta voi käyttää kuvattaessa sekä ihmiskaupan ja parituksen uhrin että vapaaehtoisesti alalla toimivan henkilön harjoittamaa toimintaa.

³ Obokata, 2006, s. 147.

Alan tutkimuksissa on nostettu esiin, että kysymys siitä, mitä ihmiskaupalla oikeudellisissa yhteyksissä tarkoitetaan, olisi jäänyt vaille selväsanaista vastausta. Käsitykset ihmiskaupasta vaihtelevat toimijoiden kesken siitäkin huolimatta, että Suomi on sitoutunut noudattamaan yhtenäistä ihmiskaupan määritelmää soveltaessaan ihmiskauppaan liittyvää lainsäädäntöä. Kysymykset siitä, mitä ihmiskauppa on ja kuka on ihmiskaupan uhri, ovat aiheuttaneet ainakin joitakin vuosia sitten vielä päänvaivaa viranomaisille ja tuomioistuimille.⁴ Ihmiskaupan tunnistaminen ilmiönä ja sen erottaminen muista teoista, kuten parituksesta, ei ole yksinkertainen tehtävä. Osaltaan näistä syistä ihmiskauppapöytäkirjaa selkiytettiin suhteessa parituspöytäkirjaan vuonna 2015. Tutkielman tarkoituksena onkin osaltaan selvittää, miten kriminaalipoliittiset tavoitteet on onnistuttu saavuttamaan lakimuutoksen myötä ja mikä ihmiskaupan merkitys oikeudellisessa kontekstissa on.

Ihmiskauppapöytäkirja on todettu monitahoiseksi ja vaikeasti sovellettavaksi, mistä syystä tutkimuksen tarkoituksena on selvittää *mistä tunnusmerkistötekijöistä ihmiskauppa koostuu ja mitä näiden tekijöiden täyttymiseltä käytännössä edellytetään*.⁵ Lisäksi arvioidaan *tunnusmerkistötekijöiden täyttymiselle käytännössä asetettuja vaatimuksia suhteessa ihmiskauppalle asetettuihin kriminaalipoliittisiin vaatimuksiin*. Seksikauppa tulisi hahmottaa uhrin haavoittuvan aseman sekä tämän ja hänen hyväksikäyttäjänsä välisen epätasapainoisen valtasuhteen kautta, missä ei vuoden 2014 kansallisen ihmiskaupparaportoinnin tekemien havaintojen mukaan oltu onnistuttu. Tutkimuksen tarkoituksena onkin selvittää mistä tämän päivän Suomessa tapahtuvassa seksikaupassa on kysymys ja miten rikoslailla, erityisesti vuoden 2015 uudistuksen myötä, on onnistuttu oikeuskäytännön perusteella ilmiö hahmottamaan ja siihen rikosoikeuden keinoin puuttumaan.

Tutkielmassa ei syvennyä arvioimaan niitä syitä, miksi seksikauppaa ei ole osattu tunnistaa ja paljastaa⁶, eli miksi tuomioistuimeen on päätyntä varsin vähän ihmiskauppana käsiteltäviä prostituutiotapauksia. Toisin sanoen tutkielmassa ei pyritä löytämään kokonaisvaltaisesti keinoja seksikaupan tunnistamiseksi ja kitkemiseksi, vaan keskitytään ainoastaan sitä koskevan kriminalisoinnin toimivuuden ja tarkoituksenmukaisuuden arvioimiseen. Painopiste on kriminalisoinnin tunnusmerkistössä. Ihmiskaupan uhrin asemasta ja

---

⁴ Roth, 2010, s. 281.

⁵ Suomessa sama rikoslain ihmiskauppapöytäkirja sisältää kaikki hyväksikäytön muodot, eikä lainsäädännössä siten ole erikseen rikosnimikettä ihmiskauppa seksuaalisessa hyväksikäyttö tarkoituksessa. Näin ollen se, mitä tunnusmerkistötekijöistä tutkimuksessa todetaan, on lähtökohtaisesti sovellettavissa myös muihin ihmiskaupan muotoihin, vaikka tutkimus käsittelee sinällään ainoastaan seksikauppaa.

⁶ Arvioiden mukaan Suomessa jopa noin 90 prosenttia ihmiskaupasta jää viranomaisilta pimentoon. Yle 23.3.2021.

auttamisjärjestelmästä on tehty jonkun verran tuoreita tutkimuksia, mistä syystä osaltaan osa-alue on jätetty tämän tutkimuksen ulkopuolelle. Paritusta käsitellään vain sen verran, kuin se on tarpeen seksikaupan lähirikoksena näiden rikosten eroavaisuuksien hahmottamiseksi. Niin ikään seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttör rikosta käsitellään ainoastaan pintapuolisesti funktiona kautta eli järjestäytyntä seksikauppaa vähentävänä toimenpiteenä.

1.2. Tutkimustapa, rakenne ja lähteet

Oikeustieteen merkittävimpana erityisalana on perinteisesti pidetty lainoppia eli oikeusdogmatiikkaa, jonka keskeinen tehtävä on voimassa olevien oikeussääntöjen sisällön tulkinta ja niiden systematisointi.⁷ Tutkimus käsittelee aineellista rikosoikeutta eli ihmiskaupan rikosoikeudellista sääntelyä, mistä syystä työ noudattaa pääasiassa lainopillista metodia. Tarkoituksena on siten systematisoida säännöksen rakennetta ja tulkita sen tunnusmerkistöä. Tarkemmin ottaen metodi on luokiteltavissa kriminaalipoliittisesti latautuneeksi lainopiksi.⁸ Mutta koska oikeudellista ajattelua pidetään ennen kaikkea harkintaa sisältävänä toimintana ja oikeustieteen metodia voidaan pitää kunkin tutkijan näkökulmana oikeuteen,⁹ on valittu metodi pidetty varsin avoimena. Aiheen ja sen sisältämien avoimien käsitteiden luonteen takia oikeusdogmaattinen metodi on saanut rinnalleen hieman oikeusfilosofiaa¹⁰ ja kriittistä lainoppia, joiden kautta on mahdollista lähestyä oikeusdogmaattisen metodin keinoin systematisoitua oikeudellista aineistoa tavallisen lainopin keinovalikoimaa syvällisemmin ja kriittisemmin.

Tutkielma koostuu kuudesta pääluvusta. Alkuosa tutkimuksessa on varsin kuvailevaa ja pyrkimyksenä on lisätä ymmärrystä seksikaupasta sekä yhteiskunnallisena että rikosoikeudellisena ilmiönä. Alkuosassa johdatetaan pääasiallisiin tutkimuskysymyksiin tuomalla esiin historiallisia ja kriminaalipoliittisia taustatekijöitä sekä esitellään seksikaupan vähenemiseen tähtäävä seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttör rikos. Niin ikään kriminalisoinnin funktiot ja niiden poikkeavuus suhteessa seksikaupan lähirikoksella parituksella suojattaviin oikeushyviin tuodaan esiin. Luvussa 5 tuodaan esiin rangaistuksen mittaamisessa sovellettavat oikeusohjeet ja esitetään kokoavia näkökohtia

---

⁷ Aarnio, 1997, s. 36–37.

⁸ Lappi-Seppälä, 1997 s. 196-197.

⁹ Aarnio, 1997, s. 35–36; Hirvonen, 2011, s. 6–7.

¹⁰ Aarnion mukaan oikeusfilosofian alaan on usein luettu tarkastelut, jotka koskevat oikeuden alkuperää, luonnetta sekä oikeuden ja yhteiskunnan välistä suhdetta. Aarnio, 2011, 5.

rangaistuskäytännöstä. Viimeisessä luvussa esitetään tutkimuksen johtopäätökset arvioimalla lakiuudistuksen vaikutuksia oikeuskäytäntöön.

Tutkielman kovan ytimen muodostavat luvut 3–4, joissa käsitellään ihmiskaupan tunnusmerkistötekijöitä keskittyen erityisesti avoimiin tai muutoin tulkinnanvaraisiin tekijöihin. Ymmärrystä pyritään lisäämään uudistuneen ihmiskaupakriminalisoinnin tulkinnasta oikeustapauksia käsittelemällä. Jotta kriminaalipoliittiset keinot ja kontrollikäytännöt saadaan tuotua osaksi normatiivista keskustelua ja tutkimusta,¹¹ tutkimuksessa käsitellään varsin syvällisesti tuoretta kansallista oikeuskäytäntöä seksikauppaa koskien. Tältä osin tutkielmassa hyödynnetään empiiristä metodologiaa tuomioiden analysointiin. Aineistoa käsitellään kriittisesti ja varovasti, mikä johtuu erityisesti siitä, etteivät kaikki tuomiot ole saavuttaneet lainvoimaa.

Koska tutkimuksen pyrkimyksenä on osaltaan tuoda esiin, mistä osa- eli tunnusmerkistötekijöistä ihmiskauppa koostuu ja miten näitä tekijöitä on lainmuutoksen myötä tulkittu, ei tuomioiden lainvoimattomuus ole esteenä niiden käsittelylle. Tuomioista on tarkoitus noukkia esiin tietyn tunnusmerkistötekijän käsillä olosta kertovat seikat ja arvioida tuomioistuimen päätelmiä suhteessa lain tarkoitukseen. Tuomioistuimen johtopäätöksiä ei pidetä tutkielmassa tulkintasuosituksina, vaan niihin kohdistetaan analyysiä ja esitetään mahdollisesti toisenlainen tulkintasuositus, mikäli tuomioistuimen ratkaisua ei voi pitää perusteltuna.

Koska seksikauppa koskevaa tuoretta korkeimman oikeuden ratkaisukäytäntöä ei ole, tutkimusta varten on tilattu sähköpostitse kaikista käräjä- ja hovioikeuksista vuosina 2015–2020 annetut tuomiot koskien ihmiskauppaa seksuaalisessa hyväksikäyttö tarkoituksessa, seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä ja paritusta.¹² Tuomioiden rajaaminen tuohon ajankohtaan perustuu erityisesti uusimpien lakimuutoksien ja tulkintasuositusten ajoittumiseen vuoteen 2015.

Tuomioon johtaneita ihmiskappia tapauksia seksuaalisessa hyväksikäyttö tarkoituksessa löytyi yhteensä 17. Kaikissa tapauksissa uhrina oli nainen tai useita naisia. Osa tuomioista on yhä vailla lainvoimaa ja osa on salaisia. Itse esitykseen on valikoitunut sellaiset julkiset tapaukset, joissa tuomiossa on käsitelty oikeudellisesta näkökulmasta

---

¹¹ Tolvanen, 2015, s. 281–290.

¹² Huhtikuuhun 2021 mennessä ei ole annettu uusia tuomioita ihmiskauppaan seksuaalisessa hyväksikäyttö tarkoituksessa liittyen.

tunnusmerkistötekijöiden käsillä oloa. Julkisia tuomioita, joissa tekijä tuomittiin ihmiskaupasta, löytyi kuusi. Esitykseen valikoitui myös eräs paritustapaus, koska se sisälsi runsaasti ihmiskaupalle tyypillisiä piirteitä. Joitakin tapauksia käsitellään useammassa eri asiansyhteydessä johtuen siitä, että yksi tapaus sisältää useamman eri tunnusmerkistötekijän kannalta oleellisia seikkoja. Koska samoja tapauksia käsitellään useammassa eri luvussa, niistä käytetään tuomion numeron lisäksi myös ”lempinimiä” (kuten *tapaus Moldova*) lukemisen helpottamiseksi. Vaikka ihmiskauppaa koskevia tuomioita on verraten vähän, ei jokaisen läpikäynti ole tarkoituksenmukaista tutkimuskysymyksen näkökulmasta. Esimerkiksi Helsingin käräjäoikeuden törkeää ihmiskauppaa koskeva tuomio nro 20/114048 on jätetty kokonaan esityksen ulkopuolelle siitä syystä, että tuomiossa keskitytään pääasiassa asiassa saadun näytön uskottavuuden arviointiin. Tutkimusta ei ole mielekästä laajentaa prosessioikeuden puolelle siinä mielessä, että asiassa esitetyn näytön riittävyttä tai uskottavuutta lähdettäisiin arvioimaan.

Koska tarkoituksena on tuoda esiin seksikauppa ilmiönä, lainsäätäjän keinot puuttua ilmiöön rikosoikeudellisin keinoin ja tutkia kriminalisoinnille asetettujen funktioiden toteutumista, lähdeaineisto koostuu pääasiallisesti lain esitöistä ja oikeuskäytännöstä.¹³ Erityisen merkityksellinen on lisäksi kansallisen ihmiskaupparaportoin raportti vuodelta 2014, jossa on kattavasti käsitelty lainsoveltamiskäytännössä havaittuja ongelmia, joihin lakimuutoksilla oli tarkoitus puuttua. Oikeuskirjallisuudessa ei juurikaan ole käsitelty ihmiskauppaa, mutta oikeuskirjallisuudessa esitettyjä kannanottoja tuodaan esiin jonkin verran käsiteltäessä rangaistuksen mittaamista, loukatun suostumusta sekä kriminaalipolitiikkaan liittyviä kysymyksiä. Loukatun suostumus eli tässä tapauksessa prostituoidun vapaaehtoisuus on muodostunut omaksi luvukseen (6) monestakin syystä. Suostumus on ensinnäkin merkityksellinen vedettäessä rajaa ihmiskaupan ja parituksen välille: tiettyjä keinoja käyttäen saatu uhrin suostumus tekee parituksesta ihmiskaupan. Lisäksi suostumukselle annettava merkitys ei ole pelkästään rikosoikeudellinen, vaan myös filosofinen ja uhrin perus- ja ihmisoikeuksiin palautuva kysymys, mistä syystä aiheen käsitteleminen on mielekästä muutoin vahvasti oikeusdogmaattisessa tutkimuksessa.

Koska tutkielmassa kuvataan seksikauppaa myös yhteiskunnallisena ja globaalina ilmiönä, lähdeaineistoon kuuluu myös muu kuin oikeustieteellinen kirjallisuus seksikaupasta ja prostituutiosta yleisimminkin. Tutkimuksellisten valintojen ja tutkimuskysymyksen vuoksi

---

¹³ Rikoslainopillisessa tutkimuksessa käytetään yleensä lähteinä säädöstekstejä, lain esitöitä ja niihin liittyviä mietintöjä ja selostuksia, oikeuskäytäntöä sekä oikeuskirjallisuutta. Tapani – Tolvanen 2013, s. 13.

syvällistä pohjoismaiden tai muiden EU-maiden lainsäädännön ja käytäntöjen tai niitä koskevan oikeuskirjallisuuden vertailua ja tutkimusta ei tehdä. Yleisemmällä tasolla kansainvälinen ja EU-oikeudellinen kehitys seksikaupan saralla on pyritty kuitenkin tutkielmassa huomioimaan.

2. Seksikauppa yhteiskunnallisena ja rikosoikeudellisena ilmiönä

2.1. Seksikauppa yhteiskunnallisena ilmiönä

2.1.1. Seksikauppa globaalina ilmiönä

Ihmiskauppaa voi luonnehtia moderniksi orjuudeksi. Tämän päivän ihmiskaupassa uhri on kuitenkin useimmiten paitsi kaupan kohde myös yksi tapahtumatilanteen päätöksentekijöistä, toisin kuin perinteisessä orjakaupassa.¹⁴ Rikos- ja prosessioikeudessa ei yleensä uhriutta ja toimijuutta pidetä yhteensopivina positioina,¹⁵ mikä asettaa omat haasteensa ihmiskaupan tunnistamiselle. Ihmiskauppa voi olla joko kansainväliset rajat ylittävää tai maansisäistä rikollisuutta¹⁶, ja se voi liittyä laittomaan maahantuloon, ihmissalakuljetukseen tai laittomaan maassa oleskeluun¹⁷. Ihmiskauppaa voi tapahtua myös perheen sisällä tai muissa läheisissä ihmissuhteissa.¹⁸ Hyväksikäyttö on harvoin yksittäinen teko, vaan se on usein ajallisesti pitkä alistamisen ja vallankäytön prosessi.¹⁹

YK:n arvion mukaan noin 4 miljoonaa ihmistä, joista noin 70 % on naisia ja tyttöjä, joutuu vuosittain ihmiskaupan uhriksi. Jo vuosikymmenen alussa YK arvioi, että Euroopassa oli tuolloin 140 000 seksuaaliseen hyväksikäyttöön perustuvan ihmiskaupan uhria ja heihin kuului yksi seitsemästä seksityöläisestä.²⁰ Seksuaalinen hyväksikäyttö on ihmiskaupan muodoista eittämättä yleisin.²¹ Euroopan rajojen yli kulkee vuosittain satoja tuhansia

¹⁴ ks. Kimpimäki, 1999, s. 1200; Dreixler M., 1999. s. 256.

¹⁵ Viuhko, 2013, s. 389.

¹⁶ Kansainvälisesti tarkasteltuna suurin osa ihmiskaupasta on valtioiden rajat ylittävää rikollisuutta. Noin 40 % ihmiskaupasta tapahtuu valtioiden rajojen sisällä. UNODC, 2016.

¹⁷ Keskeiset kriminalisoinnit löytyvät rikoslain 17 luvusta, mutta rajavartiolain 72 §:ssä säädetään rajavyöhykerikkomuksesta.

¹⁸ Järjestäytyneiden rikollisryhmien lisäksi ihmiskauppaan voivat kuitenkin syyllistyä myös uhrien omaiset, tuttavat, sukulaiset, ystävät, poikaystävät, aviomiehet ja aivan tavalliset työnantajat, joilla ei ole yhteyksiä järjestäytyneisiin rikollisryhmiin. Van Voorhout, 2007, s. 44–69.

¹⁹ Yhdenvertaisuusvaltuutettu: ihmiskauppa.

²⁰ Arviot uhrien määrästä kuitenkin vaihtelevat. Esimerkiksi YK:n (UNODOC 2016) mukaan tunnistettuja ihmiskaupan uhreja oli maailmanlaajuisesti 63 251 kun taas ILO:n (ILO 2016) arvion mukaan ihmiskaupan uhreja oli maailmassa yli 40 miljoonaa. UNODOC:n ja EU:n mukaan 75–80 prosenttia ihmiskaupasta käydään seksuaalisen hyväksikäytön tarkoituksessa.

²¹ Prostituution lisäksi ihmiskaupan uhreja pakotetaan työskentelemään rakennustyömailla, maataloudessa, kaivoksissa, kalastuksessa, lastenhoitajina tai teollisuudessa. Heitä käytetään myös sotilaina tai pakotetaan

ihmiskaupan uhreja, joista arviolta 2/3 päätyy työskentelemään seksibisnekseen. Myös pohjoismaissa valtaosa ihmiskaupan uhreista on naisia. Erityisesti naisten ja lasten seksuaaliseen hyväksikäyttöön ja prostituutioon liittyvä ihmiskauppa on osoittautunut vaikeasti tunnistettavaksi ilmiöksi.²²

Seksibisnes tuottaa vuosittain arviolta 2,5 miljardia euroa tekijöilleen.²³ Ei siis ihme, että ihmiskauppa on tällä hetkellä maailman nopeimmin kasvava järjestäytyneen rikollisuuden muoto.²⁴ Syitä, miksi ihmiskauppa on jatkuvassa kasvussa, ovat arvion mukaan eritoten raha, korruptio, tietotekniikan kehitys, globalisaatio, kysyntä ja ihmisten välinpitämättömyys. Seksiperäisen ihmiskaupan voitot ovat suuret ja kiinnijäämisriski minimaalinen.²⁵ Myös korruptio tukee ihmiskauppaa, sillä lahjottavat viranomaiset ovat varsin usein itse mukana ihmiskaupparenkaissa. Niin ikään netti ja globalisaatio on avanneet parittajille ja seksinostajille aivan uudenlaiset markkinat.²⁶

Ihmiskauppa on liittynyt vanhastaan vahvasti siirtolaisuuteen ja sen taustalla vaikuttaviin tekijöihin. Köyhyys, työttömyys, erilaiset vainot, vallitseva sota- tai konfliktitila tai muu sisäinen tai ulkoinen kriisi edistävät maastamuuttoa. Asiaan liittyy usein myös naisten alisteinen asema lähtömaassa; huono palkka, koulutuksen puute, alistaminen ja väkivalta ovat omiaan helpottamaan lähtöpäätöksen tekoa seksibisnekseen. Erityinen piirre siirtolaisuuden taustatekijöissä onkin köyhyyden naisistuminen, joka on selvässä yhteydessä ihmiskauppaan.²⁷ Seksikauppa on hyvin vahvasti sukupuolittunut ilmiö.

Yksi merkittävä seksikauppaa ylläpitävä voima on myös kysyntä: miehet haluavat seksiä ja ovat siitä valmiita maksamaan.²⁸ Maiden välinen taloudellinen ja rakenteellinen epätasa-arvo on myös omiaan lisäämään ihmiskauppaa, suurin osa uhreista on lähtöisin köyhistä maista ja kohdemaana puolestaan toimivat rikkaat länsimaat, joissa miehillä on halun lisäksi

---

huumeiden salakuljetukseen, kerjäämiseen, laittomiin adoptioihin tai pakkoavioliittoihin. Kts. Pärssinen 2006 s. 191; Roth, 2010b, s. 10; Amir ja Beeks, 2006, s. 9; ILO, 2005; K 19/2014 vp, s. 10; Hokkala, 2016, s. 18, 21.

²² SM & STM: Ihmiskauppa arkipäivää myös Pohjoismaissa, 2016.

²³ European Comission 2013. Erään arvion mukaan seksuaaliperäisen ihmiskaupan vuosittainen tuotto välittäjälle on arviolta 75.000-250 000 (USD) yhdestä työstä. kts. Saarni, 2016, s. 15. Malarek, 2005, s. 56.

²⁴ Euroopan parlamentin arvion mukaan ihmiskauppa on maailmalla kasvussa juurikin järjestäytyneen rikollisuuden ja sen tuottavuuden kasvun vuoksi (Euroopan parlamentin mietintö, 2013/2103(INI).) Kts. myös Hokkala, 2016, s. 18; Saarni, 2016, s. 52.

²⁵ Kauppinen teoksessa Meriläinen – Säteri, 1999, s. 31.

²⁶ Rendic, 2015, s. 23.

²⁷ Ihmiskaupan vastainen toimintasuunnitelma, 2005, s. 29.

²⁸ Kysyntään liittyy vahvasti kysymys yleisestä seksin oston kriminalisoinnista seksikaupan ennaltaehkäisemiseksi.

varaa maksaa seksipalveluista.²⁹ Myös se, että ihmiset ovat välinpitämättömiä ja ummistavat silmänsä ongelmalle, on ilmiötä ylläpitävä voimavara.³⁰ Viimeisimpänä syynä ihmiskaupalle mainittakoon epätydyttävä lainsäädäntö³¹, johon esityksessä pureudutaan.

2.1.2. Suomessa esiintyvä seksikauppa

Esitys keskittyy kansalliseen lainsäädäntöön ja siten Suomessa tapahtuvaan seksikauppaan, mistä syystä ilmiön esittely kotimaisessa kontekstissa on oleellista. Valtaosa Suomessa tunnistetuista ihmiskaupan uhreista on ollut tilapäisesti maassa oleskelleita ulkomaalaisia tai henkilöitä, jotka ovat joutuneet ihmiskaupan uhreiksi jo aikaisemmin jossakin muussa EU:n jäsenmaassa. Suomessa viranomaisten tietoon tulleiden ihmiskauppatapausten perusteella uhrin ovat Suomessa usein laillisesti, esimerkiksi turistiviisumilla tai työntekijän oleskeluluvalla, tai he ovat EU-kansalaisia. Suomessa tunnistetaan myös suomalaistaustaisia ihmiskaupan uhreja, jotka ovat joutuneet seksuaalisen hyväksikäytön uhreiksi joko Suomessa tai ulkomailla.³²

Seksikaupan uhreja tunnistetaan kuitenkin vähemmän, kuin esimerkiksi työperäisen ihmiskaupan uhreja, sillä seksuaalinen hyväksikäyttö tapahtuu hyvin piilossa.³³ Seksipalveluista sovitaan lähinnä netissä, ja seksiä myydään pääosin yksityisissä asunnoissa. Kysymys on siten piilorikollisuudesta³⁴, jonka paljastaminen vaatii esitutkintaviranomaisilta resursseja.³⁵ Resursseista ei itse seksikaupassa ole pulaa, sillä helppoja uhreja maailmalla riittää Suomeen värvättäviksi, jossa bisnes on kannattavaa. Tilastokeskuksen mukaan

²⁹ Esimerkiksi romanialainen tienaa keskimäärin kuukaudessa 400 euroa kun taas suomalainen yli 3000 euroa. Kts. Yle 5.2.2017. HS 18.6.2019.

³⁰ Rendic, 2015, s. 22-24; Malarek, 2005, s. 126-128.

³¹ Lainsäädännön aukollisuudesta ja epätäsmällisyys Roth teoksessa Saarni, 2016, s.37. kts. myös ihmiskaupan vastainen toimintasuunnitelma, 2005, s. 29.

³² Roth, 2011, s. 976. Laittomasti maassa olevien keskuudessa saattaa kuitenkin ilmetä tunnistamatonta ihmiskauppaa, sillä paperittomuus altistaa henkilöt hyväksikäytölle tarjoamalla ihmiskauppiaalle tehokkaan kontrollikeinon. Hyväksikäyttäjät voivat kontrolloida uhreja uhkailemalla ilmoittaa heidän laittomasta maassa oleskelustaan viranomaisille, mikä voi johtaa maasta poistamiseen. kts. Viuhko, 2013, s. 387.

³³ Suurin osa tuomioistuimissa käsiteltävistä ihmiskauppatapeuksista koskee työperäistä ihmiskauppaa Kts. Viuhko, 2013, s. 401. Maahanmuuttoviraston mukaan ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmään oli vuoden 2020 aikana ohjautunut ennätysmäärä henkilöitä, joiden arvioidaan joutuneen ihmiskaupan uhriksi Suomessa. Erityisen paljon uusissa asiakkaiden on Suomessa pakkotyöhön joutuneita henkilöitä. Kts. Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän vuosikatsaus 2020. Kts. myös Migri 2017, s. 10.

³⁴ Yhdenvertaisuusvaltuutettu: ihmiskauppa; Roth 2011, s. 995. Rikollisuus tapahtuu osaltaan piilossa myös siksi, että uhrin saattavat pelätä rikoksentekijöiden kostotoimenpiteitä eivätkä luota viranomaisiin. Uurit eivät useinkaan tunne oikeuksiaan, mistä syystä he eivät osaa hakea apua. Myös tekijöiden uhreihinsa ja heidän omaisiinsa kohdistama väkivallan uhka voi estää uhreja ottamasta yhteyttä viranomaisiin. Joskus uurit ovat itse osallistuneet rikolliseen tai yhteiskunnassa epätoivottuun toimintaan, jolloin he pelkäävät tulevana rangaistuiksi ja maasta poistetuiksi.

³⁵ Yle 6.8.2020.

Suomessa seksikaupassa liikkuu vuosittain yli sata miljoonaa euroa.³⁶ Parittaja voi tienata Suomessa naisten avulla suuria summia, sillä täällä seksistä voidaan maksaa moninkertaisesti verrattuna valtaosaan muusta Euroopasta.³⁷

Seksikauppaa alettiin tunnistamaan Suomessa 1990-luvun lopulla oikeastaan sattuman kautta, kun poliisi sai prostituutioihin kohdistuneen ryöstöaallon kautta vihiä seksikaupasta. Toimintaa ei tuolloin pidetty ihmiskauppana tai siksi tunnistettu, koska lakimme ei sisältänyt ihmiskauppapykälää. Juttuja tutkittiin parituksena, sillä esimerkiksi ihmisryöstön³⁸ soveltamiskynnys ymmärrettiin niin korkeaksi, ettei sen katsottu soveltuvan Suomessa esiintyvään seksikauppaan.³⁹

1990-luvulla Etelä-Suomen prostituutiomarkkinoita hallitsi jokseenkin täydellisesti kolme liigaa, joilla oli vahvoja kytköksiä Viroon.⁴⁰ Järjestöistä ylivoimaisesti suurin ja järjestäytynein oli Virosta ohjattu Igor Nedoseik -nimisen miehen johdolla johdettu liiga. Suomessa naisiin kohdistui tiukkaa valvontaa ja kurinpitotoimia. Naisille langetettiin rikkeistä rangaistusmaksuja ja heitä pahoinpideltiin, uhkailtiin ja raiskattiin. Osa naisten ansioista tuli tilittää suoraa liigalle ja arvion mukaan toiminnalla ansaittu hyöty nousikin yli kahteen miljoonaan euroon. Tekijät tuomittiin parituksesta.⁴¹

Nedoseikin johtaman liigan tapaus oli sellainen, joka konkreettisesti osoitti Suomessa olevan tarvetta ihmiskaupakriminalisoinnille.⁴² Teonkuvauksen perusteella Nedoseik olisi arvion mukaan tuomittu ihmiskaupasta, mikäli sellainen kriminalisointi olisi Suomen rikoslaista löytynyt. Seksikauppa ilmiönä ei siten ole Suomessa uusi, mutta suhtautuminen siihen valtiollisella tasolla vakavasti otettavana rikollisuuden muotona on vielä varsin uutta. Nykyisessä hallitusohjelmassa on useita kirjauksia, joilla tehostetaan ihmiskaupan vastaista

---

³⁶ Yle 5.8.2020.

³⁷ Yle 5.8.2020.

³⁸ Ihmisryöstöön syylistyi RL 25:3 mukaan se, joka 1) väkivallalla, uhkauksella tai kavaluudella ottaa valtaansa toisen saattaakseen hänet ihmisarvoa loukkaaviin olosuhteisiin tai pakkotyöhön, 2) väkivallalla, uhkauksella tai kavaluudella ottaa valtaansa viittätoista vuotta nuoremman lapsen käyttääkseen häntä ihmiskaupan kohteena taikka 3) alistaa toisen orjuuteen tai pitää toista orjuudessa, kuljettaa orjia taikka käy kauppaa orjilla.

³⁹ Rikoslain 25:3 nojalla ei tiedettävästi oltu 90-luvulla nostettu yhtäkään syytettä eikä täten tuomioitakaan annettu. Lehti – Aromaa, 2002, s. 11.

⁴⁰ Myös Venäjän mafia hallitsi Suomen prostituutiomarkkinoita. Venäjän ja Viron liigat olivat jakaneet keskenään Suomen noin kymmeneen alueeseen prostituution harjoittamiseksi. HS 27.10.2002. Lehti – Aromaa, 2002, s. 82-83. Kts. myös HE 34/2004 vp s. 7 prostituution järjestäytyneisyydestä ja aluejaosta.

⁴¹ Eriksson – Brjörqvist, 2020, s. 130-138. Kts. lisää Suomessa Viron ja Venäjän organisoidulle rikollisuudelle työskentelevien parittajajengien käyttämistä painostus- ja pakotuskeinoista Leskinen, 2002, s. 11-12.

⁴² Laaja uutisointi paritustapauksista ja -tuomioista käynnisti myös laajan keskustelun seksin oston täyskriminalisoinnista.

työtä.⁴³ Konkreettisista toimista ihmiskauppaan puuttumiseksi mainittakoon Helsingin poliisilaitokselle vuoden 2021 alussa perustettu ihmiskaupparikosten paljastamiseen ja tutkimiseen keskittyvä ryhmä.⁴⁴

Enemmistö prostituoiduista viettää täällä korkeintaan pari viikkoa, mutta osa jää pidemmäksi aikaa.⁴⁵ Seksikauppa on tällä hetkellä pitkälti romanialaisten käsissä.⁴⁶ Niin ikään mukaan mahtuu oikeuskäytännön perusteella thaimaalaisia⁴⁷, moldovalaisia⁴⁸, unkarilaisia, tšekkiläisiä ja nigerialaisia⁴⁹ tekijöitä. Viimeisen viiden vuoden aikana ei ole annettu ihmiskaupasta tuomioita, joissa osallisina olisi venäläisiä tai virolaisia. Sen sijaan paritustuomioissa myös nämä kansallisuudet ovat edustettuina. Myös suomalaisia on tuomittu ihmiskaupasta seksuaalisessa hyväksikäyttötarkoituksessa.⁵⁰

2.2. Ihmiskauppa ihmisoikeusloukkauksena

Syy, miksi ihmiskauppaa pidetään sekä kansallisella että kansainvälisellä tasolla tuomittavana tekona, löytyy sen ihmisoikeuksia loukkaavasta luonteesta. Ihmiskauppa määritellään ihmisoikeusloukkaukseksi ja sitä on pidetty yhtenä nykyajan ajankohtaisimmista ja laajalle levinneimmistä ihmisoikeusongelmista. Rikoksen on katsottu olevan monien keskeisten ihmisoikeuksien vastaista. Ihmisoikeuksien julistuksen tarkastelu osoittaa, että ihmiskauppa voi olla ainakin julistuksen 1 artiklan (ihmisten vapaus ja tasavertaisuus), 3 artiklan (oikeus elämään, vapauteen ja henkilökohtaiseen turvallisuuteen), 4 artiklan (orjuuden kielto) ja 5 artiklan (kidutuksen sekä julmien, epäinhimillisten tai

⁴³ OM 031:00/2020.

⁴⁴ SM tiedote 137/2020. Ihmiskauppa.fi: Esitutkintaviranomaiset.

⁴⁵ Yle 5.8.2020.

⁴⁶ HS 14.10.2020. Noin 70-80 % seksikaupasta on arviolta romanialaisten käsissä.

⁴⁷ Suomessa on annettu vain yksi tuomio ihmiskaupasta koskien thaimaalaisia. Jutut tutkitaan yleensä parituksena, vaikka ne pitävät sisällään ihmiskaupalle tyypillisiä piirteitä. Ihmiskaupparaporttoijan vuonna 2014 tekemien havaintojen mukaan thaihierontapaikoissa seksiä myyvien naisten ymmärrys suomalaisesta yhteiskunnasta ja sen toiminnasta on heikko. Naiset majoittuvat usein liikkeiden tiloissa tai viettävät vähintäänkin koko valvellaoloaikansa liikkeissä. Liikkeiden pitäjät väittävät usein hoitavansa viranomaisvelvoitteet, mitä he eivät kuitenkaan tosiasiasa tee. He perivät erillisiä maksuja, joilla ei tosiasiasa ole mitään perustetta. Kielitaidottomuus, irrallisuus ympäröivästä yhteiskunnasta ja myös thaikulttuuriin kuuluva ajatus kiitollisuudenvelasta ja hierarkkisesta asetelmasta tekevät naisista riippuvaisia liikkeenpitäjästä ja estävät heitä ottamasta yhteyttä viranomaisiin ja usein myös arvioimasta suomalaisen yhteiskunnan mittapuun mukaisesti omaa asemaansa tai oikeuksiaan Suomessa.

⁴⁸ Entinen neuvostotasavalta Moldova on Euroopan köyhimpiä valtioita, joka ei kuulu EU:hun. Moldovasta kuljetetaan paljon kouluttamattomia maaseudun naisia Romanian kautta seksityöhön muualle Eurooppaan.

⁴⁹ Nigeriasta lähtee vuosittain tuhansia nuoria Eurooppaan paremman tulevaisuuden toivossa. Migri 2015. Kuokkanen – Sambou, 2019. Muistio 2016-552.

⁵⁰ Viuhko kuvaa tuoreessa väitöskirjassaan ”Restricted agency, control and exploitation: understanding the agency of trafficked persons in the 21st-century Finland” kantasuomalaisten välillä tapahtuvaa ihmiskauppaa. Viuhkon mukaan ihmiskauppaa suomalaisten välillä tunnistetaan koko ajan entistä enemmän.

halventavien rangaistusten kielto) vastaista.⁵¹ Myös Euroopan Unionissa on tuotu esiin ihmiskaupan, erityisesti nais- ja lapsikaupan olevan yksi räikeimmistä ihmisoikeusloukkauksista. Vuonna 1998 hyväksytty pysyvän kansainvälisen rikostuomioistuimen perussääntö (asiakirja IV.1) määrittelee niin ikään pakkoprostituution ja seksuaalisen orjuuden, kuten myös muunlaisen orjuuttamisen, johon luetaan myös ihmiskauppa, rikoksiksi ihmisyyttä vastaan.

Ensisijassa ihmiskauppa loukkaa henkilön ihmisarvoa ja vapautta.⁵² Rikoslaisissa ihmiskauppa on sijoitettu vapauteen kohdistuvia rikoksia sääntelevään lukuun. Myös kansallinen ihmiskaupparaporttoija on todennut raportissaan, että ihmiskaupparikos on kokonaisuutena vapauteen kohdistuva rikos, jossa henkilö joutuu tekijän määräysvallan alle, jolloin häneltä riistetään mahdollisuus toimia itse haluamallaan tavalla.⁵³ Koska seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvässä ihmiskaupassa teon tarkoituksena on nimenomaan määritelty henkilön saattaminen seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi, seksikaupassa ei ole kyse ainoastaan vapauteen kohdistuvasta, vaan myös seksuaalista itsemääräämisoikeutta loukkaavasta rikoksesta.⁵⁴

Ihmiskauppa ihmisoikeusloukkauksena ymmärretään laajaksi kokonaisuudeksi ja sen voi katsoa loukkaavan uhrin ihmisoikeuksia prosessin kaikissa vaiheissa. Lähtömaissa loukataan usein uhrien poliittisia, lainsäädännöllisiä, taloudellisia ja sosiaalisia ihmisoikeuksia.⁵⁵ Esimerkkeinä loukkauksista ovat naisten syrjiminen työmarkkinoilla pienemmän palkan ja suuremman työttömyyden muodossa. Naiset myös osallistuvat miehiä harvemmin päätöksentekoon sekä julkisella että yksityisellä sektorilla.⁵⁶ Naisten asema lähtömaissa luo edellytykset ihmiskaupalle erityisesti seksuaalisessa hyväksikäyttö tarkoituksessa.

Myös valtiot, jotka eivät ole sitoutuneet kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin, loukkaavat uhrien ihmisoikeuksia. Useissa kansainvälisissä oikeudellisissa asiakirjoissa naiskauppaa

---

⁵¹ OM 5/2003, s. 18. HE 34/2004 vp. Keskeisiä ovat myös KP-sopimuksen orjuuden kieltävä 6 artikla, sukupuoleen perustuvan syrjinnän kieltävä 2 artikla, miehille ja naisille yhtäläiset kansalais- ja poliittiset oikeudet turvaava 3 artikla sekä oikeudellisen yhdenvertaisuuden turvaava 26 artikla. Myös TSS-sopimuksessa on useita määräyksiä, jotka ovat merkityksellisiä ihmiskaupan kannalta, kuten 6 artikla (oikeus työhön), 7 artikla (oikeus oikeudenmukaisiin ja suotuisiin työoloihin), 9 artikla (oikeus sosiaaliturvaan), 11 artikla (oikeus tyydyttävään elintasoon) ja 12 artikla (oikeus korkeimpaan saavutettavissa olevaan ruumiin- ja mielenterveyteen).

⁵² Pellonpää, 2005, s. 270.

⁵³ K 19/2014 vp, s. 87.

⁵⁴ K 19/2014 vp, s. 100.

⁵⁵ UM mietintö 2010, s. 22.

⁵⁶ Kuivaniemi, 2004, s. 9. Autio – Karjala, 2012, s. 177.

(seksuaalisen hyväksikäytön tarkoituksessa) pidetään naisiin kohdistuvan väkivallan eräänä muotona. Kansainvälisen oikeuden mukaan naisiin kohdistuva väkivalta on ihmisoikeusloukkaus ja valtioilla on ihmisoikeussopimusten osapuolena velvollisuus omalla toiminnallaan huolehtia siitä, että se ei itse omilla teoillaan tai tekemättä jättämisillään syyllisty ihmisoikeusloukkauksiin.⁵⁷ Valtion on taattava oikeuksien toteutuminen ihmisille varmistamalla, että myös niin sanotut eivaltioiset toimijat eivät syyllisty näiden taattujen oikeuksien loukkaamiseen.⁵⁸ Valtiot saattavat loukata uhrien ihmisoikeuksia pidättämällä ja rankaisemalla uhreja⁵⁹, palauttamalla heidät takaisin hyväksikäyttäjien käsiin tai jättämällä tarjoamatta heille keinoja saada korvausta tekijöiltä. Tällä tavoin valtiot saattavat ”uhriuttaa” uudelleen ihmiskaupan uhrin.⁶⁰

Ulkoministeriö oli jo vuoden 2005 toimintasuunnitelmassaan julistuksen omaisesti lausunut, että ryhtymällä prostituutioon henkilö ei menetä ihmisoikeuksiaan tai oikeutta määrätä itsestään, eikä prostituoitu ole yhtään oikeutetumpi hyväksikäytön tai väkivallan kohde kuin kukaan muukaan. Painoarvoa tulisi antaa hyväksikäyttöä tarkoittavalle lopputulokselle, ei sille, millaisen prosessin kautta henkilö on hyväksikäytön kohteeksi joutunut. Tällöin se, onko henkilö lähtenyt prostituutioon alun perin vapaaehtoisesti, menettää merkityksensä.⁶¹ Erityisen ongelmallisia ovat tällä hetkellä tapaukset, joissa naiset mielestään antaneet pätevän suostumuksensa hyväksikäytölle. Tähän liittyy kysymys siitä, minkälaiseen hyväksikäyttöön henkilö voi suostumuksensa antaa ja missä vaiheessa hyväksikäytöstä tulee niin vakavaa, että sen katsotaan loukkaavan henkilön ihmisoikeuksia tämän suostumuksesta huolimatta. Nimittäin toisen prostituutiosta ainoastaan taloudellisesti hyötymisen (paritus) ei katsota käytännössä loukkaavan prostituoidun ihmisoikeuksia. Suostumukseen liittyvään problematiikkaan syvennyttään luvussa 6.

---

⁵⁷ Tämä on todettu Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisussa *Rantsev v. Kypros ja Venäjä* (2010). Tapauksessa oli kysymys nuoresta venäläisestä työstä, joka matkusti niin sanotulla artistiviisumilla Kyprokselle. Siellä hän joutui seksuaalisen hyväksikäytön uhriksi, ja lopulta hänet löydettiin kuolleena. Ihmisoikeustuomioistuin päätyi tuomiossaan siihen, että sekä lähtömaa Venäjä että kohdema Kypros olivat rikkoneet ihmisoikeussopimusta. Tuomioistuin katsoi, että sopijavaltioilla on velvollisuus ehkäistä ihmiskauppaa esimerkiksi asianmukaisella ulkomaalaislailla, auttaa ja suojella ihmiskaupan uhreja sekä tutkia ihmiskaupparikokset ja kyseisessä tapauksessa uhrin kuolemaan johtaneet olosuhteet.

⁵⁸ K 19/2014 vp, s. 115.

⁵⁹ Ihmiskauppadirektiivin johdanto-osan kohdassa on nimenomaisesti todettu, ettei ihmiskaupan uhreja tulisi syyttää eikä rangaista sellaisista rikoksista, joita he ovat joutuneet tekemään ihmiskaupan suorana seurauksena.

⁶⁰ Kuivaniemi 2004, s. 10. Autio – Karjala, 2012, s. 178. Tähän problematiikkaan liittyy vahvasti prostituoidun rikosoikeudellisesta näkökulmasta epätyypillinen uhriasetelma. Uhrit saatetaan nähdä vain prostituoituina, paperittomina siirtolaisina tai jopa rikosentekijöinä (esim. parittajina). Toisinaan potentiaalisia seksikaupan uhreja on syyllistetty omasta tilanteestaan ja heidän toimintansa nähdään ”moraalisesti kyseenalaisena”. Viuhko, 2013, s. 389.

⁶¹ Ihmiskaupan vastainen toimintasuunnitelma, 2005, s. 36

2.3. Kansainväliset instrumentit seksikauppaan puuttumiseksi

Ihmiskauppaa koskeva yhteiskunnallinen ja oikeudellinen keskustelu on alkanut 1800-luvulla, jolloin Ranska, Yhdysvallat ja monet muut maat lakkauttivat afrikkalaisen orjuuden. Tuolloin todettiin, että myös monen muun ryhmän edustajan itsemääräämisoikeus on niin alhainen, ettei heidän tilansa juuri poikkea orjuudesta. Yhtenä ryhmänä nostettiin esiin prostituoidut.⁶² Erotuksena Afrikan mustan väestön orjakaupasta, alettiin käyttää termiä valkoinen orjakauppa, jolla tarkoitettiin eurooppalaisten naisten ja tyttöjen rekrytointia ja kuljettamista siirtomaihin prostituutioon.⁶³ Valkoista orjakauppaa voi siten pitää seksikaupan historiallisena synonyyminä, vaikka asetelma maiden välillä olikin päinvastainen.

Ihmiskauppa on nykypäivän orjuutta⁶⁴ ja orjuutta koskevalla sääntelyllä on pitkät historialliset juuret.⁶⁵ Tässä esityksessä ei ole tarkoituksenmukaista lähteä luettelemaan jokaista seksikauppaa koskettavaa instrumenttia, vaan tuoda esiin niistä keskeisimmät. Suomen kansallinen ihmiskauppaa ja prostituutiota sääntelevä lainsäädäntö perustui vuoteen 2004 saakka huomattavalta osin 1926 hyväksyttyyn orjuutta koskevaa kansainväliseen yleissopimukseen. Niin ikään sääntely perustui myös merkittävästi vuonna 1949 hyväksyttyyn ihmisten kaupan ja toisten prostituutiosta hyötymisen tukahduttamista koskevaa yleissopimukseen, joka tuli kansallisesti voimaan vuonna 1972 (SopS 33/1972). Yleissopimus kokosi yhteen aiemmat ihmiskauppaan liittyvät sopimukset vuosilta 1904—1933 sekä samalla otti huomioon Kansainliiton vuonna 1937 laatiman luonnoksen ihmiskauppaa koskevaksi yleissopimukseksi.⁶⁶

Vuonna 1979 YK:ssa tehtiin kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskeva yleissopimus, joka tuli Suomen osalta voimaan vuonna 1986 (SopS 68/1986). Yleissopimuksen 6 artiklassa sopimusvaltiot velvoitetaan ryhtymään tarvittaviin toimenpiteisiin estääkseen kaikenlaisen naisten kaupan ja naisten prostituutiosta hyötymisen.⁶⁷

⁶² Hoikkala, teoksessa Saarni, 2016, s. 40.

⁶³ K 17/2010 vp, s. 29.

⁶⁴ UM 2005/5 s. 25. Nieminen, 2005, s. 136.

⁶⁵ Kansainvälisellä tasolla on laadittu lukuisia asiakirjoja viimeisen sadan vuoden aikana ihmiskaupan kitkemiseksi. Kts. näistä Hyttinen – Silvander, 2002, s. 281-284.

⁶⁶ Lehti – Aromaa, 2002, s. 4.

⁶⁷ Tähän yleissopimukseen liittyy Suomen osalta vuonna 2001 voimaan tullut valinnainen lisäpöytäkirja (SopS 21/2001)

Neuvostoliiton hajoamisen ja entisen Jugoslavian alueen aseellisten selkkausten jälkeen ihmiskauppa nousi jälleen kansainvälisen yhteisön agendalle useiden vuosien tauon jälkeen. Pääasiassa tämä johtui Euroopan sisäisten muuttoliikkeiden kasvusta ja niiden taustalla oletettavasti vaikuttaneista järjestäytyneistä rikollisryhmistä, joiden pelättiin uhkaavan valtioiden yleistä järjestystä ja turvallisuutta. Neuvostoliiton hajoamista seurasi poliittinen, sosiaalinen ja taloudellinen epävakaus, mikä ajoi erityisesti nuoria naisia köyhyyteen Itä-Euroopassa.⁶⁸ Köyhyys kulkee usein käsi kädessä haavoittuvuuden kanssa, mikä on omiaan altistamaan naisen ihmiskaupan uhriksi. Vailla koulutusta, terveydenhuoltoa, asuntoa ja muita välttämättömyyksiä olevilta puuttuvat ihmisarvoisen elämän perusedellytykset, mikä saa heidät helposti lähtemään ihmiskauppiaan matkaan paremman elämän toivossa.⁶⁹

Rajat ylittävän rikollisuuden uhka tiivistä kansainvälisen yhteisön yhteistyötä. Hyväksyttyjä kansainvälisiä sopimuksia ei enää pidetty riittävinä torjumaan järjestäytynyttä rikollisuutta ja siihen liittyvää ihmiskauppaa ja ihmissalakuljetusta.⁷⁰ Seksikauppa liitettiinkin vahvasti järjestäytyneeseen rikollisuuteen, mikä ainakin Suomen Nedoseikin liigan -tapauksen perusteella oli aiheellista. Myös monesta muusta rikollisuuden muodosta, kuten huumausainerikollisuudesta, puhuttiin tiiviisti osana järjestäytynyttä rikollisuutta, mikä oli omiaan vahvistamaan tiukemman kriminaalipolitiikan otetta myös jo tovin hyvinvointivalttiollista kriminaalipolitiikkaa noudattaneessa Suomessa.⁷¹

Vuonna 1998 YK:ssa ryhdyttiin valmistelemaan kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaa koskevaa yleissopimusta, mitä tehtävää varten nimitettiin ad hoc -komitea. Tähän mennessä merkittävin ihmiskaupan saralla laadittu yleissopimus (ns. Palermon sopimus) siihen liittyvine lisäpöytäkirjoinen hyväksyttiin lopullisesti marraskuussa 2000. Ihmiskauppaa koskevan lisäpöytäkirjan tarkoituksena on ehkäistä ja torjua ihmiskauppaa, suojella ja auttaa ihmiskaupan uhreja sekä edistää sopijavaltioiden välistä yhteistyötä näiden tavoitteiden saavuttamiseksi (1 art.). Ihmiskauppalisäpöytäkirja

---

⁶⁸ Malarek, 2005, s. 16-18

⁶⁹ Rendic, 2015, s. 28.

⁷⁰ Roth, 2011, s. 978.

⁷¹ Neuvostoliiton hajoamisen myötä rajat olivat avautuneet, ulkomaalaisten väestönosuus oli kasvussa ja media raportoi huolestuttavista uutisista itämafan maihinnoususta. Neuvostoliiton hajoaminen johti myös huumorikollisuuden muutokseen. Prostituution lisäksi järjestäytynyt huumausainerikollisuus siirtyi venäläisten ja virolaisten haltuun. Ihmisten taloudellisen ja sosiaalisen turvallisuuden perustekijät olivat järkkäneet, mikä heijastui myös kasvaneina rikospelkoina. Ajat olivatkin Suomessa poliittisesti varsin otollisesti tiukemmalle kriminaalipolitiikalle. Kansainväliset vertailut kertovat, kuinka kriminaalipolitiikan kiristymisen seuraa kasvavaa turvattomuutta, sosiaalista ja taloudellista epätasa-arvoa, suuria tuloeroja, heikkoa poliittista legitimitettä, alhaista sosiaalista luottamusta ja korkeita rikospelkoja. Ketonen, 2015, s. 131. 96 Lappi-Seppälä, 2013, s. 43

sisältää ensimmäisen kansainvälisesti hyväksytyn ihmiskaupan määritelmän, ja se velvoittaa säätämään ihmiskaupan rangaistavaksi teoksi pöytäkirjassa mainitun määritelmän mukaisesti (3 ja 5 art.). Ihmiskauppalisäpöytäkirjaa sovelletaan ihmiskaupparikosten tutkintaan, syytetoimiin, ehkäisyyn ja ihmiskaupan uhrien suojelemiseen vain silloin, kun ihmiskaupparikos on kansainvälinen ja siinä on mukana järjestäytynyt rikollisryhmä (4 art.).

Myös Euroopan unionissa on pyritty puuttumaan ja ennaltaehkäisemään ihmiskauppaa. Euroopan unionin neuvosto hyväksyi vuonna 2002 puitepäättöksen ihmiskaupan torjunnasta⁷², joka yhtenäistää ihmiskauppaa koskevat määritelmät, rangaistavan käyttäytymisen alan sekä seuraamukset jäsenvaltioissa. Puitepäättös täydentää aiemmin hyväksyttyjä instrumentteja.⁷³ Artiklassa ihmiskaupan määritelmä vastaa Palermon yleissopimuksen ihmiskauppaa koskevan lisäpöytäkirjan 3 artiklan määritelmää⁷⁴. Vuonna 2012 EU:n antoi direktiivin ihmiskaupan ehkäisemisestä ja torjumisesta sekä ihmiskaupan uhrien suojelemisesta (niin kutsuttu ihmiskauppadirektiivi).⁷⁵

Niin ikään Euroopan Neuvosto on laatinut yleissopimuksen ihmiskaupan vastaisesta toiminnasta (SopS 43–44/2012). Yleissopimuksen 1 artiklan tavoitteena julistetaan ihmiskaupan ehkäiseminen ja torjuminen taaten samalla sukupuolen tasa-arvo ja ihmiskaupan uhrien suojaaminen. Samalla EN:n yleissopimus perusti Euroopan neuvoston ihmiskaupan vastaisen toiminnan asiantuntijaryhmän (GRETA), joka valvoo yleissopimuksen täytäntöönpanoa.

2.4. Ihmiskauppa rikoslaissa

2.4.1. Katsaus kotimaisen ihmiskauppasääntelyn historiaan

Ennen kuin syvennyttään itse ihmiskauppakriminalisointiin, on syytä tuoda esiin lyhyesti sääntelyn historiaa. Oikeudessa käsiteltiin vuonna 2002 useita karuja paritustapauksia ja samana vuonna oikeusministeriö asetti työryhmän laatimaan ehdotusta uudeksi lainsäädännöksi. Oli selvää, että Suomi tarvitsi ihmiskauppapyykälää vastaamaan kansallisiin tarpeisiin sekä kansainvälisiin velvoitteisiin.⁷⁶ Oikeusministeriön työryhmä katsoi

⁷² 2002/629/YOS, EYVL L 203, 1.8.2002, s. 1.

⁷³ Täydentää lähinnä vuonna 1997 hyväksyttyä yhteistä toimintaa ihmiskaupan ja lasten seksuaalisen hyväksikäytön vastaisesta toiminnasta

⁷⁴ Erotuksena on kuitenkin se, että puitepäättöksessä määriteltyyn ihmiskauppaan ei kuulu elinten luovuttaminen.

⁷⁵ Huomioitavana on, että ihmiskaupan käsite direktiivissä on laajempi kuin sitä edeltäneessä puitepäättöksessä. Johdanto-osan 11 kohdan mukaan direktiivi kattaa kokonaan uudenlaisia hyväksikäytön muotoja, muun muassa toisen harjoittaman kerjäämisen hyväksikäyttämisen.

⁷⁶ Kimpimäki, 1997. Pärssinen, 2003. Eritoten YK:n ihmiskauppalisäpöytäkirjan ratifiointi ja EU:n ihmiskauppaa koskevan puitepäättöksen hyväksyminen vuonna 2002 sekä Yhdysvaltojen vuonna 2003

ihmisryöstöä koskevan säännöksen olevan varsin lähellä ihmiskaupan sääntelyä, mutta totesi ihmisryöstösäännöksen soveltamiskynnyksen olevan varsin korkea. Tekotapoina ihmisryöstössä oli väkivalta, uhkaus ja kavaluus. Kavaluus tarkoitti suunnilleen samaa kuin erehdyttäminen.⁷⁷ Sen sijaan lievempiä ihmiskaupassa käytettäviä keinoja, kuten toisen aseman hyväksikäyttämistä, ihmisryöstösäännös ei koskenut. Ihmisryöstöä koskevassa säännöksessä teon tarkoituksena mainittiin toisen saattaminen ihmisarvoa loukkaaviin olosuhteisiin, pakkotyöhön tai orjuuteen. Ihmisarvoa loukkaavilla olosuhteilla tarkoitettiin hallituksen esityksen mukaan ainakin sitä, että valtaanut joutuisi elättämään itsensä prostituutiolla tai huumekaupalla.⁷⁸ Lisäksi koska pelkästään uhrin liikkumisvapauden estäminen ei täyttänyt valtauksen kriteeriä, vaan ”valtauksen piti olla perinpohjaisempaa kuin vapaudenriistossa”, ei mitä ilmeisimmin ihmisryöstöä sovellettu Nedoseikin tapauksessakaan, vaikka tekotapoina olikin kavaluutta, väkivaltaa ja uhkailua.⁷⁹

Koska ihmiskauppaa koskeva sääntely Suomea velvoittavissa kansainvälisissä asiakirjoissa on hyvin yksityiskohtainen, oli lainmuutostarpeita varsin paljon.⁸⁰ Asiaa arvioituaan oikeusministeriön työryhmä katsoi, että selkein ja havainnollisin vaihtoehto on säätää erillinen rangaistussäännös ihmiskaupasta. Laki säädettiin oikeusministeriön ehdotusten mukaisesti ja ihmiskauppaa koskeva rangaistussäännös tuli voimaan elokuun 2004 alussa.⁸¹ Ihmiskauppakriminalisointi perustuu pitkälti Palermon yleissopimuksen ihmiskauppaa koskevaan lisäpöytäkirjaan sekä Euroopan unionin neuvoston puitepäätökseen ihmiskaupan torjunnasta.

2.4.2. Rikoslain 25 luvun 3 ja 3a §

Ihmiskauppasäännösten perimmäisenä tarkoituksena on ehkäistä ja torjua ihmiskauppaa, paritusta ja prostituutiota. Taustalla olevien kansainvälisten velvoitteiden mukaisesti ihmiskaupparikoksen tunnusmerkistö jakaantuu myös meillä kolmeen osaan. Pykälän 1 momentin numeroiduissa kohdissa määritetään rikoksessa käytettävät vaihtoehtoiset *keinot*. Tämän lisäksi tunnusmerkistössä mainitaan vaihtoehtoiset *tekotavat* ja rikoksen

---

julkaisema Trafficking in Persons -raportti johtivat lopulta siihen, että oikeusministeriössä ryhdyttiin valmistelemaan ihmiskauppasäännöksiä ja muita tarvittavia lainsäädäntömuutoksia prostituution, parituksen ja ihmiskaupan vastaisen toiminnan tehostamiseksi. Roth, 2011, s. 982.

⁷⁷ HE 94/1993 vp, s. 108.

⁷⁸ OM 2003:5, s. 28. HE 94/1993 vp, s. 108.

⁷⁹ Leskinen 2002, s. 10–13. Lisäksi koska ulkomaalaisia naisia ei salakuljetettu Suomeen tahdonvastaisesti ja he tiesivät tulevansa myymään seksipalveluja, ymmärrettiin kysymyksen olevan pikemmin parituksesta, josta sekä prostituoidut itse että heidän parittajansa hyötyivät.

⁸⁰ OM 5/2003, s. 51.

⁸¹ Ihmiskauppasäännösten lisäksi rikoslakiin lisättiin tuolloin törkeän parituksen tunnusmerkistö, joka antoi esitutkintaviranomaisille laajat pakkokeinojen käyttömahdollisuudet paritusrikosten tutkinnassa.

vaihtoehtoiset *tarkoitukset*, joka nyt tarkasteltavana olevan ihmiskaupan muodon kohdalla on seksuaalinen hyväksikäyttö. Jotta kysymys on ihmiskaupasta, tunnusmerkistön kaikkien osatekijöiden on täytyttävä ja niiden on oltava yhteydessä toisiinsa. Siten ihmiskaupan tunnusmerkistön täyttyminen edellyttää, että teossa on käytetty lainkohdassa mainittua keinoa, joka on johtanut siinä tarkoitetun tekotavan käyttämiseen, ja että teon tarkoituksena on ollut uhrin saattaminen säännöksessä tarkoitetun hyväksikäytön kohteeksi. Lainkohdassa ei sitä vastoin edellytetä keinojen, tekotapojen ja tarkoituksen täyttymistä samanaikaisesti. Teko on rangaistava tahallisenä ja tahallisuuden on ulotuttava kaikkiin osatekijöihin.⁸²

Rikoslain 25 luvun 3 §:n 1 momentin mukaan ihmiskaupasta on tuomittava vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi⁸³ se, joka:

1. käyttämällä hyväksi toisen riippuvaista asemaa tai turvatonta tilaa taikka toista painostamalla⁸⁴,
2. erehdyttämällä toista tai tämän erehdystä hyväksi käyttämällä,
3. maksamalla korvauksen toista määräysvallassaan pitävälle henkilölle tai
4. ottamalla vastaan sellaisen korvauksen

ottaa toisen määräysvaltaansa⁸⁵, värvää toisen taikka luovuttaa, kuljettaa, vastaanottaa tai majoittaa toisen hänen saattamisekseen 20 luvun 9 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetun tai siihen rinnastettavan seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi, pakkotyöhön tai muihin ihmisarvoa loukkaaviin olosuhteisiin taikka elimien tai kudoksien poistamiseksi taloudellisessa hyötymistarkoituksessa. Yritys on rangaistava.

2 momentin mukaan ihmiskaupasta tuomitaan myös se, joka ottaa määräysvaltaansa kahdeksaatoista vuotta nuoremman henkilön taikka värvää, luovuttaa, kuljettaa, vastaanottaa

---

⁸² OM 5/2003, s. 85

⁸³ Korkea rangaistusmaksimi on ihmiskaupparikoksen kohdalla erittäin perusteltu sen tyypillisesti kansainvälisestä ja organisoituneesta luonteesta johtuen. Pelotevaikutus ei useinkaan tehoa rikoksissa, sillä tyypillisesti tekijä ei harkitse ennakolta tilannetta. Ihmiskaupan kohdalla pelotevaikutuksen huomioon ottaminen on kuitenkin tarkoituksenmukaista, sillä ihmiskauppa ei ole hetken mielijohteesta tehtävä rikos, vaan sellainen, jossa tekijä harkitsee ennakolta rikosta ja punnitsee vastakkain sen tuomia haittoja ja hyötyjä. Ihmiskauppa osoittaa lisäksi tekijässään poikkeuksellista piittaamattomuutta yhteiskunnassa vallitsevista yleisesti hyväksytyistä normeista ja uhrin ihmisoikeuksista. Lisäksi kiinnijäämisriski, jolla yleensä on vaikutusta rikollisuuteen vähentävästi, on ihmiskaupan kohdalla pieni, mikä osaltaan puoltaa ankaria rangaistuksia. kts. pelotevaikutuksesta Lappi-Seppälä, 2006, s. 73 ja 79.

⁸⁴ Painostaminen lisätty pykälään vasta vuonna 2015.

⁸⁵ Vuoteen 2015 saakka ”määräysvaltaan ottamisen” tilalla mainittiin ”valtaan ottaminen”.

tai majoittaa tämän 1 momentissa mainitussa tarkoituksessa, vaikka mitään 1 momentin 1–4 kohdassa tarkoitettua keinoa ei olisi käytetty.

Törkeässä tekumuodossa rangaistus on vankeutta vähintään kaksi ja enintään kymmenen vuotta. Törkeä 3a §:n mukainen ihmiskauppa on kyseessä, jos teko on kokonaisuutena arvostellen törkeä ja ihmiskaupassa

- 1) käytetään 3 §:ssä tarkoitettujen keinojen sijasta tai lisäksi väkivaltaa, uhkausta tai kavaluutta,
- 2) aiheutetaan tahallisesti tai törkeällä huolimattomuudella toiselle vaikea ruumiinvamma, vakava sairaus tai hengenvaarallinen tila taikka näihin rinnastettavaa erityisen tuntuva kärsimystä,
- 3) rikos kohdistuu kahdeksatoista vuotta nuorempaan lapseen tai henkilöön, jonka kyky puolustaa itseään on olennaisesti heikentynyt, tai
- 4) rikos tehdään osana 6 luvun 5 §:n 2 momentissa tarkoitetun järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa (8.5.2015/564).⁸⁶

2.4.3. Teon tarkoitus: seksuaalinen hyväksikäyttö

Tutkielmassa syvennyttään ihmiskaupassa käytettyihin keinoihin ja tekotapoihin nimenomaan sellaisten tekojen kohdalla, joissa uhri on saatettu seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi.⁸⁷ Seksuaalisen hyväksikäyttö on käytännössä prostituutiota eikä se ole aiheuttanut tuoreessa oikeuskäytännössä tulkintaongelmia, mistä syystä teon tarkoitukseen ei kokonaisvaltaisesti oikeustapausten kautta tässä esityksessä pureuduta. Määritelmä on kuitenkin tarkoituksenmukaista avata ja se on syytä tehdä jo tässä vaiheessa esitystä.

Rikoslain 25 luvun 3 §:n 1 momentin mukaan siinä mainittuja tekotapoja käytetään henkilön ”saattamiseksi hyväksikäytön kohteeksi”. Sanamuoto osoittaa kysymyksen olevan ensisijaisesti siitä, että rikoksentekijä saattaa ihmiskaupan uhrin kolmannen henkilön taholta tapahtuvan hyväksikäytön kohteeksi, seksikaupan kohdalla seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi. Tunnusmerkistön täytyminen ei siten edellytä, että henkilö olisi vielä joutunut

⁸⁶ 3a §:n 2 momentin mukaan törkeästä ihmiskaupasta tuomitaan myös se, joka alistaa toisen orjuuteen tai pitää toista orjuudessa, kuljettaa orjia tai käy kauppaa orjilla, jos teko kokonaisuutena arvostellen on törkeä.

⁸⁷ Ilmiöstä käytetään nimitystä seksikauppa ja naiskaupasta. Myös termiä ”pakkoprosituutio” on käytetty kuvattaessa ilmiötä. kts. Niemi - Kiesiläinen, 2004, s. 455. Termi naiskauppa ei kuitenkaan sovi seksikaupan synonyymiksi, koska aivan kaikki seksikaupan uhrin eivät ole naisia. Mukaan kuuluu miehiä tai transihmisiä, kansainvälisesti tarkastellen myös tyttöjä ja poikia.

esimerkiksi seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi. Riittävää on, että tekijällä on ollut *tarkoitus* saattaa hänet tällaisiin oloihin.⁸⁸ Näin ollen seksuaalisesta hyväksikäytöstä tulisi rangaista erikseen, jos se täyttää seksuaalirikoksen tunnusmerkistön.⁸⁹

Lain esitöissä on kuitenkin tuotu esiin, että ihmiskauppasäännöstä ei ole tulkittava niin, että se olisi aina ajallisesti paritusta edeltävä teko. Tekijän voidaan katsoa toimivan henkilön saattamiseksi prostituutioon silloinkin, kun hän toimii syntyneen tilanteen jatkamiseksi eli estää toista luopumasta prostituutiosta.⁹⁰ Näin ollen ilmaus ”saattamiseksi” on hieman harhaanjohtaja ja turhan suppea ottaen huomioon se, ettei kriminalisointi pidä sisällään ainoastaan toimia, joilla on tarkoitus saada henkilö aloittamaan prostituutio.

Seksuaalisen hyväksikäytön käsite on kansainvälisten velvoitteiden mukaisesti laajempi kuin 20 luvun mukaisten seksuaalirikosten käsite. Se kattaa myös sellaiset teot, joista ei sinänsä rangaista seksuaalirikoksina, kuten henkilön käyttämisen pornografian tuotannossa tai pornografisissa esityksissä. Korkein oikeus on linjannut ratkaisussaan 2015:89, että esiintymiset striptease-esityksessä ja privaattiesityksessä ovat ihmiskauppasäännöksessä tarkoitettuja seksuaalisen hyväksikäytön muotoja.⁹¹ Seksuaalisella hyväksikäytöllä tarkoitetaan tässä yhteydessä kuitenkin tavallisimmin henkilön hyväksikäyttämistä prostituutiossa. *Prostituutiolla* puolestaan tarkoitetaan samaa kuin paritusta koskevassa 20 luvun 9 §:n 1 momentin 1 kohdassa eli korvausta vastaan tapahtuvaa sukupuoliyhteyttä tai siihen rinnastettavaa seksuaalista tekoa taikka kahdeksaatoista vuotta nuoremman henkilön tekemää sukupuolisiveellisyyttä loukkaavaa tekoa.⁹² Jos henkilöä pidetään vallassa

---

⁸⁸ Teon tarkoituksen kohdalla tahallisuusvaatimus on korkea: tekijän on täytynyt toimia nimenomaan toisen saattamiseksi momentin mukaisiin olosuhteisiin.

⁸⁹ HE 34/2004 vp, s. 96. Rikoslain 20 luvun 8 §:ssä säädetään seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö rangaistavaksi. Varsin usein kuitenkin kolmas osapuoli, teon välitön tekijä, jää tuntemattomaksi. Ihmiskaupparaportoitajan mukaa tällaisissa tilanteissa välillistä tekemistä koskevan rikosoikeudellisen vastuun nojalla rikosoikeudellinen vastuu voisi kohdistua päärikoksen eli ihmiskaupan tekijään. Kts. K 19/2014 vp, s. 87-88. Oikeuskäytännössä ihmiskauppias ei kuitenkaan ole joutunut kolmannen tahon puolelta tapahtuneesta seksuaalisesta hyväksikäytöstä vastuuseen rikoslain 5 luvun 4 §:n nojalla eikä tuomioita myöskään ihmiskaupan yrityksestä ole annettu.

⁹⁰ HE 34/2004 vp s. 100.

⁹¹ Sen sijaan kärkeäoikeuden kanta oli ollut se, että ihmiskauppasäännösten mukainen seksuaalinen hyväksikäyttö edellyttää vähintäänkin asianomistajan sukupuolielimen intensiivistä koskettelua ollakseen syyksilukevaa.

⁹² Olennaista on se, että seksuaalinen kanssakäyminen edellyttää korvausta. Prostituutiossa on kysymys irrallisista suhteista, jotka eivät liity tavanomaiseen seurusteluun tai muuhun tutustumiseen. Rautio > Rikosoikeus > II RIKOSLAJIT > 9. RL 20: Seksuaalirikokset > Prostituutio ja paritus > Paritus (RL 20:9) > Välillinen hyötyminen

yksittäistä seksuaalirikosta varten ja tällainen rikos tehdään, kysymys on pikemmin seksuaalirikoksesta tai osallisuudesta siihen kuin ihmiskaupasta.⁹³

Jos kysymys ei ole maksua vastaan tapahtuvasta sukupuoliyhteydestä, on arvioitava, onko kyse siihen rinnastettavasta *seksuaalisesta teosta*. Seksuaalisella teolla tarkoitetaan rikoslain 20 luvun 10 §:n 2 momentin mukaan sellaista tekoa, joka tekijä ja kohteena oleva henkilö sekä teko-olosuhteet huomioon ottaen on seksuaalisesti olennainen. Määritelmäsäännöksen perusteluiden mukaan sitä tulkittaessa on aina kiinnitettävä huomiota kyseisen tunnusmerkistön muihin osiin ja asianomaisen säännöksen tavoitteisiin.⁹⁴ Teon seksuaalinen olennaisuus on arvioitava objektiivisesti ulkonaisesti havaittavista seikoista lähtien ja kiinnittäen huomiota kokonaisuutena kaikkiin määritelmäsäännöksessä mainittuihin seikkoihin eli tekijään, teon kohteeseen ja teko-olosuhteisiin.⁹⁵

Aina kaikille seksikaupan uhreille ei ole ollut täysin selvää, mitä seksuaalinen teko tarkoittaa. Esimerkiksi thaihierontapaikoissa toimiville naisille on näyttänyt olevan epäselvää, mitkä seksuaaliset teot kuuluvat paritussäännöksen ja siten myös ihmiskaupan piiriin. Hierontapaikoissa toimivien naisten keskuudessa vain yhdyntä (ja rajoitetusti suulla tyydyttäminen) käsitetään parituspykälän mukaiseksi seksuaaliseksi teoksi. Naisten keskuudessa näyttää vallitsevan käsitys, että tyydyttäessään seksin ostajia käsin he eivät myy seksiä, eikä näin ollen myöskään hierontapaikan pitäjä syyllisty paritukseen eikä ihmiskauppaan.⁹⁶ Lainsäädäntömme näkökulmasta kuitenkin selvää on, että toisen henkilön sukupuolielinten intensiivinen koskettelu on seksuaalinen teko.⁹⁷

2.4.4. Soveltamiskäytännössä havaitut ongelmat

Ihmiskaupakriminalisoinnin oltua 10 vuotta voimassa, oli tuomioita annettu vain muutama. Myös kansallinen ihmiskaupparaportoiija toi vuoden 2014 kertomuksessa esiin, ettei kriminalisointi toiminut tarkoitetulla tavalla. Vähäisten tuomioiden perusteluista oli todettavissa, ettei ihmiskauppasäännöstä osattu soveltaa oikein. Tässä esityksessä ei syvennyttä kokonaisvaltaisesti kertomuksessa esiin tuotuihin ongelmiin, kuten siihen, miksi

⁹³ HE 34/2004 vp, s. 96. Sama todettu useissa muissa myöhemmissä lainvalmisteluasiakirjoissa kuten ihmiskauppatyöryhmän mietinnössä OM, 63/2012, s. 18.

⁹⁴ HE 6/1997 vp, s. 188.

⁹⁵ HE 282/2010 vp s. 109-110 ja HE 216/2013 vp s. 60.

⁹⁶ K 19/2014 vp, s. 57.

⁹⁷ HE 6/1997 vp, s. 186. Kanta on todettu myös esimerkiksi Helsingin hovioikeuden tuomiossa asiassa R 99/634.

seksikauppaa tunnistettiin niin vähän, vaan keskitytään ainoastaan tuomaan esiin soveltamiskäytännössä havaittuja haasteita.

Raportojen mukaan haasteita liittyi ensinnäkin ihmiskaupan määritelmään ja sen suhteeseen paritukseen, rikoslain ihmiskauppasäännösten soveltamis- ja tulkintaongelmiin ja säännösten keinoja koskeviin avoimiin tunnusmerkistötekijöihin. Ihmiskaupparikoksen tunnusmerkistö näytti edelleen olevan vaikeasti hahmotettava, käsitteet vaikeasti jäsennettävissä ja tunnusmerkistötekijät oikeudellisesti vaikeasti arvioitavissa.⁹⁸ Tuomiot olivat raportojen tekemien havaintojen mukaan toisinaan epäselvästi kirjoitettuja, ja niistä oli vaikea hahmottaa oleellisia oikeuskysymyksiä tai tuomioistuimen kantaa kyseisiin oikeuskysymyksiin.⁹⁹

Aineiston perusteella näytti siltä, ettei oikeustila ihmiskauppa- ja paritussäännösten soveltamis- ja tulkintakäytännössä ja näiden säännösten välisessä suhteessa ollut muuttunut siltä osin, kun menettely näyttäisi täyttävän sekä parituksen että ihmiskaupan tunnusmerkistön. Tämä oli johtanut siihen, että oikeuskäytännössä ei oltu kyetty luomaan selvää ymmärrystä siitä, missä oikeudellisesti kulki parituksen ja ihmiskaupan välinen raja. Säännösten päällekkäisyys ei ollut johtanut lainvalintaan ihmiskauppasäännösten hyväksi, vaan päällekkäisyys näkyi ennen kaikkea paritusrikosten törkeysarvostelussa, moitittavuusarvioinnissa ja rangaistusten mittaamisessa. Tämä oli eittämättä uhrien oikeuksien toteutumisen kannalta ongelmallista.¹⁰⁰

Käsiteltyjen tapausten osalta hyvin olennaiseksi kysymykseksi näytti raportojen mukaan edelleen muodostuvan se, missä määrin uhrin katsotaan alun perin suostuneen prostituutioon. Se, että tunnusmerkistöä tulkittaessa uhrin alkuperäiselle vapaaehtoisuudelle annetaan ratkaiseva merkitys, ei ole rikoslain eikä Suomea sitovien kansainvälisten velvoitteiden mukaista.¹⁰¹ Kysymys uhrin suostumuksesta ja sille annettavasta

⁹⁸ Euroopan unionin oikeudellisen yhteistyön yksikkö Eurojust teki samanlaisia havaintoja vuoden 2005 selvityksessään. Selvityksen mukaan ihmiskaupan piirteitä sisältävää rikollista toimintaa tutkitaan usein jonakin muuna rikoksena kuin ihmiskauppana. Yhtenä suurimpana syynä tähän on pidetty ihmiskaupamääritelmän monimutkaisuutta ja sitä, ettei keskeisillä rikosoikeusjärjestelmän toimijoilla ole selvää käsitystä siitä, mitä ihmiskaupalla oikeastaan tarkoitetaan ja missä menevät rajat ihmiskaupan lähirikoksiin, kuten paritukseen. Kts. De Jonge, 2005. Danziger, 2006, s. 10–12. Sen sijaan kansainvälisen siirtolaisuusjärjestön (IOM) ihmiskauppayksikön johtaja on arvioi, että ihmiskaupan (kansainvälis)oikeudellinen määritelmä on sinänsä selkeä ja ymmärrettävä. Ongelmat liittyvät hänen mukaansa ihmiskaupan uhrin tunnistamiseen. Hänen mukaansa seksikaupan uhrin sekoitetaan toistuvasti ”tavallisiin” prostituoituihin. Kts. Roth, 2007, s. 420–421

⁹⁹ K 19/2014 vp, s. 113.

¹⁰⁰ K 19/2014 vp, 2014, s. 113.

¹⁰¹ HE 34/2004 vp, s. 99–100 ja YK:n ihmiskauppalisäpöytäkirja, art. 3. Ks. myös Euroopan Neuvoston ihmiskauppaa koskeva sopimus, art. 4.

merkityksestä on keskeisessä asemassa esimerkiksi vedettäessä rajaa seksikaupan ja parituksen välille, mistä syystä siihen syvennyttään omassa erillisessä luvussa 6.

Psykologinen painostaminen, pakottaminen ja alistaminen sekä uhrin ja tekijän välinen epätasapainoinen valtasuhde ovat ihmiskauppasäännösten ytimessä, mitä lainsoveltajat eivät olleet täysin ymmärtäneet.¹⁰² Seksuaalisen hyväksikäytön ja väkivallan dynamiikkaa ja hyväksikäytön uhrille aiheuttamia seurauksia ei edelleenkään osattu täysin hahmottaa tai ottaa huomioon missään rikosprosessin vaiheessa. Ihmiskaupan luonnetta seksuaalista itsemääräämisoikeutta ja ruumiillista koskemattomuutta loukkaavana rikoksena ei oltu vielä tunnistettu. Tämä seikka yhdistettynä tunnusmerkistön vaikeaselkoisuuteen näytti johtavan siihen, että oikeuskäytäntö kehittyi huomattavan epäyhtenäiseksi.¹⁰³

Tiukkaa, ja virheellisenäkin pidettävää tulkintalinjaa osaltaan ylläpiti lakivaliokunnan kannanotto suppeasta tulkinnasta avoimiin tunnusmerkistötekijöihin liittyen. Lakivaliokunnan mietinnön mukaan avoimia käsitteitä ”turvaton tila” ja ”riippuvainen asema” oli tulkittava suppeasti. Tähän tulkintasuositukseen tuomioiden perusteluissa viitattiinkin varsin ahkerasti.¹⁰⁴ Lakivaliokunta oli katsonut, että etenkin teossa käytetyistä keinoista oli eräin osin esitetty liian laaja tulkinta. Ottaen huomioon ihmiskaupan korkea rangaistusasteikko samoin kuin tunnusmerkistössä käytettyjen käsitteiden avoimuus¹⁰⁵

---

¹⁰² K 19/2014 vp, s. 112.

¹⁰³ Kertomus 19/2014 vp, s. 114. Tuomioistuimen osaamattomuutta soveltaa tunnusmerkistöä ja kriminalisoinnin funktioiden vastaista tulkintaa havainnollistaa erinomaisesti ensimmäinen ratkaisu seksikaupasta eli Helsingin kärjäoikeuden tuomio nro 06/6857. Siinä törkeän ihmiskaupan uhrin osalta kärjäoikeus katsoi, että hänet oli erehdytetty Virossa Suomeen prostituutiksi lupaamalla hänelle lastenhoitajan työtä. Sen sijaan eräiden muiden asianomistajien osalta, joiden kohdalla vastaajat oli tuomittu parituksesta, kärjäoikeus katsoi heidän läheisen suhteensa vastaajiin heikentäneen heidän kertomuksensa uskottavuutta. Tämän läheissuhteen perusteella kärjäoikeus oli myös pitänyt ymmärrettävänä sitä, että vastaajalla oli ollut asianomistajan henkilöpaperit hallussaan. Näin oli siitäkin huolimatta, että tutkimukset osoittavat ihmiskaupan tekijöiden usein olevan läheisiä ihmiskaupan uhreille (aviopuolisoita, seurustelukumppaneita, sukulaisia). Niin ikään kärjäoikeus oli antanut painoarvoa sille, että parituksen asianomistajat olivat tulleet Suomeen tietäen päätyvänsä prostituutioon. Vastaajien menettelyä ei yhtä asianomistajaa lukuun ottamatta tehnyt ihmiskaupaksi sekään, että he olivat rajoittaneet asianomistajien liikkumavapautta ja määränneet sakkoja sääntöjen rikkomisesta. Näin ollen kysymys ei ollut riippuvaisesta asemasta tai turvattomasta tilasta kärjäoikeuden mukaan.

¹⁰⁴ kts. esim. Kärjäoikeuden ratkaisun perustelut, 06/6857, s. 29. KKO 2015:89 kohdat 32 ja 38. Myös Helsingin kärjäoikeuden tapauksessa nro 13/3613 on viitattu suppeaan tulkintaan, kun kärjäoikeus päätyi katsomaan, että asianomistajalla olisi esitetyn näytön valossa ollut tosiasiallisesti mahdollisuus suojautua hyväksikäytöltä ja kieltäytyä toiminnasta. Näin siitä huolimatta, että asianomistaja ei ollut itse ollut alun perin kykenevä lähtemään matkaan tai hankkimaan matkalippuja, hänellä ei ollut rahavaroja hallussa ja hän oli itselleen vieraassa maassa vailla turvaverkkoja.

¹⁰⁵ Käsitteiden avoimuus on sinällään ongelmallinen rikosoikeudelliseen laillisuusperiaatteeseen sisältyvän epätäsmällisyyskiellon kannalta. Epätäsmällisyyskielto edellyttää rikossäännöksiltä riittävää täsmällisyyttä ja tarkkarajaisuutta. HE 44/2002 vp, s. 29/II. Kysymys ei kuitenkaan ole ihmiskaupparikoksen kohdalla avoimista tunnusmerkistötekijöistä (kts. avoimista tunnusmerkistötekijöistä Melander, 2015b), vaan sinällään tietyt merkityssisällön omaavista tekijöistä, joiden käsillä oloa tulee yksittäistapauksessa arvioida rikosoikeudellisen laintulkintaopin mukaisesti.

lakivaliokunta korosti, että suhteessa paritussäännöksen soveltamisalaan ihmiskaupan tunnusmerkistön avoimia käsitteitä oli syytä tulkita suppeasti. Mietinnön mukaan tällä tavoin ihmiskaupparikoksen tunnusmerkistö voitiin rajata koskemaan niitä vakavina pidettäviä tekoja, joiden rikosoikeudellinen arviointi selvästi edellyttää kyseisen säännöksen soveltamista.¹⁰⁶

Ihmiskauppaa koskevan rajallisen oikeuskäytännön¹⁰⁷ perusteella näytti siltä, ettei ihmiskaupan tunnusmerkistön käytännössä katsottu täyttyvän, ellei henkilöä ole fyysistä väkivaltaa käyttäen pakotettu prostituutioon, erehdytetty työn luonteen suhteen tai ellei hän ole kehitysvammainen.¹⁰⁸ Fyysisen väkivallan käyttö¹⁰⁹ ja kehitysvammaisen henkilön hyväksikäyttö¹¹⁰ olisivat täyttäneet kuitenkin jo törkeän ihmiskaupan tunnusmerkistön. Tällaisen tunnusmerkistöön kuulumattomien vaatimusten lisääminen sen täyttymisen edellytykseksi ilmentää osaltaan tulkintalinjan virheellisyyttä.

2.4.5. Lakimuutokset ratkaisuna ongelmiin

Jo ennen ihmiskaupparaportoijan vuoden 2014 kertomusta oli huomattu, ettei kriminalisointi ollut toimiva. Raportoiija oli todennut eduskunnalle jo vuonna 2010 antamassaan ensimmäisessä kertomuksessa, että ihmiskauppaa tuli viranomaisten tietoon, mutta sellaisena sitä ei käsitelty. Eduskunta yhtyi kertomuksessa esitettyihin suosituksiin rikoslain ja ihmiskaupan uhrien auttamista koskevan lain¹¹¹ muutostarpeista ja oikeusministeriöön asetettiin vuonna 2011 ihmiskauppatyöryhmä¹¹² muutostarpeita miettimään. Lisäksi samaisena vuonna tuli voimaan ihmiskauppaa koskeva direktiivi 2011/36/EU, joka osaltaan antoi aihetta muutostarpeiden arvioimiselle. Hallituksen esityksessä 103/2014 hyväksyttiin

¹⁰⁶ LaVM 4/2004 vp. s. 8.

¹⁰⁷ Vuoden 2011 loppuun mennessä seksikauppajuttuja oli käräjäoikeuksissa käsitelty neljä. Kts. OM 63/2012, s. 40.

¹⁰⁸ Autio – Karjala, 2012, s. 202. Samanlaisiin johtopäätöksiin on päätyntä ihmiskaupparaportoiija vuonna 2010 ja HEUNI vuoden 2009 tutkimuksessaan. Näistä ilmenee, että rikosprosessissa on paritustapauksina käsitelty rikoksia, joissa prostituoituja voimakkaastikin kontrolloidaan esimerkiksi väkivallan käytöllä ja sillä uhkaamisella, liikkumavapauden rajoittamisella, erilaisten sääntöjen asettamisella sekä saattamalla prostituoituja velkasuhteisiin. Kts. Helsingin käräjäoikeuden tuomio nro 06/6857.

¹⁰⁹ RL 25:3a.1 1 kohdan mukaan teko on törkeä, jos käytetään 3 §:ssä tarkoitettujen keinojen sijasta tai lisäksi väkivaltaa, uhkausta tai kavaluutta.

¹¹⁰ RL 25:3a.1 kohta 3 mukaan teko on törkeä, jos se kohdistuu kahdeksatoista vuotta nuorempaan lapseen tai henkilöön, jonka kyky puolustaa itseään on olennaisesti heikentynyt. Kehitysvammaista voidaan pitää lähtökohtaisesti edellä mainittuna henkilönä.

¹¹¹ Kts. Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta (2011/746) ja VN 24/2018.

¹¹² Työryhmän tehtäviin kuului muun muassa 1) ihmiskaupan ja parituksen välistä rajanvetoa koskeva lainsäädännön muutostarpeiden arviointi ja tarvittavien lainsäädäntömuutosten valmistelu, 2) parituksen kohteena olevan henkilön asianomistajuuteen liittyvien kysymysten tarkastelu, mukaan lukien tarve lainsäädännölliseen selkeyttämiseen sekä 3) ihmiskaupan uhrin suostumuksen oikeudellisen merkityksen tarkastelu, mukaan lukien tarve lainsäädännölliseen selkeyttämiseen.

ihmiskauppatyöryhmän mietinnössä esiin tuomat ehdotukset ihmiskaupan tunnusmerkistöön sellaisenaan.

Havaittuihin ongelmiin puututtiin poistamalla parituspykälistä sellaiset tunnusmerkistökijät, jotka viittasivat ihmiskauppaa tarkoittavaan pakottamiseen ja painostamiseen.¹¹³ Paritusta koskeva rangaistussäännös muutettiin siten niin, että siitä poistettiin tekotapana ”painostaa”, jota vastaava ”toista painostamalla” puolestaan lisättiin keinoksi ihmiskauppaa koskevaan rangaistussäännökseen. Lainsäädäntömuutosten myötä ihmiskaupparikoksen piiriin oli tarkoitus tulla sellaiset kohdehenkilön kontrolloimista osoittavat teot, joiden silloin katsottiin kuuluvan paritukseen. Muutosten myötä parituksen oli pyrkimys muuttua rikokseksi, jossa parituksen kohteena oleva henkilö ei ole alistussuhteessa rikoksentekijään.¹¹⁴

Hallituksen esityksen mukaan tekotavalla ”toisen ottamisella valtaan” tarkoitetaan sitä, että henkilö menettää vapautensa ja joutuu valtaanottajan määräämisvallan alaiseksi niin, että kysymys on pidemmälle menevästä toiminnasta kuin pelkästä vapaudenriistosta.¹¹⁵ Toisen valtaan ottamista koskevan tekotavan kynnys oli siten hyvin korkea, eikä näin korkea kynnys ollut linjassa kansainvälisten velvoitteiden kanssa.¹¹⁶ Soveltamiskynnyksen madaltamiseksi ihmiskauppaa koskeva rangaistussäännös muutettiin siten myös niin, että tekotapa ”ottaa toisen valtaansa” korvattiin tekotavalla ”ottaa toisen määräysvaltaansa”.

2.5. Ihmiskaupan uhrin asemasta

Edellä on tuotu esiin ongelmana ihmiskaupan tunnusmerkistön täyttävän teon katsominen paritukseksi. Jos tarkoitus on saada rikoksentekijät vastuuseen, kriminaalipoliittisesti voi näyttää yhdentekevältä, minkä rikoslain pykälän nojalla tuomiot annetaan. Uhrien aseman kannalta asia on kuitenkin toinen, mistä syystä on tarpeen tuoda pintapuolisesti esiin ihmiskaupan uhrin tunnistamisen tärkeys ja tämän oikeudellisesti erityinen asema. Jos ihmiskaupan uhreja ei tunnisteta, he eivät ohjaudu ihmiskaupan uhrien auttamista varten perustettuun auttamisjärjestelmään tai pääse osallisiksi muistakaan oikeuksistaan.

---

¹¹³ Eduskunta oli kirjelmässään EK 43/2010 vp — K 17/2010 vp vaatinut valtioneuvoston ryhtyvän toimenpiteisiin nimenomaisesti ihmiskauppaa ja paritusta koskevien rangaistussäännösten päällekkäisyyksien poistamiseksi vedoten kansallisen ihmiskaupparaportoin kertomukseen K 17/2010 vp (s. 125 ja 126). Kts. myös OM, 63/2012, s. 59, jossa tuodaan esiin velvollisuus arvioida päällekkäisyyksien poistamista lakiteknisin keinoin.

¹¹⁴ OM, 63/2012, s. 80.

¹¹⁵ HE 34/2004 vp s. 95/II.

¹¹⁶ OM, 63/2012, s. 11 ja 55.

Tunnistamattomuus voi johtaa ihmiskaupan uhrin maasta poistamiseen¹¹⁷, hyväksikäytön jatkumiseen ja uudelleen uhriutumiseen.¹¹⁸

Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta tarjoaa säädösperustan Suomen ihmiskaupan auttamisjärjestelmään, jossa uhrit saavat monenlaista apua. Tällä hetkellä Joutsenon vastaanottokeskus ylläpitää tätä järjestelmää.¹¹⁹ Mikäli ihmiskaupan uhri pääsee auttamisjärjestelmään, hänellä on oikeus auttamistoimiin ja -palveluihin. Ihmiskaupan auttamisjärjestelmä tarjoaa uhreille neuvontaa ja ohjausta, sosiaalipalveluita, terveydenhuoltoa, vastaanottorahaa tai toimeentulotukea, turvallisen majoituksen, oikeusapua sekä tulkki- ja käännöspalveluita.

Jos uhri on ulkomaalainen, rikosnimikkeellä on merkitystä myös oleskeluluvan saamisen kannalta, koska ihmiskaupan uhrille voidaan muiden rikosten uhreista poiketen myöntää erityinen oleskelulupa. Ulkomaalaislain 52 a §:ssä säädetään oleskeluluvan myöntämisestä ihmiskaupan uhrille. Lain 52 b §:än mukaan ihmiskaupan uhrille, jolla ei ole oleskeluoikeutta Suomessa, voidaan antaa vähintään 30 päivän¹²⁰ ja enintään 6 kuukauden pituinen harkinta-aika, jonka kuluessa hänen tulee päättää, tekeekö hän viranomaisten kanssa yhteistyötä ihmiskaupasta epäiltyjen kiinni saamiseksi. Mikäli uhri suostuu yhteistyöhön, hänelle myönnetään 52 a §:n 2 momentin mukaan tilapäinen oleskelulupa Suomeen. Myös laissa kotoutumisen edistämisestä on säädetty ihmiskaupan uhrien auttamisesta, oikeusavusta ja oikeudellisesta neuvonnasta.

Uhrin tunnistaminen vaikuttaa seksikaupan kohdalla myös tämän rikosprosessuaaliseen asemaan. Niin kuin seuraavassa kappaleessa tullaa huomaamaan, parituksen kohteilla on rikosprosessissa yleensä todistajan asema, kun taas ihmiskaupan uhreilla on asianomistajan asema. Ihmiskaupparikoksen asianomistajalla on tämän rikosprosessuaalisen asemansa vuoksi oikeus saada muun muassa oikeusavustaja ja tukihenkilö oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain nojalla.¹²¹ Asianomistajalla on toki myös mahdollisuus valittaa

¹¹⁷ Ulkomaalaislain 148 §:n 1 momentin 6 kohdan nojalla henkilö voidaan käännättää, jos hänen voidaan perustellusta syystä epäillä myyvän seksuaalipalveluja. Pykälä on säädetty 90-luvulla, jolloin myös katuprostituutioon puututtiin järjestyslailla.

¹¹⁸ Roth, 2011, s. 991.

¹¹⁹ Ihmiskauppa.fi: Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä

¹²⁰ Euroopan neuvoston yleissopimus ihmiskaupan vastaisesta toiminnasta vuodelta 2005 velvoittaa takaamaan uhrille vähintään 30 päivän harkinta- ja toipumisajan.

¹²¹ Parituksen kohteen heikkoa asemaa rikosprosessissa parannettiin oikeudenkäynnistä rikosasioissa annettuun lakiin tehtävällä muutoksella vuonna 2015. Kohteelle voidaan nykyään esituskintaa varten määrätä avustaja riippumatta siitä, onko hänet katsottu asianomistajaksi ja onko hän esittänyt asiassa vaatimuksia. Tällä tavalla on pyritty turvaamaan parituksen kohteeksi joutuneiden henkilöiden oikeuksien täysimääräinen toteutuminen rikosprosessissa. Tämän tarpeen on arvioitu koskevan varsinkin prosessin alkuvaihetta, jossa

alemmman tuomioistuimen ratkaisusta ylempään tuomioistuimeen. Rikosprosessuaalisen aseman erilaisuus vaikuttaa käytännössä aina myös rikokseen perustuvan vahingonkorvauksen määräämiseen,¹²² mistä lisää kappaleessa 6.4.2.

Lähi vuosina on odotettavissa lakimuutoksia, jotka parantavat uhri asemaa entisestään.¹²³

2.6. Paritus – seksikaupan lievempi tekomuoto?

Koska edellä on tuotu esiin ongelmana parituspykälän soveltaminen tapauksiin, joissa tosiasiaa olisi ollut kysymys ihmiskaupasta, on parituskriminalisoinnin avaaminen tarpeen kokonaiskuvan hahmottamiseksi. Paritus on siten jossain määrin hyvin lähellä seksikauppaa ja se mielletään varsin usein käytännössä seksikaupan ”lievemmäksi tekemuodoksi”, sillä tekotavat ovat jossain määrin päällekkäiset ja paritus voi siten myös muuttua ihmiskaupaksi, jos esimerkiksi prostituoitu käyttäen ihmiskauppasäännösten mukaisia keinoja saadaan jatkamaan toimintaa.¹²⁴ Vaikka rikoksissa itsessään on paljon samaa, ovat kriminalisointien funktiot ja niillä suojattavat oikeushyvät kuitenkin toisistaan hyvinkin poikkeavat.

2.6.1. Parituksen määritelmä

Parituksesta säädetään rikoslain seksuaalirikoksia käsittelevässä luvussa 20. Paritukseen syyllistyy rikoslain 20 luvun 9 §:n mukaan se, joka hankkiakseen itselleen tai toiselle taloudellista hyötyä 1) järjestää huoneen tai muun tilan korvausta vastaan tapahtuvaa sukupuoliyhteyttä tai siihen rinnastettavaa seksuaalista tekoa varten¹²⁵ tai kahdeksaatoista vuotta nuoremman lapsen tekemää, ilmeisellä tavalla sukupuolisiveellisyyttä loukkaavaa tekoa varten, 2) vakiintuneena osana liiketoimintaansa majoittaa sellaiseen tekoon ryhtyvää ja siten olennaisesti edistää tekoa, 3) yhteystietoja välittämällä tai muuten markkinoi jonkun sellaiseen tekoon ryhtymistä tietäen, että hänen toimintansa olennaisesti edistää teon

---

vasta selvitetään, minkälaisesta ja millä tavalla kohteen oikeuksiin vaikuttavasta rikoksesta on kysymys. HE 103/2014 vp, s. 42.

¹²² Roth, 2011, s. 2011.

¹²³ Hallitusohjelma 2019, s. 76, 86 ja 202.

¹²⁴ Paritus voi muuttua seksikaupaksi esimerkiksi silloin, kun henkilö erehdytetään toimimaan prostituoituna tai häntä painostetaan, pakotetaan tai pelotellaan jatkamaan tai ylläpitämään toimintaa. Kts. Ihmiskaupan vastainen toimintasuunnitelma 2005/5, s. 35. Niin ikään kansainvälisissä sopimuksissa, Palermon sopimuksen lisäpöytäkirjaa lukuun ottamatta, puhutaan parituksesta ja seksikaupasta rinnakkain, mikä on omiaan hälventämään näiden kahden rikoksen eroja. Sama pätee kansallisiin lainvalmisteluasiakirjoihin. Esimerkiksi oikeusministeriön mietinnössä todetaan, että ilmiötä tulisi tarkastella kokonaisuutena, jossa prostituutio, seksuaalipalvelujen kysyntä, paritus ja ihmiskauppa ovat keskenään yhteydessä. OM 5/2003, s. 16. Kts. myös HE 34/2004 vp s. 100/II ja 101/I. OM, 63/2012, s. 20. Lisäksi seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttörikoksessa *kohteella* tarkoitetaan sekä parituksen että ihmiskaupan uhria.

¹²⁵ Asunnon vuokraaminen taikka hotelli- tai muun majoitushuoneen järjestäminen prostituoidulle ei sinänsä ole rangaistavaa. Kysymyksessä on oltava nimenomaan tilan järjestäminen prostituution harjoittamista varten ja prostituutiosta taloudellisesti hyötyminen. HE 6/1997 vp s. 187.

toteutumista, 4) muuten käyttää hyväkseen jonkun ryhtymistä sellaiseen tekoon tai 5) viettelee¹²⁶ jonkun sellaiseen tekoon, on tuomittava parituksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kolmeksi vuodeksi. Yritys on rangaistava. Törkeä paritus on puolestaan kysymyksessä, jos parituksessa 1) tavoitellaan huomattavaa taloudellista hyötyä, 2) rikos tehdään erityisen suunnitelmallisesti tai 3) kohteena on kahdeksaatoista vuotta nuorempi lapsi ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä. Rangaistusasteikko on tällöin vankeutta neljästä kuukaudesta kuuteen vuoteen.

Sekä parituksessa että seksikaupassa henkilö tarjoaa seksipalveluita epäitsenäisesti siten, että mukana on tavalla tai toisella jokin kolmas taho. Parituksen kohdalla toiminnan tarkoituksena tulee olla taloudellisen hyödyn tavoitteleva, jotta tunnusmerkistö täyttyy.¹²⁷ Välillinen hyötyminen toisen prostituutiosta ei ole rangaistavaa.¹²⁸ Sen sijaan ihmiskaupassa tarkoituksena tulee olla henkilön saattaminen seksuaalisen hyväksikäytön, yleisimmin prostituution, kohteeksi. Toki ihmiskaupassakin tekijä ryhtyy käytännössä tekoon taloudellisen hyödyn tavoittelemiseksi, mutta se ei ole tunnusmerkistön täyttymistä edellyttävä seikka.

Vuoden 1997 hallituksen esityksessä todettiin, että parituksen moitittavuus korostuu niissä tapauksissa, joissa prostituoitu on hyväksikäyttäjään nähden alistetussa asemassa.¹²⁹ Oikeuskäytännössä parituksen kohdalla sitä, että paritussuhde perustuu vapaaehtoisuuteen ja prostituoitu saa päättää varsin itsenäisesti työnkuvastaan, on pidetty lieventävänä asianhaarana.¹³⁰ Myös Rautio on todennut, että paritussäännöstä sovellettaessa on syytä kiinnittää huomiota siihen, joutuuko prostituoitu alistetuksi vai onko hänellä tasavertainen asema hyötyä saavaan henkilöön tai yhteisöön nähden. Vuoden 2015 lakiuudistuksen yhteydessä kuitenkin linjattiin, ettei alistussuhteen ollessa kysymyksessä tapausta tulisi enää arvioida parituksena, vaan ihmiskauppana.

¹²⁶ Lain esitöiden (HE 6/1997 vp s. 188) mukaan viettelevä tarkoittaa toisen houkuttelemista, eli jota kuinkin samaa, mitä ihmiskaupan *värvääminen* merkitsee.

¹²⁷ Kts. esim. Helsingin käräjäoikeuden tuomio 20/114048, jossa syyte kaatui parituksen osalta siihen, ettei vastaajien oltu näytetty menetelleen teonkuvauksessa tarkoitetulla tavalla *hankkiakseen* itselleen tai toiselle taloudellista hyötyä. Vastaajien oli näytetty toimineen kyllä teonkuvauksen tarkoittamalla tavalla eli järjestäneen hotellihuoneen korvausta vastaan tapahtuvia sukupuoliyhteyksiä sekä siihen rinnastettavia seksuaalisia tekoja varten ja tienneen muiden avustavien toimiensa edistävän olennaisesti asianomistajan hotellihuoneessa harjoittamaa prostituutiota, mutta näyttöä tarkoituksesta eli taloudellisen hyödyn tavoittelusta ei ollut. s. 66-68.

¹²⁸ HE 6/1997 vp s. 187.

¹²⁹ Rautio teoksessa Rikosoikeus > II Rikoslajit > 9. RL 20: Seksuaalirikokset > Prostituutio ja paritus > Paritus (RL 20:9). HE 6/2997.

¹³⁰ Esim. Helsingin käräjäoikeuden tuomio, R 98/5559 ja Helsingin hovioikeuden tuomio, R 99/634.

2.6.2. Parituskriminalisoinnilla suojattava oikeushyvä

Paritusta on pidetty paheksuttavana ja kiellettynä rikosoikeudellisesta näkökulmasta jo 1800-luvulta alkaen johtuen ilmiöön usein liittyvistä hyväksikäytön tunnusmerkeistä. Lisäksi parituksen on katsottu laajentavan prostituutio organisoiduksi ilmiöksi.¹³¹ Ansaitseminen toisen harjoittaman prostituution avulla nähdään yleismaailmallisesti moraalittomaksi ja kriminalisointia vaativaksi teoksi. Paritus onkin luonteeltaan taloudellinen hyväksikäyttörikos, johon ryhdytään taloudellisen hyödyn hankkimistarkoituksessa. Oikeuskirjallisuudessa on katsottu parituksen kriminalisoinnin perustavoitteen olevan siinä, etteivät ulkopuoliset voisi käyttää hyväkseen toisen prostituutiota taloudellisen hyödyn hankkimiseksi.¹³²

Oikeusministeriön asettaman työryhmän pohtiessa seksin oston täyskriminalisointia 2000-luvun alussa tuotiin esiin myös ne oikeushyvät, joita parituskriminalisointi suojaa. Mietinnön mukaan prostituoidun toimiessa parittajan alaisuudessa, hänen tosiasiallinen seksuaalinen itsemääräämisoikeutensa on rajoitettu. Tällöin seksuaalipalvelujen ostamisen tekona työryhmän näkemyksen mukaan voidaan nähdä loukkaavan prostituoidun ruumiillista ja henkistä koskemattomuutta sekä hänen seksuaalista itsemääräämisoikeuttaan¹³³. Tämän lisäksi työryhmä totesi, että seksuaalipalvelujen ostamisen voidaan muissakin tilanteissa katsoa loukkaavan seksuaalista itsemääräämisoikeutta sekä koskemattomuutta, koska palveluihin ryhdytään maksua vastaan, eikä päätös prostituoiduksi ryhtymisestä useinkaan synny täysin vapaaehtoisen ja tietoisin valinnan seurauksena.¹³⁴ Jälkimmäisen näkemyksen osalta ei tosin vallitse yksimielisyyttä. Työryhmän näkemys edustaa abolitionismista katsontakantaa prostituutioon, mihin palataan ideologisena lainsäädännön taustavaikuttajana jäljempänä kappaleessa 6.3.

Vanhemmassa hallituksen esityksessä (6/1997) todetaan parituksen olevan sekä yleiseen järjestykseen kohdistuva rikos että seksuaalisen hyväksikäytön muoto. ”Yleinen järjestys” ei ole suojan kohteena kovin täsmällinen oikeushyvä. Yleistä järjestystä vaarantaville

¹³¹ Tikka – Aaltonen – Maaniitty, 2018. s. 39.

¹³² Rautio teoksessa Rikosoikeus > II rikoslajit > 9. RL 20: Seksuaalirikokset > Prostituutio ja paritus > Paritus (RL 20:9)

¹³³ Myös lain esitöiden (HE 6/1997 vp s. 168) mukaan paritukseen liittyy vaara toisen seksuaalisen itsemääräämisoikeuden rajoittumisesta, mistä syystä rangaistavuus oli tarkoitus kohdistaa niihin parituksen muotoihin, jotka loukkaavat prostituoidun omaa päätösvaltaa.

¹³⁴ OM 5/2003, s. 52. Myös julkisessa keskustelussa ihmisarvo nähtiin mahdollisen yleisen seksuaalipalveluiden ostamisen kriminalisoinnin keskeisimpänä suojelukohteena.

rikoksille on ominaista se, että ne eivät yleensä välittömästi loukkaa tai vaaranna toisen ihmisen oikeuksia ja etuja sinänsä, vaan aiheuttavat pahennusta, ärtymystä tai mielipahaa.¹³⁵ Järjestyslain esitöiden mukaan yleisellä järjestyksellä tarkoitetaan normaalin tilan säilymistä lähinnä yleisillä paikoilla. Normaali keskivertokansalaisen arvomaailman mukainen rauhallinen tila tekee mahdolliseksi ihmisten välisen tavanomaisen kanssakäymisen. Normaaliin tilaan kuuluu se, ettei kukaan häiritse rauhaa enempää kuin paikan tai tapahtuman luonteeseen nähden on soveliasta. Yhteiskunnan ja kansalaisten yleisten moraalikäsitusten muuttuminen vaikuttaa käsitteen ”yleinen järjestys” sisältöön.¹³⁶ Esimerkiksi seksuaalipalveluiden myyminen ja ostaminen yleisillä paikoilla, eli katuprostituutio, on kielletty järjestyslaissa nimenomaan yleisen järjestyksen suojaamiseksi.¹³⁷

Tuoreimmissa lainvalmisteluasiakirjoissa ei enää ole mainintaa yleisestä järjestyksestä kriminalisoinnin suojeluobjektina. Järjestyslaki kieltää katuprostituution, mikä kaventaa myös sen yhteydessä mahdollisesti tapahtuvaa paritustoimintaa. Koska katuprostituutio on kielletty ja seksin myyminen on siirtynyt voimakkaasti nettiin,¹³⁸ ei parituksen kriminalisointia ole enää ajankohtaista eikä ylipäättään mielekäästä perustella yleisellä järjestyksellä. Jo vuoden 1999 seksuaalirikoslain uudistuksen taustalla vaikutti näkemys, jonka mukaan sellaisten tekojen säätäminen rangaistavaksi, joilla ei loukata uuden seksuaalirikoslain suojaamaa keskeistä oikeushyvää, seksuaalista itsemääräämisoikeutta, ei luontevasti kuulu seksuaalirikoksia koskevan sääntelyn piiriin.¹³⁹ Rikoslain 20 lukuun sijoitettuna ja edellinen kappale huomioiden paritusrikoksen ensisijaiseksi funktioksi tulisi nähdä prostituoidun itsemääräämisoikeuden ja koskemattomuuden suojaamisen.

¹³⁵ Majanen, teoksessa Rikosoikeus > II rikoslajit > 7. RL 17: Rikokset yleistä järjestystä vastaan

¹³⁶ HE 20/2002 vp, s. 33.

¹³⁷ Järjestyslain 7 §:n 1 momenttia perusteltiin näkyvän prostituution lisääntymisellä. Avoimesti tapahtuvan prostituution todettiin voivan joissakin tapauksissa häiritä yleistä järjestystä ja vaarantaa kotirauhaa. Tällaiseksi häiriöksi todettiin ainakin se, että muiltakin kuin prostituoiduilta kysytään tietyissä paikoissa hintoja, mikä häiritsee ja loukkaa naisia. Prostituution todettiin aiheuttavan tietyillä paikoilla häiritsevää liikennettä sekä yleistä moraalista närkästystä. HE 20/2002 vp. Kriminalisointi edustaa tyypillistä tuon ajan tiukentunutta kriminaalipolitiikka, jota edustaa myös esimerkiksi huumausainerikoslainsäädännön tiukennukset.

¹³⁸ Arvion mukaan nykyään jopa 90 prosenttia prostituutiosta tapahtuu yksityisasunnossa ja netissä. Yle 24.7.2015.

¹³⁹ Kts. Kimpimäki, 1998, s. 25-27. Seksuaalirikoslukua säädettäessä käytiin keskustelua siveellisyydestä osana kriminaalipolitiikkaa ja todettiin, ettei siveellisyyttä enää katsota lailla suojattavaksi yksilön itsetoteutuksen ehdoksi, vaan asiantilaksi, jota lainsäädännöllä on aiemmin haluttu tavoitella. Tällaista asiantilaa ei kuitenkaan katsota voitavan saada aikaan oikeudellisella pakolla: rikosoikeudellinen säännös ei voi pakottaa ketään olemaan moraalinen tai siveellinen. Tästä huolimatta kuitenkin katuprostituutio päätettiin kriminalisoida yleisen järjestyksen nojalla.

2.7. Seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö

Seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskeva pykälä on osaltaan säädetty kansainvälisiin velvoitteisiin vastaamiseksi. Osittaiskriminalisoinnilla on haluttu suojata kaikista heikommassa asemassa olevia prostituoituja, sillä on katsottu, että ihmisen välineellinen käyttäminen ihmiskaupalle ja paritukselle ominaisella tavalla kauppatavarana on hänen koskemattomuuttaan ja koko ihmisarvoa loukkaavaa.¹⁴⁰ Palermon pöytäkirjassa valtioita suositeltiin rajoittamaan seksikaupan kysyntää lainsäädännön, koulutuksen, kulttuurin ja sosiaalipolitiikan keinoilla. Suositus toistettiin Euroopan ihmiskaupan vastaisessa sopimuksessa, jossa myös kehoitetaan valtioita harkitsemaan ihmiskaupan uhrin ”palvelujen käytön” määrittelemistä rikokseksi, jos tekijä on tiennyt myyjän olevan ihmiskaupan uhri. Vastaavasti todetaan Euroopan unionin ihmiskauppadirektiivissä.¹⁴¹

Parituksen ja ihmiskaupan vähentäminen ja ennalta estäminen ovat olleet kyseisen kriminalisoinnin tavoitteet alusta alkaen¹⁴², mistä syystä seksuaalipalvelujen ostamisen yleinen kriminalisointi ei ollut lakivaliokunnan eikä perustuslakivaliokunnan mukaan perusteltua.¹⁴³ Hallituksen esityksessä ehdotettiin tosin seksin ostamisen kieltämistä Ruotsin mallin mukaisesti kokonaan.¹⁴⁴ Perusteluina esitettiin sosiaalisen ja sukupuolten välisen tasa-arvon parantaminen, vääristyneen seksuaalisuuskuvan ehkäiseminen, seksuaalisen itsemääräämisoikeuden korostaminen, ihmiskauppa- ja paritusrikollisuuteen vaikuttaminen kysyntää vähentämällä sekä heikossa asemassa olevien prostituoitujen suojelu.¹⁴⁵ Eduskuntakeskustelu oli kiivasta ja erittäin polarisoitunutta. Lakivaliokunnan mietinnössä ihmiskauppa- ja paritusrikollisuuden ehkäisy nousi keskeiseksi tavoitteeksi,¹⁴⁶ mikä johti lopulta osakriminalisointiin. Täyskriminalisointi pitkälti ihmiskaupan ja parituksen ehkäisemiseen liittyvänä toimenpiteenä olisi ollut perusoikeudet ja kriminalisointiperiaatteet huomioiden kritiikille altis ratkaisu.¹⁴⁷

¹⁴⁰ PeVL 17/2006 vp, s. 3.

¹⁴¹ Niemi – Aaltonen, 2017, s. 313.

¹⁴² HE 221:2005 vp, s. 19.

¹⁴³ LaVM 10/2006 vp, s. 4.

¹⁴⁴ Myös OM:n työryhmämietinnössä 2003:5 ehdotettiin seksin oston täyskriminalisointia. Tätä ennen kriminalisoinnista oli ajateltu olevan enemmän haittaa kuin hyötyä ja myös mietinnössä todettiin tämä. Prostituutio ja paritus oli kuitenkin lisääntynyt ja toiminta oli muuttunut entistä järjestäytyneemmäksi ja suunnitelmallisemmaksi, mistä syystä asiaa oli syytä arvioida uudelleen ja työryhmä katsoikin hyödyt haittoja suuremmiksi.

¹⁴⁵ Pyrkimyksenä voi katsoa olleen luoda vaikutusta moraaliin ja ihmisten ajatusmaailmaan tasa-arvosta ja seksuaalisuudesta rangaistusuhan avulla.

¹⁴⁶ OM 39/2013 s. 112.

¹⁴⁷ Myös perustuslakivaliokunta arvosteli hallituksen ehdottamaa täyskriminalisointia liian laveaksi ja täten laillisuusperiaatteen vastaiseksi. Lisäksi kriminalisoinnin tavoitteet olivat etääntyneet

Kriminalisointi ei kuitenkaan toiminut tarkoitetulla tavalla, sillä soveltamiskynnys osoittautui korkeaksi ¹⁴⁸ eikä tuomioita ylipäätään juurikaan annettu. Vuonna 2015 seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevaa pykälää laajennettiin koskemaan myös tuottamuksellista tekoa nimenomaan siksi, että se antaisi paremman rikosoikeudellisen suojan parituksen kohteille ja ihmiskaupan uhreille. ¹⁴⁹ Säännöksen soveltamisen ja sen uhan arvioitiin vaikuttavan seksin ostamista vähentävästi ¹⁵⁰ ja siten myös parituksen kohteiden ja ihmiskaupan uhrien antamien seksuaalipalvelujen kysyntää vähentävästi. Tämän oli tarkoitus merkitä seksuaalipalvelujen tarjonnan vähenemistä ja vastaavasti parituksen ja ihmiskaupan vähenemistä niistä saadun hyödyn pienentyessä. Kysynnän mahdollisen heikentymisen arvioitiin vähentävän myös Suomen houkuttelevuutta ihmiskaupan ja ulkomaisten prostituoitujen kohdemaana. ¹⁵¹

Seksin ostoa koskeva kriminalisointi löytyy rikoslain 20 luvun 8 §:stä. 1 momentin mukaan se, joka lupaamalla tai antamalla välitöntä taloudellista arvoa edustavan korvauksen saa parituksen tai ihmiskaupan kohteena olevan henkilön ryhtymään sukupuoliyhteyteen tai

---

perusoikeusjärjestelmään kiinnittyvistä pääasiallisista tavoitteista, mikä muodosti ongelman sääntelyn oikeasuhtaisuuden näkökulmasta, etenkin kun otettiin huomioon, että kysymys on varsin intiimille yksityiselämän osa-alueelle kohdistuvasta ja yksilön itsemääräämisoikeutta rajoittavasta rikosoikeudellisesta sääntelystä. Lainsäädännön tavoitteet, kuten seksuaalipalvelujen kysynnän vähentäminen, ihmiskauppa- ja paritusrikollisuuteen vaikuttaminen sekä heikossa asemassa olevan osapuolen suojeleminen, olivat kaikki hyviä ja toivottuja tavoitteita myös PeVL:n mielestä, mutta ei riittäviä perusteita kriminalisoinnille. PeVL 17/2006 vp. s. 3

¹⁴⁸ Korkeimman oikeuden ratkaisun 2012:66 jälkeen oli vaikea nähdä, millaisessa tilanteessa seksinostajan voitiin edellyttää havaitsevan prostituution liittyvän ihmiskauppaan tai paritukseen. OM 39/2013 s. 118—120; HE 229/2014 vp, s. 5. Kainuun käräjäoikeuden tuomiossa nro 15/138395 on lisäksi todettu, että epäselvässä tilanteessa tulee noudattaa in dubio pro reo -sääntöä eli asia on ratkaistava syytetyn eli seksin ostajan eduksi.

¹⁴⁹ HE 229/2014 vp, s. 5.

¹⁵⁰ Taustalla vaikuttaa olleen ajatus siitä, että ihmiset ovat ostaneet seksiä siitäkin huolimatta, että heillä olisi ollut syytä epäillä myyjän olleen seksikaupan uhri. Sekä tutkimukset että poliisin havainnot osoittavat suurimman osan ostajista suhtautuneen välinpitämättömästi prostituoidun tilanteeseen (Eriksson, 2020; Farley, 2007; Rendic, 2015, s. 77.) Ostajat eivät siten ole suorittaneet hyöty – haitta-laskelmaa sen enempää kuin tilanteen moraalista arviointiaakaan. Aineiston perusteella seksiä ostavat varsin tavalliset miehet, jotka saattavat verekseltääkin kiinni jäädessään kieltää koko teon. Kysynnän muodostavat näin ollen ihmiset, joilla on jotakin menetettävää ja joihin laajennetun rangaistuksen voisi siten kuvitella tehoavan (tässä kohtaa on perustellumpaa kiinnittää huomiota sanktiovarmuuteen, kuin -ankaruuteen). Haastattelututkimusten mukaan halu välttää rikoksesta seuraavia moraalisia sanktioita, paheksunnan osoituksia ja häpeän tuntemuksia vaikuttaa merkittävästikin käyttäytymiseen (Lappi-Seppälä teoksessa Rikosoikeus, 2008). Toivottavaa tietenkin olisi, että laajennettu kriminalisointi vaikuttaisi vähä vähältä miesten asenteisiin ja arvoihin, mutta yksilön sosialisatiossa muilla tekijöillä on moraalikäsitusten muotoutumisessa rikoslakia olennaisesti painavampi merkitys, mistä syystä keinoja vaikuttaa miesten toimintaan tulisi ensisijassa etsiä muualta. Mutta koska kysyntä on ihmiskauppaa ylläpitävä voima, on ostajien rikosvastuu sinällään hyvin perusteltua ulottaa myös välinpitämättömään eli huolimattomaan käyttäytymiseen. Sen sijaan yrityksen rangaistavuuden mielekkyyttä olisi syytä arvioida uudelleen, sillä sen poistaminen voisi kannustaa kuluttajia ilmoittamaan poliisille ihmiskauppa tai paritusepäilyistä.

¹⁵¹ HE 229/2014 vp, s. 7. Suomalaisten miesten varallisuus yhdistettynä alhaiseen kiinnijäämisriskiin ja lieviin rangaistuksiin tekee Suomesta potentiaalisen kohdemaan seksikaupalle, mikä osaltaan puoltaa kysynnän vähentämiseen tähtäävää kriminaalipolitiikkaa.

siihen rinnastettavaan seksuaaliseen tekoon, on tuomittava, jollei teko ole 8 a §:n mukaan rangaistava, seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytöstä sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi. Myös yritys on rangaistava.

Seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytöstä tuomiotaan 2 momentin nojalla myös se, joka käyttää hyväkseen kolmannen lupaamaa tai antamaa 1 momentissa tarkoitettua korvausta ryhtymällä sukupuoliyhteyteen tai siihen rinnastettavaan seksuaaliseen tekoon sanotussa momentissa tarkoitetuissa olosuhteissa siinä tarkoitettuna rikoksen kohteena olevan henkilön kanssa.

Saman pykälän 3 momentin mukaan seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytöstä tuomitaan myös henkilö, joka tekee edellä mainitun tarkoitettua teon, vaikka hänellä on ollut syytä epäillä 1 tai 2 momentissa tarkoitettuna henkilön olleen ihmiskaupan tai parituksen kohteena. Hallituksen esityksessä on korostettu sitä, että uusi säännös kattaa myös niin sanotun tiedostamattoman riskinoton: Vaikka tekijä ei tosiasiallisesti ole mieltänyt tunnusmerkistön toteutumista mahdolliseksi tai ei ole tullut sitä ajatelleeksi, voidaan hänet silti tuomita seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytöstä, jos hänellä olisi ollut jonkin ulkoisen seikan johdosta syytä epäillä, että henkilö on ihmiskaupan tai parituksen kohteena. Kuitenkaan pelkästään yleinen tieto siitä, että osa prostituoiduista on parituksen tai ihmiskaupan kohteena, ei ole riittävä syy epäillä tätä yksittäistapauksessa.¹⁵²

Uudistuksesta huolimatta kaikilla rikosoikeuden tasoilla poliisitoiminnasta korkeimpaan oikeuteen on havaittavissa yhä lain soveltamiseen liittyviä ongelmia ja poliisille ilmoitettujen rikosten määrä on yhä verrattain pieni.¹⁵³ Kotimaisesta oikeuskäytännöstä

¹⁵² HE 226/2014 vp s. 9. Lakivaliokunnan mietinnössä on korostettu sitä, että kysymys on rikosoikeudellisesta tuottamusvastuusta eikä niin sanotusta ankarasta tai objektiivisesta vastuusta. Lakivaliokunta on myös todennut, että ostajalta ei yleensä voida edellyttää erityisiä myyjää koskevia selvitystoimia. LaVM 38/2014 vp s. 4, 7-8. Tapani (2015) on tuonut kriminalisoinnin osalta esiin sen, että jos tiedottoman tuottamukseen ei katsottaisi soveltuvan tähän rikostyyppiin, näyttäisi seurauksena olevan se, että uudistuksen tavoitteet jäisivät saavuttamatta ja että rangaistavuuden ala ei välttämättä laajenisi kovinkaan merkittävästi, minkä lisäksi vastuun rajaaminen tiedostettuun tuottamukseen voisi rohkaista välinpitämättömyyden ja piittaamattoman käyttäytymisen seksinostotilanteessa. Mitä vähemmän ostaja ottaisi selvää myyjästä ja ostotapahtuman olosuhteista, sitä todennäköisemmin hän pystyisi väittämään, että hänen tiedossaan ei ole ollut epäilyä herättäviä ulkoisesti havaittavia seikkoja. Tämä ei voine olla uudistuksen kriminaalipoliittinen tarkoitus.

¹⁵³ Niemi – Aaltonen, 2017, s. 318. OM 39/2013. Vuosina 2010–2012 rikoksia on kirjattu 14, mutta vuonna 2013 näitä rikoksia kirjattiin peräti 140. Näin suuri määrä voi selittyä sillä, että samaan henkilöön kohdistuneita hyväksikäyttöjä on tullut yhdellä kertaa ilmi useita. Vuosina 2014 ja 2016 vastaavia tapauksia ei ollut yhtään, mutta vuonna 2015 kuusi ja vuosina 2017 ja 2018 kumpanakin seitsemän tapausta. Vuonna 2019 poliisin tietoon tulleita ja selvitettyjä tapauksia oli 9. OM 9:2020 s. 42. Oikeusministeriö on päättänyt teettää selvityksen siitä, miksi rikoslain säännöstä seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytöstä sovelletaan vain harvoin. Selvityksen on tarkoitus valmistua 31.5.2021 mennessä. Kts. OM 8.12.2020. Oikeusministeriö on myös ehdottanut, että silloin kun teon kohde on ihmiskaupan uhri, seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöön tahallisesti syyllistytvä syyllistyisi myös raiskaukseen. OM 9:2020, s. 182.

löytyy yksi tuottamuksellista seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskeva ratkaisu (Helsingin käräjäoikeuden tuomio nro 18/138674), joka tosin ei ole lainvoimainen. Tuomiota voidaan pitää hyvin perusteltuna. Käräjäoikeuden mukaan signaaleiden puuttumisestakin¹⁵⁴ huolimatta henkilön, joka ryhtyy ostamaan seksipalveluita, on *yleisen elämäkokemuksen perusteella* ymmärrettävä lähtökohtaisesti olevansa tekemisissä sellaisen erityisen elämänalueen kanssa, johon sisältyy riski palvelun tuottamisen kuulumisesta paritus- tai ihmiskauppaorganisaatioon. Niin sanotun *korostetun huolellisuuden* ottaminen mukaan tällaiselle elämänalueelle, jossa on aiheutta erityiseen varovaisuuteen, on sen vuoksi luontevaa ja perusteltua. Kokonaisarviointin perusteella ja antaen painoarvoa yleiselle tietämykselle Suomen paritustilanteesta, voitiin ”on syytä epäillä” -kynnyksen katsoa täyttyneen viimeistään henkilökohtaisessa kohtaamistilanteessa ja ostajat tuomittiin sakkoihin seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytöstä.¹⁵⁵

3. Ihmiskaupassa käytettävät keinot

3.1. Johdatus keinoihin

Ihmiskaupparikos koostuu keinoista, tekotavoista ja tarkoituksesta. Kappaleessa 2.4.3. on tuotu esiin teon tarkoituksen eli seksuaalisen hyväksikäytön merkityssisältö. Tässä luvussa syvennytään keinoihin, joita ovat 1) toisen riippuvaisen aseman hyväksikäyttäminen, 2) toisen turvattoman tilan hyväksikäyttäminen, 3) painostaminen, 4) erehdyttäminen, 5) erehdyksen hyväksikäyttö, 6) korvauksen maksaminen toista määräysvallassaan pitävälle henkilölle ja 7) sellaisen korvauksen vastaanottaminen. Kahden jälkimmäisen keinon osalta ei ole oikeuskäytäntöä tähän mennessä saatu, mistä syystä näihin keinoihin ei syvennyttä erikseen omissa alaluvuissa, vaan ne esitellään pintapuolisesti heti seuraavaksi.

¹⁵⁴ Tapauksessa ei seksipalveluiden ostamisessa väitetty käytetyn ostajien tietien välikäsiä eikä maksuja väitetty luovutetun muille kuin asianomistajalle. Asianomistaja ei ollut täysin kielitaidoton eikä tämän psyykkisessä toimintakyvyssä ollut väitetty olleen mitään poikkeuksellista.

¹⁵⁵ Helsingin käräjäoikeuden tuomio nro 18/138674 s. 38-39. Asianomistajan markkinointi-ilmoitus Sexworks-internetsivustolla oli englanninkielinen ja siinä oli kielioppivirheitä. Tekstistä käy ilmi asianomistajan ikä 18 vuotta ja se, että kysymys oli vasta 20 tuntia ennen ilmoituksen julkaisemista seksityön aloittaneesta työstä. Ilmoituksessa oli väitetty asianomistajan olevan belgialainen ja kerrottu länsimainen nimi. Ilmoituksen yhteydessä julkaistuista useista kuvista oli kuitenkin nähtävissä tumma, Romaniaan viittaava ulkonäkö. Kuvista ja kielioppivirheistä oli pääteltävissä, että ilmoituksen tiedot belgialaisuudesta olivat väärät. Asianomistajan nuoruus oli havaittavissa. Oli ilmeistä, että asiakkaan oli viimeistään asianomistajan kohteessa tavattuun pitänyt ymmärtää, että asianomistaja ei ollut kotoisin Belgiasta, vaan todennäköisesti Romaniasta tai muualta Pohjois- ja Keski-Euroopan ulkopuolelta, ja että tämä oli hyvin nuori. Asiakastapaamista tai edeltänyt pyyntö lähettää asianomistajalle soiton sijasta tekstiviesti. Yleisesti tiedossa oli se, että Suomessa oli viime vuosina tapahtunut varsin paljon romanialaisten naisten parittamista. Jokaisella ostajalla voitiin katsoa olleen syytä epäillä, että asianomistaja tuskin on yksin organisoinut seksipalveluiden myymisensä.

Lain esitöiden mukaan *korvauksen maksamisessa toista vallassaan pitävälle henkilölle* on kysymys eräänlaisesta toisen ostamisesta käyttöön. Toista vallassaan pitävä luovuttaa saamansa korvauksen vuoksi toisen ”ostajalle” tai jollekin tämän käyttämälle välikädelle. Tässä tarkoitettusta korvauksesta on kysymys silloinkin, kun se luovutetaan jollekin muulle henkilölle kuin ihmiskaupan kohdetta vallassaan pitävälle, kunhan korvaus vaikuttaa niin, että tämä henkilö antaa suostumuksensa. Rangaistavuuden edellytyksenä on, että korvauksen antaminen on johtanut henkilön luovuttamiseen.¹⁵⁶

Viimeisimmässä keinossa *toista vallassaan pitävä henkilö ottaa vastaan korvauksen* ja antaa sen vuoksi suostumuksen henkilön hallinnan siirtämisestä, ja tämä johtaa henkilön luovuttamiseen. Kysymys on uhrin myymisestä. Edellä ostamisesta esitetty koskee soveltuvien osin myös henkilön myymistä. Ihmiskauppaa koskevien Palermon yleissopimuksen lisäpöytäkirjan ja Euroopan unionin puitepäätöksen mukaan on rangaistavaa sekä maksun tai edun antaminen että vastaanottaminen suostumuksen saamiseksi henkilöltä, jonka vallassa toinen henkilö on.¹⁵⁷

Teon törkeäksi tekeviä keinoja ovat väkivalta, uhkaus ja kavallus¹⁵⁸. Jo ihmisryöstösäännöstä koskevassa hallituksen esityksessä on todettu väkivallan ja uhkauksen tulkinnan olevan suhteellisen vakiintunutta.¹⁵⁹ Soveltamiskäytännössä suurimmat haasteet ovat liittyneet etupäässä riippuvaisen aseman ja turvattoman tilan hyväksikäyttöön sekä painostuskeinojen tunnistamiseen. Tyypillisesti tekijä käyttää useampaa keinoa lomittain saattaakseen uhrin seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi, mikä vaikeuttaa teon tunnusmerkistön mukaisuuden jäsentämistä.

Rikoslain 25 luvun 3 §:n 2 momentin mukaan silloin, kun uhri on tekohetkellä alle 18-vuotias, ei tekijän ole täytynyt käyttää pykälässä mainittuja keinoja. Riittävää on tällöin, että on käytetty 1 momentin mukaisia tekotapoja ja tarkoitus on ollut 1 momentin mukainen.

---

¹⁵⁶ HE 34/2004 vp s. 94. Myös ihmiskauppaa koskevista Palermon yleissopimuksen lisäpöytäkirjasta ja Euroopan unionin puitepäätöksestä ilmenee, että pelkkä korvauksen maksaminen hallinnan siirrosta tai edes suostumuksen antaminenkaan eivät olisi rangaistavia, elleivät ne tosiasiaassa johda henkilön hallinnan siirtoon. Pelkkä korvauksen maksaminen voi kuitenkin johtaa siihen, että tekoa arvioidaan rangaistavana yrityksenä.

¹⁵⁷ HE 34/2004 vp, s. 94.

¹⁵⁸ Ainoa tuomio, jossa kavallisuuden käsillä oloa on arvioitu, on Helsingin käräjäoikeuden tuomio nro 13/101127 koskien tšekkiläistä prostituoitua. Käräjäoikeuden mukaan teossa ei oltu erehdytty eikä käytetty kavalluutta tekotapana. Myös Helsingin hovioikeuden törkeää ihmiskauppaa koskevassa voodoo tapauksessa (tuomio nro 18/106218) syyttäjä oli vedonnut kavalluuteen käytettynä keinona, mutta oikeus ei ollut arvioinut kavallisuuden käsillä oloa millään tavalla. Tuomio kaatui ihmiskaupan osalta näyttökysymyksiin.

¹⁵⁹ HE 94/1993 vp, s. 108.

Ihmiskauppa on lapsen kohdalla lievemmin perustein kyseessä, koska lapsen suojan on katsottu oltavan parempi kuin aikuisella.¹⁶⁰

3.2. Riippuvaisen aseman ja turvattoman tilan hyväksikäyttö

3.2.1. Hyväksikäyttöä koskevat määritelmät ja oikeusohjeet

Kansainvälisen määritelmän mukaan *turvattoman tilan* (”vulnerability”) hyväksikäyttämisessä on kysymys henkilön haavoittuvuuden hyödyntämisestä ja alttiudesta joutua hyväksikäytetyksi. Turvaton tila voidaan ymmärtää henkilössä itsessään tai tämän elämäntilanteessa olevien seikkojen kautta,¹⁶¹ tai näiden yhteisvaikutuksesta. Lainvalmisteluasiakirjojen mukaan turvattomassa tilassa henkilö voi olla esimerkiksi vaikean taloudellisen tilanteen, asunnottomuuden, vakavan sairauden, päihteiden käytön, nuoren iän tai pakolaisuuden vuoksi. Myös lähiomaisen vakava sairaus tai päihteiden käyttö voi johtaa henkilön turvattomaan tilaan. Turvaton tila voi liittyä myös henkilön aikaisemmasta prostituutiosta tai muusta syystä johtuvaan vaikeaan sosiaaliseen asemaan. Turvattomuutta voivat lisätä henkilön psyykkiseen tilaan vaikuttavat kokemukset esimerkiksi seksuaalisesta tai muusta väkivallasta. Nuoren henkilön ollessa kysymyksessä turvattomuuteen voi vaikuttaa lapsena koettu seksuaalinen hyväksikäyttö tai laiminlyödyksi tuleminen.¹⁶²

Lainvalmistelu asiakirjojen mukaan ihmiskaupan kohteen *riippuvainen asema* voi johtua esimerkiksi perhe-, sukulaisuus-, työ-, vuokra- tai velkasuhteesta taikka oleskelusta jossain laitoksessa. Se voi olla myös huumausaineen käyttäjän riippuvuutta huumausaineen toimittajasta. Riippuvaiseen asemaan henkilö voi joutua myös esimerkiksi silloin, jos uhataan paljastaa viranomaiselle hänen tekemänsä rikos tai se, että hän oleskelee maassa luvottomasti. Samoin riippuvuus toisesta henkilöstä syntyy, jos ihmiskaupan kohde on joutunut luovuttamaan tälle passinsa tai muun tärkeän asiakirjan.¹⁶³

Käsitteenä riippuvainen asema liittyy rikosentekijän ja uhrin väliseen suhteeseen. Riippuvaisessa asemassa on kyse vallan väärinkäytöstä, jossa tekijä käyttää väärin omaa asemaansa ja saa sitä kautta uhrissa aikaan riippuvuussuhteen, joka vaikeuttaa hyväksikäytöltä suojautumista ja estää irtaantumisen ihmiskaupan muodostavasta toiminnasta. Kansainvälisissä velvoitteissa käytetään esimerkiksi sellaista ilmaisua kuin ”

¹⁶⁰ HE 34/2004 vp. s. 99-100.

¹⁶¹ Autio – Karjala, 2012 s. 12.

¹⁶² HE 103/2014 vp s. 6. OM, 63/2012, s. 17.

¹⁶³ HE 103/2014 vp s. 6. OM, 63/2012, s. 17.

the abuse of power” (direktiivi ja lisäpöytäkirja).¹⁶⁴ Riippuvuussuhteen hyväksikäytön voi katsoa johtavan tyypillisesti tilanteeseen, jossa uhrin voi katsoa olevan tekijän määräysvallassa, johon syvennyttään kappaleessa 4.2.

Arvioitaessa niin turvattoman tilan kuin myös riippuvaisen aseman hyväksikäyttöä tulisi ottaa huomioon uhrin henkilökohtaiset ominaisuudet ja tausta sekä uhrin ja tekijän välinen suhde. Turvattoman tilan hyväksikäyttö kytkeytyykin tyypillisesti yhteen riippuvaisen aseman hyväksikäytön kanssa ja tulkintaohjeisen mukaan henkilön asemaa on arvioitava kokonaisuutena.¹⁶⁵ Henkilö, jonka tila ei ole muutoin turvaton, on yleisen elämäkokemuksen perusteella harvoin kenestäkään niin riippuvainen, että hänet voisi määräysvaltaan ottamalla tai värväämällä saattaa seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi.¹⁶⁶ Lähtökohtaisesti uhrin on tavalla tai toisella oltava turvattomassa tilassa ollakseen myös niin riippuvainen jostakin henkilöstä, että tämä saa uhrin värvättyä prostituutioon.

Tulkintaohjeiden mukaan haavoittuvan aseman hyödyntämisestä on kysymys vain silloin, kun henkilöllä ei ole ollut muuta todellista ja hyväksyttävää mahdollisuutta kuin alistua hyväksikäytettäväksi.¹⁶⁷ Kysymys on siten pitkälti uhrin toisintoimismahdollisuudesta eli siitä, olisiko uhrilla tilansa puolesta ollut varteenotettavia vaihtoehtoja ihmiskaupan kohteeksi suostumisen sijaan.

Tunnusmerkistön täyttymistä arvioitaessa on syytä pitää mielessä, että ihmiskauppiat osaavat etsiä haavoittuvaisia ihmisiä, joiden epätoivoa on helppo hyväksikäyttää.¹⁶⁸ Turvattoman tilan yksi keskeinen tekijä on usein köyhyys, joka suorastaan ajaa nuoret tytöt ja naiset rikollisjärjestöjen syliin. Köyhyys ei viittaa tässä tapauksessa ainoastaan taloudellisesti niukkoihin oloihin, vaan kokonaisvaltaiseen sosiaalisten tukiverkkojen puutteeseen. Aikaisemmat kokemukset seksuaalisesta hyväksikäytöstä tekevät myös henkilöstä potentiaalisen ihmiskaupan uhrin.¹⁶⁹ Ihmiskauppiat osaavat manipuloida näitä naisia, jossa keskeisessä asemassa on usein heidän huonon itsetuntonsa hyväksikäyttö. Usein uhrin ovat kohdemaassa ilman vaadittavia oleskelulupia eivätkä he puhu kohdemaan kieltä,

---

¹⁶⁴ HE 103/2014 vp s. 6-7.

¹⁶⁵ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2011/36/EU.

¹⁶⁶ Asia erikseen ovat tapaukset, joissa keinoina käytetään törkeämpiä muotoja, kuten väkivaltaa tai uhkailua. Suomessa tuomioistuimeen ei kuitenkaan ole päätyntä tapauksia, joissa uhrin olisi saatettu tekijän määräysvaltaan tai/ja värvätty fyysisiä keinoja, kuten sieppausta, käyttäen.

¹⁶⁷ HE 34/2004 vp s. 93 – 94. Tulkintaohje vahvistettu myös Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä 2011/36/EU

¹⁶⁸ Saarni, 2016, s. 119.

¹⁶⁹ On arvioitu, että 65-90 % uhreista ovat joutuneet lapsuudessa hyväksikäytetyiksi, Lauren Bethel, International Ministeries.

hädin tuskin auttavasti englantiakaan,¹⁷⁰ jolloin he ovat turvattoman tilansa ansiosta usein tekijästä riippuvaisia. Peittämisperiaatteen mukaan, jotta tekijän voi katsoa käyttäneen henkilön turvatonta tilaa hyväksi, on hänen täytynyt olla tietoinen uhrin olosuhteista. Peittämisperiaatteen täyttymistä eli tekijän tahallisuutta suhteessa tunnusmerkistötekijöiden olemassaoloon arvioitaessa, on edellä kerrottu ihmiskauppiain yleinen toimintatapa tiedettävä.

Vanhojen tulkintaohjeiden mukaan käsitteitä ”turvaton tila” ja ”riippuvainen asema” tuli tulkita suppeasti. Tulkintaan kohdistunut kritiikkijohti lopulta siihen, että itse suosituksen laatija eduskunnan lakivaliokunta päätyi muuttamaan linjausta ja totesi, ettei käsitteiden suppeaa tulkintaa ole enää tarpeen erikseen korostaa.¹⁷¹ 21.11.2014 allekirjoitetussa lakivaliokunnan mietinnössä viitataan saatuun selvitykseen, jonka mukaan ihmiskauppaan syyllistyneet henkilöt käyttivät hyvin hienovaraisia, usein psyykkisiä keinoja saattaakseen uhrit seksuaalisen hyväksikäytön kohteiksi. Tällaiset keinot voivat perustua esimerkiksi auktoriteettiaseman väärinkäyttöön tai muuhun kontrollikeinoon, eikä niiden käytöstä syntynyt vakava alistussuhde yleensä ilmene fyysisinä merkkeinä. Riippuvaisen aseman tai turvattoman tilan hyväksikäyttö voi perustua psyykkisiin keinoihin.¹⁷²

Seuraavissa alaluvuissa käsitellään tapaus Moldova (Helsingin käräjäoikeuden tuomio nro 19/109433), joka on malliesimerkki tämän päivän seksikaupasta, vapaaehtoista romanialaisnaista koskeva tapaus (Helsingin käräjäoikeuden tuomio nro 18/138674), nigerialaista seksikauppaa koskeva tapaus (Helsingin hovioikeuden tuomiossa nro 18/101755) sekä thaihierontapaikkaa koskeva seksikauppatapaus (Turun hovioikeuden tuomio nro 17/124677).

3.2.2. Tapaus Moldova – malliesimerkki tämän päivän seksikaupasta

Helsingin käräjäoikeuden tuomio nro 19/109433¹⁷³ on malliesimerkki siitä, mistä seksikaupassa on yksinkertaisesti kysymys. Ratkaisu edustaa uudenlaista tulkintalinjaa tunnusmerkistötekijöiden olemassaolon arvioinnin suhteen. Asiassa on kuusi moldovalaista asianomistajaa A, B, C, D, E ja F, ja jokaisen heidän kohdallaan on erikseen arvioitu tunnusmerkistötekijöiden käsillä olo, mikä osaltaan ilmentää tekijän ja uhrin välisen suhteen

¹⁷⁰ Saarni, 2016, s. 53.

¹⁷¹ Lakivaliokunnan aikaisempi kanta oli ongelmallinen siitäkin syystä, ettei se huomionut EU-oikeudellista tulkintavaikutusta. Puitepäättöksen johdantokappaleiden perusteella käsitteille olisi tullut antaa vähintään melko laaja merkitys. Melander, 2015a, s. 434.

¹⁷² LaVM 15/2014 vp s. 3.

¹⁷³ Asia on ollut huhtikuussa 2021 yhä vireillä hovioikeudessa eli käräjäoikeuden tuomio ei ole lainvoimainen.

yksittäistapauksellisuutta. Kysymys voi olla siten saman parittajan kohdalla parituksesta joidenkin prostituoitujen osalta, ja joidenkin taas ihmiskaupasta.

Asiassa oli riidatonta, että kaikki asianomistajat olivat työskennelleet Suomessa prostituoituina. A oli tutustunut vastaajaan ensimmäisenä ja tullut yksin Suomeen töihin. A:n äiti oli kuollut A:n ollessa lastenkodissa. Tapahtuma-aikaan A oli ollut raskaana, mistä vastaaja oli tietoinen. A oli ottanut yhteyttä vastaajaan nähtyään tämän laatiman työpaikkailmoituksen. Palkka olisi ollut 2000 euroa kuussa, mikä oli iso raha A:lle.¹⁷⁴ A ei ollut tehnyt seksityötä aikaisemmin. A oli kertonut myöhemmin työstä F:lle ja B:lle ja F vielä lisäksi D:lle ja E:lle. Kaikki olivat olleet yhteydessä myös vastaajaan ennen Suomeen lähtöä.¹⁷⁵ Käräjäoikeuden mukaan asianomistajat olivat olleet nuoresta iästä, taloudellisesta tilanteesta ja osa taustastaan johtuen helppo houkutella lähtemään paremman elämän toivossa Suomeen.¹⁷⁶

A kertoi määritelleensä itse asiakkaittensa määrän ja toimineensa muutoinkin kaikin puolin vapaaehtoisesti. A:lla olisi ollut mahdollisuus lopettaa työt halutessaan ja rahaa lähteä takaisin milloin tahansa, koska hän oli säästänyt.¹⁷⁷ Myös C, D, E ja F korostivat omaa vastuutaan ja valinnanvapautta. Mitään väkivaltaa ei ollut koskaan ollut. Käräjäoikeuden mukaan viesteistä kävi kuitenkin ilmi, ettei asianomistajat saaneet itse päättää, tekivätkö he töitä ja paljonko he ottivat asiakkaita vastaan.¹⁷⁸

Käräjäoikeus arvioi, että asianomistajien asema suhteessa vastaajaan oli muuttunut matkan aikana ja viimeistään Suomessa - muut paitsi C - olivat elämäntilanteestaan johtuen joutuneet heikompaan ja turvattomampaan asemaan ja riippuvaiseksi vastaajasta. Syytteen mukaan asianomistajien turvaton tila olisi johtunut muun muassa heidän *nuoresta iästään* sekä A:n, B:n, E:n ja F:n *kouluttamattomuudesta* ja *sairaudesta*, B:n *kielitaidottomuudesta*, A:n *raskaudesta* ja kaikkien asianomistajien *vaikeasta taloudellisesta tilanteesta*. Asianomistajat eivät olleet *koskaan olleet Suomessa* ennen tuloaan tänne ensimmäistä kertaa. Kukaan heistä ei ollut osannut *suomen kieltä*. Sillä, että asianomistajat eivät olleet luovuttaneet passejaan vastaajalle ja olivat B:n kertomusta lukuun ottamatta saaneet liikkua vapaasti asuntojen ulkopuolella, ei ollut johtopäätöksiin vaikuttavaa merkitystä.¹⁷⁹ Oikeus

¹⁷⁴ Helsingin käräjäoikeuden tuomio 19/109433 s. 28.

¹⁷⁵ Helsingin käräjäoikeuden tuomio 19/109433 s. 27.

¹⁷⁶ Helsingin käräjäoikeuden tuomio 19/109433 s. 71, 72, 74 ja 76.

¹⁷⁷ A kertoi jopa tullessaan puolustamaan ja auttamaan vastaajaa Suomeen tämän oltua kiinniotettuna.

¹⁷⁸ Helsingin käräjäoikeuden tuomio 19/109433 s. 30-32, 62, 66.

¹⁷⁹ Helsingin käräjäoikeuden tuomio 19/109433 s. 69-70.

on jäsentänyt käsillä olevan tunnusmerkistötekijän siten, että naisten tila on muuttunut Suomessa turvattomaksi, mistä syystä he ovat tulleet riippuvaiseksi vastaajasta. Tulkinta on perusteltu, jos ajatellaan, että tekijöitä on arvioitava kokonaisuutena. Kuitenkin sellaiseen johtopäätökseen, että uhrin turvaton tila tekisi tästä automaattisesti myös riippuvaisen parittajasta, on suhtauduttava pidättyvästi.

Sen sijaan 25-vuotiaan C:n ei katsottu olleen turvattomassa tilassa tai riippuvaisessa asemassa suhteessa vastaajaan. Saavuttuaan Suomeen C oli ollut vieraassa maassa, jonka kieltä hän ei osannut ja jossa hänellä ei ollut ollut ketään tuttua ja vain vähän rahaa. C oli kuitenkin osannut puhua englantia ja matkustanut aikaisemmin jonkin verran sekä työskennellyt kotimaansa ulkopuolella. Vastaaja oli hankkinut asunnot ja C oli joutunut antamaan hänelle kaikki ansaitsemansa rahat, joista C oli saanut palkan päivittäin. C oli kertomansa mukaan maksanut vastaajalle takaisin tämän maksaman matkalipun ja saanut palkan päivittäin. C lisäksi kertoi, että hän olisi voinut lähteä pois milloin tahansa, ja saanut tarvittaessa rahaa siskoltaan. C:llä olisi siten ollut muitakin vaihtoehtoja kuin altistua väärinkäyttöön.¹⁸⁰ Toisin sanoen C:llä olisi ollut varteenotettava toisintoimimismahdollisuus, mistä syystä hän oli voinut *pätevästi suostua seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi* ja tuomio annettiin tältä osin parituksesta. Johtopäätöksen myötä C:llä ei ollut oikeutettu korvauksiin toisin kuin muilla tapauksen naisilla, jotka katsottiin vapaaehtoisuudestaan huolimatta ihmiskaupan uhreiksi.¹⁸¹

Arvioitaessa käsillä olevan tunnusmerkistötekijän täyttymistä F:n kohdalla asiaan vaikutti hänen erityinen suhteensa vastaajaan. Käräjäoikeuden mukaan kysymys oli valtasuhteesta, jonka olemassaoloon vaikutti muun muassa F:n nuori ikä (18 v.) ja hänen sairautensa (persoonallisuushäiriö, sosiopatia ja epilepsia) sekä se, että F oli ollut rakastunut vastaajaan ja luullut tällä olevan samanlaisia tunteita häntä kohtaan. F oli ollut tunnetasolla eli psyykkisesti hyvin vahvasti sidoksissa vastaajaan. Tämä kävi ilmi konkreettisesti muun muassa siitä, että F oli välillä yrittänyt työskennellä itsenäisesti yhdessä E:n ja B:n kanssa. F oli kuitenkin palannut vastaajan luokse, koska hänellä oli ollut tunteita tätä kohtaan, vaikka hän oli jo tuolloin tiennyt totuuden vastaajan perheestä. Käräjäoikeuden mukaan F:n rakastumista hyväksikäyttäen ja siihen liittyvään tietynlaiseen elatusvelvollisuuteen vedoten

¹⁸⁰ Helsingin käräjäoikeuden tuomio 19/109433 s. 73

¹⁸¹ Helsingin käräjäoikeuden tuomio 19/109433 s. 92.

vastaja oli saanut itselleen F:n kaikki ansaitsemat rahat. Ilmeisen hyväuskoisen F:n tunteiden hyväksikäyttö korotti hänen saamaa kärsimyskorvauksen määrää.¹⁸²

Tapauksen perusteella voidaan todeta, että uhrin ”vapaaehtoisuudelle” ja omille kokemuksille uhriudesta ei voi antaa merkitystä arvioitaessa ihmiskaupan tunnusmerkitön täyttymistä. Joidenkin tutkimusten mukaan on jopa harvinaista, että ihmiskaupan kohteeksi joutunut henkilö itse tunnistaisi itsensä ihmiskaupan uhriksi. Hän ei välttämättä ymmärrä tilannetta lainkaan rikokseksi tai ei ainakaan tunnista sitä ihmiskaupaksi.¹⁸³ Siten uhrin toisintoimismahdollisuuden palautuvaa arviota turvattoman tilan tai/ja riippuvaisen aseman hyväksikäytöstä tulee arvioida objektiivisesti konkreettisiin seikkoihin huomiota kiinnittäen. Jos käsillä olevat seikat ilmentävät turvatonta tilaa ja/tai riippuvaista asemaa, ei uhrin omalla näkemyksellä hyväksikäytöstä ole tuomion perusteella merkitystä.

Tapaukseen palataan uudelleen kappaleessa 3.4.2. käsiteltäessä erehdyttämistä, kappaleessa 4.2.4. käsiteltäessä määräysvaltaan ottamista sekä kappaleessa 4.3.2. käsiteltäessä värväämistä.

3.2.3. Tapaus vapaaehtonainen romanialaisnainen – kysymys taloudellisesta hyväksikäytöstä

Köyhästä maasta kotoisin olevan prostituoidun tila ei ole automaattisesti turvaton, vaan harkinta tulee suorittaa aina tapauskohtaisesti. Tämä käy ilmi esimerkiksi Helsingin käräjäoikeuden ratkaisusta nro 18/138674¹⁸⁴, jossa ihmiskaupan tunnusmerkitö jäi täyttymättä.

Syyttäjän mukaan asianomistaja oli ottanut yhteyttä vastaajaan Romaniassa tiedustellakseen mahdollisuutta työskennellä prostituoituna. Vastaja oli houkutelut asianomistajan lähtemään kanssaan Suomeen ja luvannut asianomistajalle 8000 - 10 000 euron kuukausituloja työstä. Syyttäjän mukaan 18-vuotias asianomistaja oli ollut työtön sekä rahaton ja käytännössä pakotettu hankkimaan rahaa prostituutiolla ja siten turvattomassa tilassa, jota vastaja oli käyttänyt hyväksi. Riippuvaisuutta oli sen sijaan kuvastanut syyttäjän mielestä asianomistajan oma kertomus siitä, että hän ei olisi osannut tehdä Suomessa mitään ilman vastaajaa. Asianomistaja ei ollut ollut hetkeäkään yksin ja vastaja

¹⁸² Helsingin käräjäoikeuden tuomio 19/109433 s. 78. Kts. myös A:n kertomus F:n ja vastaajan suhteesta s. 32-33, 91. F sai kärsimyskorvauksia 15 000 euroa, kun muiden ihmiskaupan uhrien kohdalla summat olivat 8000 – 12 000 euron väliltä.

¹⁸³ Brunovskis - Surtees, 2007.

¹⁸⁴ Tuomio ei ole lainvoimainen, vaan vireillä hovioikeudessa.

oli kuljettanut tätä asuntojen ja hotellien välillä, eli asianomistajan liikkumisvapaus oli ollut käytännössä rajoitettu. Syyttäjä oli pitänyt näytettynä asianomistajan taloudellista ja henkistä riippuvaisuutta vastaajasta.¹⁸⁵

Osapuolet olivat tienneet toisensa jo Romaniassa, mutta ainakaan vielä siellä käräjäoikeuden mukaan asianomistaja ei ollut riippuvainen vastaajasta. Suomeen saapumisen jälkeen riippuvuussuhde oli sinänsä mitä ilmeisimmin syventynyt. Ottaen huomioon asianomistajan useassa yhteydessä esittämät ilmaisut sen suhteen, että hän ei olisi yksin osannut tehdä mitään näistä toimista eikä liikkua Suomessa yksin, vaan tarvitsi vastaajaa avukseen ja oli sen vuoksi suostunut tämän kanssa sukupuoliyhteyteenkin, voitiin selvitettyinä käräjäoikeuden mukaan pitää sitä, että asianomistaja oli ollut Suomessa oltaessa käytännössä nuoruudestaan, kokemattomuudestaan, taloudellisesta asemastaan ja osin puutteellisesta kielitaidostaan johtuneessa, vahvemmassa henkilöstä vastaajasta henkisesti riippuvaisessa asemassa, jota vastaaja oli voinut helposti käyttää ja *käyttänytkin hyväkseen vähintäänkin taloudellisesti*, vaikkakaan varsinaista turvattomuutta tai alisteisuuden asteista riippuvuussuhdetta ei tällöinkään voitu päätellä olleen.¹⁸⁶

Asianomistajan turvatonta tilaa on arvioitu hyvin eri tavalla kuin Moldova -tapauksessa. Nyt käsillä olevassa tapauksessa asianomistajalla ei ollut ollut Romaniasta lähdettäessä yhtään rahaa ja Suomessa asianomistajalla oli ollut vain seksipalveluiden myymisestä saamansa rahat. Asianomistaja oli ollut 18-vuotiaana hyvin nuori ja ilmeisen kokematon, puutteellisen kielitaidon omaava henkilö, joka ei ollut aikaisemmin käynyt Suomessa eikä tuntenut maasta ketään.¹⁸⁷ Erikoista on erityisesti se, että Moldova -tapauksissa naisilla oli kuitenkin toinen toisensa tukenaan, mutta silti heidät katsottiin riippuvaiseksi vastaajasta toisin kuin tämä romanialaisnainen. Epäselväksi myös jää, miksi *henkinen* riippuvuussuhde ei riittänyt.¹⁸⁸ Moldovalaisten naisten ja romanialaisnaisen tilojen ja asemien ei voi katsoa merkittävilta osin eronnan toisistaan – paitsi että romanialaisnainen oli Suomessa yksin vastaajan kanssa –, mistä syystä osaltaan on odotettavissa, että jompikumpi tuomioista saattaa muuttua hovioikeudessa.

Tapaus edustaa kuitenkin uudenlaista, vakavampaa suhtautumista käsillä olevaan rikokseen, mikä käy ilmi muun muassa siitä, että seksin ostajista seitsemän tuomittiin seksikaupan

¹⁸⁵ Helsingin käräjäoikeuden tuomio 18/138674 s. 15

¹⁸⁶ Helsingin käräjäoikeuden tuomio 18/138674 s. 31.

¹⁸⁷ Helsingin käräjäoikeuden tuomio 18/138674 s. 30

¹⁸⁸ Turun hovioikeuden tuomiossa nro 17/124677 on myös arvioitu käsillä olleen henkisen riippuvuussuhteen ja tekijä on tuomittu ihmiskaupasta.

kohteena olevan henkilön hyväksikäytöstä, ja lisäksi vastaaja tuomittiin ehdottomaan vankeusrangaistukseen parituksesta. Ottaen huomioon teon luonteen kysymyksen ollessa sen edesauttamisesta, että 18-vuotias eli hyvin nuori, kokematon tyttö tuodaan Romaniasta Suomeen sekä rohkaistaan ja edesautetaan tätä myymään seksuaalipalveluita, mikä oli asianomistajan jälkikäteen uskottavasti kertoman mukaan tuntunut hänestä pahalta, käräjäoikeus katsoi, että rikoksesta ilmenevä, seksipalveluiden myynnin organisoineen, asianomistajaa huomattavasti vanhemman tekijän syyllisyys edellytti tässä tapauksessa vankeusrangaistuksen määräämistä ehdottomaksi ensikertalaisuudesta ja vankeusrangaistuksen lyhyydestä (6 kk) huolimatta.¹⁸⁹

3.2.4. Tapaus Nigeria –määräysvaltaan velkuuttamalla

Helsingin hovioikeuden lainvoimaisessa nigerialaisten seksikauppaa koskevassa tuomiossa nro 18/101755 uhri katsottiin otetun valtaan erehdyttämällä ja erityisesti häntä psyykkisin keinoin painostamalla. Tuomiossa mainitaan asianomistajan olleen myös riippuvainen vastaajasta ja syyttäjäksi on tähän vedonnut, mutta riippuvaisen aseman hyväksikäyttöä ei nimenomaisesti käytettynä keinona mainita hovioikeuden tuomiossa. Myöskään voodoooseen ei ole vedottu asiassa, toisin kuin toisessa nigerialaisnaisen seksikauppaa koskevassa Helsingin hovioikeuden tuomiossa nro 18/106218.

Tapauksessa asianomistaja värvättiin puhelimitse Nigeriasta Italiaan, vastaanotettiin ja majoitettiin Torinossa ja kuljetttiin myöhemmin Suomeen, jossa hänet myös majoitettiin. Asianomistaja kertoi työskennelleensä Nigeriassa kampaajana ja eräänä päivänä kampaamoon oli tullut nainen, joka oli kertonut hänelle mahdollisuudesta matkustaa Eurooppaan ja työskennellä siellä. Tämä nainen oli antanut asianomistajan yhteystiedot vastaajalle, joka oleskeli tuolloin Italiassa. Vastaajan tuntemattomaksi jääneet rikoskumppanit neuvoivat asianomistajalle reitin Italiaan, jonne tultuaan tämä oleskeli YK:n pakolaisleirillä, jonne nuori mies toi hänelle matkalipun. Mies vei asianomistajan linja-autoasemalle ja ohjeisti tätä jäämään pois viimeisellä pysäkillä Torinossa, jossa tapasi vastaajan. Vastaaja vei asianomistajan asunnolleen, jossa asianomistaja sai peseytyä ja ruokaa syödäkseen. Tämän jälkeen vastaaja ilmoitti, että asianomistaja oli hänelle velkaa 15.000 euroa matkajärjestelyistä ja että velkaa tulee maksaa prostituutiosta saatavilla palkkatuloilla. Vastaaja vei asianomistajan kampaajalle ja osti tälle vaatteita sekä perehdytti

---

¹⁸⁹ Helsingin käräjäoikeuden tuomio 18/138674 s. 40.

prostituutiotyöhön. Asianomistaja ei kuitenkaan vastaajan mukaan tienannut tarpeeksi Italiassa prostituoituna, mistä syystä he siirtyivät Suomeen.¹⁹⁰

Sekä hovi- että kärjäoikeus katsoivat, että vastaaja oli ottanut asianomistajan määräysvaltaansa saattamalla tämän merkittävään velkasuhteeseen. Kärjäoikeuden tuomiossa on arvioitu asianomistajan turvattoman tilan ja riippuvaisen aseman hyväksikäyttöä kokonaisvaltaisemmin. Tuomiossa on tuotu esiin, että asianomistaja ei ollut osannut suomea, mutta hän oli osannut englantia. Hänellä ei ole ollut tuttaviasukalaisia Suomessa. Hänen oli näytetty olleen heikossa taloudellisessa tilanteessa ja hän oli joutunut luovuttamaan kaikki ansaitsemansa rahat vastaajalle maksuna Eurooppaan pääsemisestä. Lisäksi asianomistaja oli ollut riippuvainen vastaajan järjestämästä asunnosta. Asianomistajan henkilökohtaiset olosuhteet, nuori ikä (19 v.) ja rahattomuus sekä passittomuus, olivat johtaneet siihen, että asianomistajalla ei ole ollut muuta vaihtoehtoa kuin alistua seksuaaliseen hyväksikäyttöön. Asianomistajan oli siten näytetty olleen turvattomassa tilassa ja riippuvaisessa asemassa suhteessa vastaajaan.¹⁹¹

Tapaus on varsin selkeästi jäsennettävä ja se edustaa melko tyypillistä seksikauppatapausta. Riippuvuutta ja turvattomuutta ilmentävät seikat ovat olleet sellaisia, jotka lain esitöissä on nimenomaisesti mainittu. Hovioikeus tuomitsi vastaajan ihmiskaupasta ja laittoman maahantulon järjestämisestä yhteiseen 2 vuoden ja 5 kuukauden vankeusrangaistukseen. Rangaistusta korottavia seikkoja olivat osapuolien ikäero (asianomistaja 19 v. ja vastaaja 40 v.), hyväksikäyttökertojen suuri lukumäärä ja teon monien kuukausien kesto. Lieventäviä seikkoja olivat se, ettei asianomistajaan oltu kohdistettu väkivaltaa tai sen uhkaa, hänen liikkumisvapauttaan ei oltu suoranaisesti rajoitettu eikä häntä ole muutoinkaan uhkailtu. Kokonaisuutena arvioiden vastaajan menettelyä ihmiskaupan osalta oli kuitenkin pidettävä lajissaan hyvin moitittavana.¹⁹² Jos asianomistajaan olisi kohdistettu väkivaltaa tai sen uhkaa, kysymys olisi törkeästä ihmiskaupasta. Se, että teon törkeästi tekevien seikkojen puuttuminen otetaan huomioon lieventävinä seikkoina rangaistusta mitattaessa, ei ole kriminalisoinnin tavoitteiden eikä muutoinkaan rangaistuksen mittaamista koskevien oikeusohjeiden mukaista. Lain esitöiden mukaan teon vakavuuden ja paheksuttavuuden

¹⁹⁰ Helsingin hovioikeuden tuomio 18/101755 s. 7. ja Vantaan kärjäoikeuden tuomio 17/112042 s. 7.

¹⁹¹ Vantaan kärjäoikeuden tuomio 17/112042 s. 9.

¹⁹² Helsingin hovioikeuden tuomio 18/101755 s. 11.

kannalta ei ole ratkaisevaa merkitystä sillä, onko uhri menettänyt vapautensa vai ei,¹⁹³ mistä huolimatta käräjäoikeus on antanut seikalle merkityksen rangaistusta lieventävänä seikkana.

3.2.5. Tapaus thaihieronta – kysymys henkisestä riippuvuussuhteesta

Ylen MOT teki vuonna 2018 ohjelman thaihieronta paikoissa harjoitettavasta prostituutiosta ja ilmiön todettiin kuuluvan yhä osaksi helsinkiläistä katukuvaa.¹⁹⁴ Thaihierontaan liittyvä seksikauppa on luonteeltaan hyvin erilaista kuin entisen Neuvostoliiton alueilta tulevien ihmiskauppioiden harjoittama toiminta. Toiminta on esimerkiksi järjestäytynyt eri tavoin ja kulttuurilliset tekijät vaikuttavat osaltaan prostituoitujen suhtautumiseen asemaansa. Ihmiskaupparaporttoijan vuonna 2014 tekemien havaintojen mukaan thaihieronta tapauksia on tutkittu parituksena, vaikka jutuissa näytti usein esiintyvän ihmiskauppaan viittaavia piirteitä. Kielitaidottomuus, irrallisuus ympäröivästä yhteiskunnasta ja myös thaikulttuuriin kuuluva ajatus kiittolisuudenvelasta ja hierarkkisesta asetelmasta tekevät thainaisista riippuvaisia liikkeenpitäjästä ja estävät heitä ottamasta yhteyttä viranomaisiin ja usein myös arvioimasta suomalaisen yhteiskunnan mittapuun mukaisesti omaa asemaansa tai oikeuksiaan Suomessa.¹⁹⁵

Turun hovioikeus on antanut kuitenkin vuonna 2017 syyksilukevan tuomion nro 17/124677 ihmiskaupasta thaihieronntatoimintaan liittyen. Asianomistajan katsottiin olleen turvattomassa tilassa ja riippuvaisessa asemassa suhteessa tekijään. Toisin kuin esimerkiksi tyypillisesti romanialaistapauksissa, tässä asianomistaja ja vastaaja olivat tunteneet toisensa jo Thaimaassa pienestä pitäen, sillä vastaaja oli asianomistajan isän ystävä. Vastaaja oli saanut asianomistajan lähtemään Suomeen *erehdyttämällä* tarjoavansa hänelle töitä ravintolastaan, jota vastaajalla ei tosiasiassa ollut.¹⁹⁶ Asianomistajan turvattomalla tilalla oli käräjäoikeuden mukaan merkitystä siinä vaiheessa, kun hän huomasi erehdyksen jouduttuaan töihin hierontapaikkaan ja tarjoamaan myös asiaankuuluvia lisäpalveluja asiakkaille.

Asianomistajalla ei ollut Suomessa tukihenkilöitä tai tuttavita, kun taas vastaajan hän tunsi lapsesta asti. Vastaaja oli järjestänyt asianomistajalle lumeliiton, johon asianomistaja oli suostunut. Vastaaja oli uhannut kertoa asianomistajan vanhemmille, että tämä on laiska ja

¹⁹³ OM, 63/2012, s. 55.

¹⁹⁴ MOT 10.09.2018.

¹⁹⁵ K 19/2014 vp, s. 60-62.

¹⁹⁶ Erehdyttäminen on sellainen keino, jota ei tyypillisesti entisen Neuvostoliiton maista tulevien kohdalla käytetä.

tottelematon, minkä on voitu olettaa olevan thaimaalaisessa kulttuurissa varteenotettavampi uhkaus kuin suomalaisessa. Niin ikään vanhempien kunnioitus kuuluu eri tavalla thaimaalaaiseen kuin suomalaiseen kulttuuriin, ja vastaaja oli ollut asianomistajaa noin 30 vuotta vanhempi. Asianomistaja kertoi pelänneensä sekä vastaajaa että poliisia. Hän ei osannut suomea eikä englantia. Hän oli saanut rahaa vain vastaajalta, joka oli myös määrännyt hänen työnkuvastaan (tältä osin voidaan puhua tunnusmerkkitekijöistä määräysvallasta, johon palataan jäljempänä luvussa 4.2.). Käräjäoikeus arvioi kyseessä olevan *henkinen riippuvuussuhde*. Vaikka asianomistaja oli ollut täysi-ikäinen, hänellä oli ollut puhelin ja passi, eikä velkaa koskevasta uhkailusta oltu saatu näyttöä, oli hän näistä seikoista huolimatta käytännössä ollut täysin riippuvainen vastaajasta. Vastaajan todettiin käyttäneen hyväksi asianomistajan ja tämän välistä pitkää tuttavuutta, asianomistajan vastaajaan kohdistamaa kunnioitusta ja ilmeisen hyväuskoisuutta.¹⁹⁷

Johtopäätöksissä on kuitenkin katsottu, että keinona on ollut yksinomaan erehdyttäminen ja ainoastaan erehdyksen hyväksikäytön on mahdollistanut asianomistajan turvaton tila.¹⁹⁸ Asia on mahdollista jäsentää näinkin ja näinhän asia on käytännössä ollut, mutta riippuvaisen aseman hyväksikäyttö on ymmärrettävä nimenomaisesti keinoksi tunnusmerkkien täyttymisen arvioimisen näkökulmasta. Sillä muutoin tällä logiikalla, mikäli asianomistaja ei olisi alkujaan päätenyt Suomeen erehdyksen seurauksena, olisi kysymyksessä vain paritus. Tässä tapauksessa uhrin ja vastaajan suhteessa on ollut selkeämmin kysymys riippuvuussuhteesta, kuin esimerkiksi (lainvoimaa vailla olevassa) Moldova -tapauksessa, jossa uhrin riippuvaista asemaa suhteessa tekijään katsottiin nimenomaisesti käytetyn hyväksi.

Tekijä tuomittiin 1 vuoden ehdolliseen vankeusrangaistukseen ja oheissakkoon ihmiskaupasta. Rangaistusseuraamusta ei ole mitenkään perusteltu. Seuraamus on varsin lievä ottaen huomioon teossa käytetyt keinot ja uhrin vastentahtoisuus prostituutioon. Koska erehdyttäminen koski aivan oleellista seikkaa, olisi kyseessä voinut olla jo periaatteessa teon

---

¹⁹⁷ Turun hovioikeuden tuomio 17/124677 s. 2-3, 9-10. Kuriositeetin vuoksi nostettakoon esille todistajan ilmeinen merkitys jutun lopputulokselle ja ylipäätään asian saattamiselle poliisin tietoon. Todistaja kertoi nähneensä Turun keskustassa eksyneen ja hämillään olevan oloisen naisen (asianomistajan) ja tarjonneen hänelle apua. Nainen oli maininnut nimen ”Thai-Spa”, jonne todistaja oli myöhemmin mennyt mielenkiinnosta ja ymmärtänyt kysymyksen olevan myös prostituutiotuotoiminnasta. Todistaja oli tavannut asianomistajan useamman kerran ja myöhemmin asianomistaja oli kertonut suostuneensa seksityöhön pakosta saada rahaa. Asianomistaja oli itkenyt ja ilmaissut haluttomuuden seksityöhön. Asianomistaja palasi Thaimaahan viisumin ajan umpeutumisen takia 2009, mutta palasi Suomeen 2015, jolloin teki rikosilmoituksen. Turun hovioikeuden tuomio 17/124677 s. 5-6.

¹⁹⁸ Turun hovioikeuden tuomio 17/124677 s. 11.

törkeäksi tekevä *kavaluus*¹⁹⁹. Se, että uhri on selvästi vasten tahtoaan suostunut prostituutio eikä ole ollut edes näennäisen vapaaehtoisesti mukana, tulisi ottaa huomioon rangaistusta ankaroittavana seikkana teon vahingollisuutta arvioitaessa. Itsemääräämisoikeuden loukkaus on tällaisessa tilanteessa ilmeinen.

3.3. Painostaminen

3.3.1. Painostamisen määritelmä

Rikoslain 25 luvun 3 §:n 1 momentin 1 kohtaa muutettiin vuonna 2015 lisäämällä ihmiskaupan keinoksi "toisen painostaminen". Lainmuutokseen johtaneen hallituksen esityksen mukaan uuden keinon lisäämisellä lainkohtaan on pyritty nimenomaisesti siihen, että sellaiset epäasialliset tahdonmuodostukseen vaikuttamisen muodot, jotka eivät kuitenkaan ole riippuvaisen aseman tai turvattoman tilan hyväksikäyttöä, eivät jäisi rankaisematta ihmiskauppana.²⁰⁰

Painostaminen liittyy hallituksen esityksen mukaan yleensä tilanteeseen, jossa rikoksenteijä on painostettua vahvemmassa asemassa ja siihen perustuen voimakkaasti *taivuttaa* tätä. Painostamiseen saattaa liittyä uhkaamisen tai kiristämisen piirteitä, jotka voivat koskea esimerkiksi arkaluonteisten asioiden kertomista asianomistajan lähipiirille. Rikoksenteijä voi myös antaa ymmärtää, että kieltäytymisestä on kohdehenkilölle haitallisia seurauksia, vaikka niitä ei tarkemmin yksilöidäkään. Painostaminen saattaa lähestyä momentissa jo ennestään mainittua toisen riippuvaisen aseman tai turvattoman tilan hyväksikäyttöä. Painostamisen kohteet usein ovat sellaisessa asemassa tai tilassa, ja painostamisen voidaan arvioida olevan tuloksekasta nimenomaan sellaisessa asemassa tai tilassa oleviin kohdistettuna.²⁰¹ Näin ollen on varsin luontevaa, että painostaminen, joka usein on hienovaraista psyykkistä taivuttamista, mainitaan samassa lainkohdassa riippuvaisen aseman ja turvattoman tilan hyväksikäytön kanssa.

3.3.2. Loverboy -taktiikka

Hienovaraiseksi painostamiskeinoksi olisi syytä katsoa niin kutsuttu loverboy -taktiikka, jota etenkin romanialaiset käyttävät houkuteltaessa naisia prostituutioon. Loverboy -taktiikka tunnetaan myös nimellä ”grooming”.²⁰² Se on eräänlainen manipulointiprosessi, jossa

¹⁹⁹ Ihmisryöstöä koskevien esitöiden mukaan kavaluudesta voi olla kysymys, kun henkilö erehdytetään matkustamaan ulkomaille esimerkiksi kotiapulaiseksi, mutta hän joutuukin perille päästyään prostituutiksi. HE 94/1993 vp, s. 108.

²⁰⁰ HE 103/2014 vp s. 50.

²⁰¹ HE 103/2014 vp, s. 50.

²⁰² Lehelmä, teoksessa Saarni, 2016, s. 119.

yleensä nainen houkutellaan prostituutioon käyttämällä hyväksi tämän tunteita tekijää kohtaan. Kansainvälisesti katsottuna ainoastaan naiset ja tytöt eivät ole uhreja, vaan myös pojat saattavat olla manipulaation kohteena.²⁰³

Rikosyliikonstaapeli Kenneth Erikssonin mukaan romanialainen paritus perustuu suureen rakkauteen. Usein mies on sekä parittaja että naisen puoliso tai rakastaja. Parittajat voivat uskotella naisille olevansa ihastuneita heihin ja haluavansa suhteen. Toisinaan jopa palkataan nuoria miehiä tai poikia, joiden tehtävä on saada tyttö rakastumaan heihin. Romaniassa parittajat tuntevat usein lastenkodeja johtajia ja saavat värvättyä tyttöjä sitä kautta. Monet hajonneista ja väkivaltaisista perheistä tulevat tytöt eli potentiaaliset seksikaupan uhrin asuvat lastenkodeissa. Romanian seksikaupan uhrin turvatalon johtajan mukaan parittaja voi olla ensimmäinen henkilö tytön elämässä, joka ilmaisee rakastavansa tätä.²⁰⁴

Tutkielmaan valikoituneista tuomioista neljässä tekijän on voitu katsoa käyttäneen hyväksi loverboy -taktiikkaa. Moldova -tapauksessa (Helsingin kärjäoikeuden tuomio 18/109433), romanialaispariskuntaa koskevassa tapauksessa (Helsingin kärjäoikeuden tuomio nro 15/4579), Kymenlaakso -tapauksessa (Kymenlaakson kärjäoikeus tuomio nro 18/122611 dnro R 18/686) sekä Oulu -tapauksessa (Oulun kärjäoikeuden tuomio nro 18/128559) uhrilla oli ollut ainakin jossain vaiheessa tekoa tunteita tekijää kohtaan.²⁰⁵ Oikeuskäytännön perusteella ihmiskauppia/ parittaja saattaa harrastaa jossain vaiheessa tekoa seksiä uhrin kanssa, vaikka kyseessä ei voisikaan katsoa olevan varsinainen loverboy -syndrooma.²⁰⁶

Moldova -tapauksen tuomiossa tekijän uhri F:n tunteisiin vetoaminen ja manipulaatio on hyvin huomioitu ja otettu teon moitittavuutta arvioitaessa ankaroittavana seikkana huomioon. Asianomistaja A kertoi, että F:llä ja vastaajalla oli ollut suhde, joka oli alkanut F:n tultua Suomeen. F oli ollut todella rakastanut vastaajaa, joka oli kertonut F:lle rakastavansa tätä. Kärjäoikeus katsoi, että F:n kohdalla vastaaja oli tämän tunteita hyväksikäyttämällä ja niitä tarkoituksellisesti vahvistamalla ottanut F:n määräysvaltaansa

²⁰³ Government of the Netherlands: Human trafficking and people smuggling.

²⁰⁴ Yle 5.8.2020. HS 14.10.2020. Näin myös Eriksson kertonut todistaja asiassa, kts. Helsingin kärjäoikeuden tuomio 15/4579 s. 6.

²⁰⁵ Helsingin hovioikeudesta löytyy myös törkeää ihmiskauppaa koskeva tuomio nro 17/104063, jossa yliopiston lehtori oli käyttänyt törkeästi hyväksi teon alkaessa vasta 14-vuotiaan tytön kokemattomuutta ja tunteita tätä kohtaan. Vastaaja oli hienovaraisia painostuskeinoja hyväksikäyttäen houkutellut uhrin aloittamaan prostituution ja myöhemmin muun muassa väkivallalla ja uhkailulla saanut tämän jatkamaan toimintaa. Tapaus ei edusta tyypillistä seksikauppatapausta ja on muutoinkin erittäin poikkeuksellinen suomalaisessa rikoshistoriassa muun muassa hyväksikäytön törkeydestä johtuen.

²⁰⁶ Esim. Helsingin hovioikeuden tuomio nro 19/137129 ja kärjäoikeuden tuomio 18/138674.

ensimmäisen matkan aikana Suomeen ja vahvistaen psyykkistä määräysvaltaansa pitänyt F:n määräysvallassaan koko tekoajan. F oli antanut kolmannella matkallaan vastaajalle tämän pyynnöstä kaikki itsenäisesti ansaitsemansa rahat, vaikka oli jo tullut tietoiseksi siitä, että vastaaja oli erehdyttänyt häntä. F oli joutunut työskentelemään koko ajan heidän suhteestaan huolimatta. A oli lisäksi kertonut, että F olisi tullut auttamaan vastaajaa tämän jäätyä kiinni, ellei F:n viisumi olisi ollut tuossa vaiheessa vanhentunut. Käräjäoikeuden käsityksen mukaan F oli ollut psyykkisesti vahvasti sidoksissa vastaajaan, jolle puolestaan suhde oli hänen pääkäsittelyssä kertomansa mukaan ollut ”seikkailu”.²⁰⁷ Asia olisi jäsennettävä niin, että vastaaja oli painostamalla, tarkemmin sanottuna hienovaraista loverboy -taktiikkaa hyväksikäyttämällä, ottanut F:n määräysvaltaansa.

3.3.3. Tapaus Oulu – painostamalla ja uhkailulla prostituoiduksi

Raja painostamalla värväämisen ja tämän asemaa hyväksikäyttämällä värväämisen välillä on hiuksenhieno, sillä painostukseen taipuvaisen henkilön asema on usein heikko, mitä tekijä pyrkii hyödyntämään. Vaikka keinot kytkeytyvät tiiviisti yhteen, on painostaminen joskus myös itsenäisenä keinona tunnistettavissa, mikä käy ilmi Oulun käräjäoikeuden, tosin vailla lainvoimaa olevasta, törkeää ihmiskauppaa koskevasta ratkaisusta nro 18/128559, jossa tekijän katsottiin painostamalla värvänneen asianomistajan sekä osin kuljettaneen hänet saattaakseen hänet seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi. Tekijän voi tässäkin tapauksessa katsoa käyttäneen niin kutsuttua loverboy-taktiikkaa hyödykseen. Tekijän katsottiin tosin *uhkaamalla* painostaneen asianomistajaa, mikä teki teosta törkeän.

Asianomistaja oli kertonut tavanneensa vastaajan Romaniassa ennen joulua. Vastaaja kertoi haluavansa seurustella hänen kanssaan ja asianomistaja halusi myös vakavaa suhdetta. Uudenvuoden yönä vastaaja hakkasi asianomistajan juhlissa kavereidensa edessä ja myöhemmin yöllä vielä uhkaili häntä asunnossa veitsellä juovuksissa. Asianomistaja oli kaupassa töissä, mutta tammikuun alussa vastaaja ei enää päästänyt häntä töihin. Asianomistaja halusi lopettaa suhteen, koska hän arvasi, mitä vastaaja halusi tehdä. Asianomistajan kertomuksen mukaan vastaaja sanoi, että he menevät nyt ulkomaille ja asianomistaja menee pakkaamaan kukkia. Asianomistaja ymmärsi, ettei tällaisesta ole kyse. Asianomistaja yritti taas lopettaa suhteen. Vastaaja sanoi, että hän löytäisi tämän useiden miesten kanssa ja saa tietää, missä hän asuu. Sitten vastaaja tuli asianomistajan asuinkylään kaverinsa kanssa autolla ja otti asianomistajan mukaansa Krajovan kaupunkiin. Vastaaja

---

²⁰⁷ Helsingin käräjäoikeuden tuomio 19/109433 s. 32 ja 86.

vuokrasi sieltä kahdeksi yöksi huoneiston ja oli koko ajan hänen seurassaan 7.1. saakka kunnes he lähtivät Belgiaan.²⁰⁸

Asianomistajan mukaan Belgiassa vastaaja *uhkaili* tätä sanomalla, että ”ketä sinä rakastat eniten”. Vastaaja vei asianomistajan prostituutiotyöhön bulevardille, jossa näyteikkunasta mies voi valita naisen. Yksi tyttö pyysi asianomistajalta lainaan 120 euroa ja hän lainasi, mistä vastaaja suuttui. Vastaaja huusi tästä hänelle puhelimesta ja sanoi, että kun hän palaa asunnolle, hän ”näyttää sinulle”. Asianomistajaa pelotti ja hän sanoi ilmoittavansa poliisille. Vastaaja sanoi, että hän voi tulla kotiin, jossa vastaaja huusi hänelle, loukkasi häntä ja yritti lyödä häntä tuolilla. Noin viikon verran hän työskenteli prostituoituna Belgiassa. Sitten vastaaja osti hänelle lentolipun ja lähetti hänet Suomeen. Seksisivustolla oli hänen profiilinsa jo tuolloin valmiina. Vastaaja oli pyytänyt häntä ottamaan itsestä kuvia ja oli lähettänyt ne jollekin profiiliin luomista varten. Suomessa asianomistaja jatkoi prostituoidun työn harjoittamista vastaajan alaisuudessa. Asianomistajan mukaan vastaaja löi sekä uhkaili häntä ja hänen perhettään tappamalla heidät.²⁰⁹

Käräjäoikeuden mukaan asianomistajan kertomuksesta ilmeni, että vastaaja oli jo Belgiaan siirtymisen aikana sanallisesti uhannut häntä sekä hänen perhettään ja myös Suomessa jatkanut asianomistajan sanallista uhkailua sekä uhkaamalla hänen perheensä tappamisella, ellei asianomistaja suostu työskentelemään prostituoituna eli alistumaan vastaajan tahtoon. Tätä asianomistajan kertomusta tuki vahvasti se riidaton seikka, että hän oli 9.3.2018 mennyt Oulussa poliisilaitokselle tekemään rikosilmoituksen ja antanut 5000 euroa ansaitsemaansa rahaa poliisin haltuun turvaan. Käräjäoikeuden mukaan muuta selitystä tälle menettelylle ei ole löydettävissä kuin se, että asianomistaja on ollut prostituutitoiminnassa mukana painostettuna ja uhkailtuna.²¹⁰

Asiassa jää hieman epäselväksi painostamisen ja uhkaamisen välinen raja; mikä on uhkaamisella tapahtunutta painostamista ja mikä muuta painostamista? Onko jälkimmäistä painostamista ollut ylipäätään? Vaikka tuomiossa ei asiaa ole arvioitu, painostamiseksi olisi syytä katsoa esimerkiksi vastaajan ilmaus ”ketä sinä rakastat eniten”, jota asianomistaja kutsuu uhkaamiseksi. Tuomiosta ilmenee osapuolien olleen tuolloin parisuhteessa. Kysymys

²⁰⁸ Oulun käräjäoikeuden tuomio 18/128559 s. 6-7.

²⁰⁹ Oulun käräjäoikeuden tuomio 18/128559 s. 8.

²¹⁰ Oulun käräjäoikeuden tuomio 18/128559 s. 11.

on nimenomaan hallituksen esityksessä tarkoitettu tilanteesta, jossa rikoksentekijä on painostettua vahvemmassa asemassa ja siihen perustuen voimakkaasti taivuttaa tätä.

Todettakoon vielä, että asiassa on merkittävää se, että asianomistajan kertomukselle on annettu huomattavaa painoarvoa johtuen sen yksityiskohtaisuudesta ja johdonmukaisuudesta. Kertomus oli niin ikään täysin yhtenevä teletietojen kanssa, kun taas vastaajan kertomus oli epäjohdonmukainen, ylimalkainen ja epäuskottava, mistä syystä tuomio voitiin perustaa asianomistajan kertomuksen varaan pahoinpitelyväitteitä lukuun ottamatta.²¹¹

3.4. Erehdyttäminen ja kavaluus

3.4.1. Erehdyttämisen ja kavaluuden määritelmät

Erehdyttäminen vastaa ihmiskauppaa koskevissa Palermon yleissopimuksen lisäpöytäkirjassa ja Euroopan unionin puitepäätyönsä tarkoitettua harhaanjohtamista. Näiden kansainvälisten asiakirjojen mukaista ”petosta” taas keinona vastaa törkeän ihmiskaupassa tarkoitettu kavaluus. Kavaluus on erehdyttämistä, joka on luonteeltaan vakavampaa kuin perustekomuodon mukainen erehdyttäminen. Erehdyttämistä voidaan pitää kavaluutena, kun se koskee aivan olennaista seikkaa.²¹² Jos sen sijaan henkilö tietää olevansa menossa esimerkiksi prostituoiduksi, mutta hänelle on annettu valheellisia tietoja työn tai toiminnan olosuhteista tai siitä saatavasta korvauksesta, tilannetta on arvioitava perustekomuodon mukaisena erehdyttämisenä. Kuitenkin erehdyttämisen on liityttävä kokonaisuuden kannalta olennaisiin seikkoihin: esimerkiksi vähäinen poikkeama työstä luvatus palkasta ei vielä merkitse sitä, että henkilöä olisi erehdytetty ja ihmiskaupan tunnusmerkistö täyttyisi.²¹³

Erehdyttämisen käsillä oloa arvioitaessa esiin nousi aikaisemmin usein kysymys siitä, onko uhri tiennyt tulewansa Suomeen harjoittamaan prostituutiota. Varhaisemman oikeuskäytännön valossa tietoisuus prostituutiosta rinnastettiin uhrin vapaaehtoisuuteen. Jos uhri oli tullut Suomeen tietoisena työkuvasta, hänen katsottiin suostuneen prostituutioon

²¹¹ Oulun käräjäoikeuden tuomio 18/128559 s. 10. Väitetyn konkreettisen väkivallan käytön ja prostituutioon painostamisen välisen suhteen osalta käräjäoikeus katsoi syytteen jääneen näyttämättä. Konkreettisesta käytetystä ruumiillisesta väkivallasta oli näyttönä vain asianomistajan kertomus. Kirjallisena todisteena esitetty valokuva kämmenselästä oli niin epäselvä, että sen perusteella ei ole voitu tehdä pidemmälle meneviä johtopäätöksiä.

²¹² Kavaluutta voi olla esimerkiksi ihmisryöstöä koskevassa hallituksen esityksessä (HE 94/1993 vp, s. 108) kuvattu tilanne, jossa tekijä erehdyttää vanhemmat antamaan lapsen hänen huostaansa muka ulkomaille annettavaan koulutukseen, mutta tuleekin käyttämään lasta ihmiskaupan kohteena.

²¹³ HE 34/2004 vp, s. 94. HE 103/2014 vp, s. 7.

eikä ihmiskaupasta katsottu olleen kyse. Ihmiskaupassa on loppujen lopuksi melko harvoin kyse siitä, että uhri olisi saatu erehdyttämällä tai erehdystä hyväksikäyttäen värvättyä prostituutioon. Ihmiskaupan tyyppitapauksessa uhri lähtee tarkoituksellisesti harjoittamaan prostituutiota paremman elämän toivossa kohdemaahan, jossa elintaso on korkea lähtömaahan verrattuna.²¹⁴

Erehdyttäminen on sinällään keinona selkeä ja käsitteenä täsmällinen, eikä se näin ollen aiheuta itsessään tulkintaongelmia. Esimerkiksi thaihieronta -tapauksessa (Turun hovioikeuden tuomio nro 17/124677) oli selvää, että vastaaja oli erehdyttänyt uhria työnkuvasta lupaamalla tälle töitä ravintolasta, jota ei tosiasiassa ollut olemassa. Myös romanialaisnaista (tuomio nro 19/137129) sekä nigerialaisnaista (tuomio nro 18/101755) koskevissa Helsingin hovioikeudessa käsitellyissä tapauksissa uhreja oli erehdytetty. Erehdyttämiseen saattaa kuitenkin liittyä näyttövaikeuksia arvioitaessa sitä, mitä työnkuvasta ja -ehdoista voidaan katsoa olleen sovittu ja kuinka hyvin todellisuus on vastannut uhrille syntyneitä mielikuvaa työstä.²¹⁵ Tässä esityksessä ei ole aiheellista mennä prosessioikeuden puolella ja käsitellä näyttökysymyksiä, mistä syystä erehdyttämistilanteiden arvioiminen jää vähemmälle huomiolle.

3.4.2. Tapaus Moldova – erehdyttämistä välistä vetämällä

Helsingin käräjäoikeuden tuomio 18/109433 eli niin kutsuttu Moldova -tapaus on syytä nostaa tässäkin kohtaa esiin, sillä siinä erehdyttäminen tapahtui varsin epätyypillisellä tavalla. Yleensä erehdyttäminen kuluista on käytännössä sitä, että tekijä lähtömaassa antaa uhrille liian matalan arvion siitä, paljonko seksin myymisestä saaduista tuloista menee erinäisiin kuluihin. Niin ikään tapaus Moldovassa erehdyttäminen koski kuluja, mutta vastaaja antoi ymmärtää niiden olevan suuremmat kuin tosiasiassa olivat. Syytteen mukaan vastaaja olisi erehdyttänyt kaikkia asianomistajia prostituoidun työstä saatavan korvauksen suuruudesta ja kulujen suuruudesta ja käyttänyt tätä erehdystä hyväkseen. B:n osalta vastaajaa on lisäksi syytetty siitä, että hän oli erehdyttänyt B:tä työolosuhteista ja osittain työn sisällöstä, mutta niin kun yleensä, myös nyt tämä seikka jäi toteen näyttämättä.²¹⁶

²¹⁴ Kts. esim. Helsingin käräjäoikeus tuomio R 18/11537 ja Helsingin hovioikeus 19/137129 R 19/420.

²¹⁵ Kts. esim. Helsingin käräjäoikeuden tuomio 18/138674, R 18/7233 s. 30, Helsingin käräjäoikeus tuomio 20/114048, R 20/1779, s. 65. Helsingin hovioikeuden tuomio 15/103200, R 13/1963, hovioikeuden hyväksymät käräjäoikeuden tuomion perustelut erehdyttämisen osalta s. 25.

²¹⁶ Helsingin käräjäoikeuden tuomio 18/109433 s. 78.

Kaikkien asianomistajien kertomuksista kävi ilmi vastaajan kertoneen, että nettisivuja päivittää venäläinen Sara, jolle kaikkien asianomistajien on pitänyt maksaa 800 euroa viikossa kulujen kattamiseksi. Erityisesti E:n kertomuksesta oli kuitenkin käynyt ilmi, että hän oli keväällä 2018 saanut tietää sexwork.net-sivuston ilmoituksen todellisen hinnan olevan 20 euroa päivässä eli 140 euroa viikossa. Samantyyppinen erehdyttäminen koski asuntojen vuokraa ja palveluiden hintoja. Asianomistajat maksoivat siten vastaajalle kuluja paljon enemmän, mitä ne todellisuudessa olivat. Vastaaja antoi myös valheellisen kuvan asianomistajien ansaitsemien palkkojen suhteesta heidän ansaitsemaansa todelliseen määrään. Esimerkiksi A oli joutunut antamaan kaikki ansaitsemansa rahat aina vastaajalle ja saanut palkaksi 500 euroa riippumatta asiakkaiden määrästä. A oli ollut siinä käsityksessä, että hänen pitää ottaa vastaan vähintään viisi asiakasta päivässä, jotta kulut ja A:n palkka oli saatu katettua.²¹⁷

Tulkinta on linjassa kriminalisoinnin funktioiden kanssa, mutta erehdyttämiseltä vaadittavan yhteyden olemassaolo käytettyihin tekotapoihin on mahdollista kyseenalaistaa. Erehdyttäminen on tässä tapauksessa aiheuttanut sen, että asianomistajat ovat ottaneet enemmän asiakkaita vastaan, mitä he olisivat kenties muutoin ottaneet. Mutta miten kuluja koskeva erehdyttäminen on johtanut käytettyihin tekotapoihin eli siihen, että asianomistajat on värvätty ja/tai saatu tekijän määräysvaltaan? Suuret kulut eivät yleisen elämäkokemuksen perusteella ainakaan lisää työn houkuttelevuutta eli edesauta värväyksessä. Koska suuret kulut ovat käytännössä tarkoittaneet asianomistajille pidempiä työpäiviä eli enemmän vastaajan kontrollissa tapahtuvaa seksin myymistä, voi erehdyttämisen teoreettisella tasolla katsoa vahvistaneen tekijän määräysvaltaa. Tämä on kuitenkin ainoastaan spekulatiota työn määrän ja tulojen suhteesta tekijän määräysvaltaan. Ilmeistä on, että tekijä on erehdyttänyt asianomistajia kulujen määrästä ”vetääkseen välistä” eli saadakseen suuremman taloudellisen hyödyn, kuin mitä hänelle olisi kuulunut. Vaikka välillisesti tämä on voinut johtaa tekijän määräysvallan vahvistumiseen, on epäselvää, voidaanko silti vaadittavan yhteyden osatekijöiden välillä katsoa olleen olemassa ja ulottuuko tekijän tahallisuus näihin.

---

²¹⁷ Helsingin käräjäoikeuden tuomio 18/109433 s. 79-89.

3.5. Väkivalta

3.5.1. Yleistä väkivallasta seksikaupassa

Mikäli tekijä on käyttänyt keinona väkivaltaa, on kysymys törkeästä ihmiskaupasta. Väkivalta on käsitteenä selkeä eikä se aiheuta oikeudellisia tulkintaongelmia, vaan ongelmat liittyvät pääasiassa sen osalta näyttöön, kun vastakkain ovat uhrin ja tekijän kertomukset. Oikeuskäytännön perusteella ihmiskaupan uhrin ei tyypillisesti hakeudu lääkäriin tai poliisiin luo väkivaltaa kohdattuaan, mistä syystä näyttö on pitkälti osapuolien kertomusten varassa. Väkivaltaa käsitteenä ei ole avattu lainvalmisteluasiakirjoissa, mutta sen voi ymmärtää tarkoittavan ainoastaan fyysistä väkivaltaa. Fyysinen väkivalta on suhteellisen harvinainen seksikaupassa käytetty keino oikeuskäytännön valossa ja niissäkin tapauksissa, joissa uhri ja syyttäjä ovat siihen vedonneet, on siitä jäänyt varteenotettava epäily. Tuoreesta oikeuskäytännöstä löytyy kuitenkin yksi teeman kannalta keskeinen ratkaisu (Kymenlaakson käräjäoikeus tuomio nro 18/122611), jota tosin voi pitää sekä perustelujensa että johtopäätöksensä osalta virheellisenä eikä tuomio toivon mukaan tule saavuttamaan lainvoimaa. Tapaus kuitenkin esitellään seuraavassa kappaleessa havainnollistamaan väkivallan dynamiikkaa ja sen suhdetta seksikauppaan.

Huomattakoon, että ihmiskaupan sisältäessä väkivaltaa - tai uhkausta tai kavaluutta - se saattaa täyttää myös muun rikoksen, kuten esimerkiksi pahoinpitelyn tunnusmerkistön. Jos tällainen rikos on liittynyt välittömästi ihmiskauppaan, sovelletaan vain törkeää ihmiskauppaa koskevaa säännöstä. Jos taas esimerkiksi väkivaltaa - tai uhkausta tai kavaluutta - on käytetty pitempään kuin välittömästi ihmiskaupan toteuttamiseksi tai se on ollut vakavampaa kuin välittömästi ihmiskaupan toteuttamiseksi tarvittava väkivalta, kysymykseen voi tulla myös tällaisen muuta rikosta koskevan rangaistussäännöksen soveltaminen.²¹⁸ Erityisesti jos uhri on alle 18-vuotias, tulisi tekijä tuomita aina myös pahoinpitelystä, mikäli hän käyttää lainkaan väkivaltaa, sillä alaikäisen kohdalla tunnusmerkistön täyttyminen ei edellytä tarkoitettujen keinojen käyttämistä.²¹⁹

²¹⁸ Työryhmän osamietintö 2003:5, s. 95. HE 103/2014 vp s. 10.

²¹⁹ Helsingin hovioikeuden tapauksessa nro 17/104063 tekijä tuomittiin myös pahoinpitelystä, ja lukuisista muista rikoksista, törkeän ihmiskaupan lisäksi uhrin oltua tekoaikaan alaikäinen. Tekijä oli tehnyt ruumiillista väkivaltaa uhrille lyömällä tätä useilla eri kerroilla kädellä tai piiskalla sukupuoliyhteyksien yhteydessä sukupuolielimelle, pakaralihaksille, reisille, kuristamalla sekä vetämällä hiuksista tai tilanteissa, jolloin uhri ei ollut tarjotessaan seksuaalipalveluja asiakkaille ottanut riittävästi asiakkaita vastaan lyömällä ainakin avokämmenellä alaselkään. Lisäksi tekijä oli usealla eri kerralla tönnäytellyt asianomistajaa sekä tökkänyt sormilla tätä rintaan.

3.5.2. Tapaus Kymenlaakso – väkivallalla ei yhteyttä prostituutioon

Kymenlaakson tuomio (nro 18/122611) olisi mahdollista esitellä useamman eri tunnusmerkkitehtävän yhteydessä, sillä siinä tiivistyy yhteen monen eri keinon yhtäaikaista käyttäminen ja lisäksi ratkaisu on uhrin suostumuksen näkökulmasta merkittävä. Ratkaisu on kuitenkin kaikin puolin virheellinen (eikä lainvoimainen), mistä syystä selvyyden vuoksi siinä tehdyt johtopäätökset perusteluineen on aiheellista pitää kokonaan omassa luvussaan.

Syyttäjä vaati vastaajalle rangaistusta törkeästä ihmiskaupasta. Syytteen mukaan vastaaja oli käyttämällä hyväksi asianomistajan riippuvaista asemaa, turvatonta tilaa ja tätä painostamalla ottanut hänet määräysvaltaansa sekä värvännyt ja kuljettanut asianomistajan hänen saattamiseksi prostituutioon. Ihmiskaupassa oli käytetty lisäksi väkivaltaa, uhkausta tai kavaluutta sekä osan tekoajasta rikos oli kohdistunut kahdeksatoista vuotta nuorempaan lapseen asianomistajan ollessa teon alkaessa 17-vuotias.²²⁰

Syytteen mukaan vastaaja oli aloittanut ruumiillisen väkivallan kohdistamisen asianomistajaan puolen vuoden seurustelun jälkeen, jolloin pariskunta oli asunut jo yhdessä. Vastaaja oli käskenyt asianomistajaa hankkia elämiseen rahaa ja etsinyt tälle paikkoja seksuaalipalvelujen tarjoamista varten jo Unkarissa.²²¹ Suomessa vastaaja oli kuljettanut asianomistajan tarjoamaan seksuaalipalveluita ja käskenyt tämän tehdä seksityötä. Vastaaja oli ottanut kaikki asianomistajan tienaat rahat itselleen ja muun muassa pitänyt hallinnassaan tämän pankkikorttia.²²² Toistuvan ruumiillisen väkivallan lisäksi vastaaja oli uhannut tappaa asianomistajan äidin ja pitääkseen häntä määräysvallassaan uhannut tätä heidän yhteisen lapsensa poisottamisella eikä ollut päästänyt asianomistajaa Unkariin tapaamaan perhettään.²²³

Törkeän ihmiskaupan lisäksi syyttäjä vaati vastaajalle rangaistusta myös erikseen pahoinpitelystä, sillä vastaaja oli tehnyt ruumiillista väkivaltaa seurustelukumppanilleen, avopuolisolleen ja lapsensa äidille toistuvasti siten, että oli läpsinyt ja vetänyt tätä hiuksista

²²⁰ Kymenlaakson käräjäoikeuden tuomio 18/122611 s. 1.

²²¹ Vastaaja toi oikeudessa esille asianomistajan halun ja alttiuden tarjota äitinsä tapaan seksuaalipalveluja miehille, mistä vastaaja ei pitänyt ja halusi asianomistajan lopettavan itsensä tarjoamisen miehille. Kymenlaakson käräjäoikeuden tuomio 18/122611 s. 6.

²²² Rahoilla oli maksettu laskuja, asumista ja muita elinkustannuksia mutta myös vastaajan useita matkoja Romaniaan, elämistä siellä, runsasta alkoholinkäyttöä, vedonlyöntipelejä ja jopa huumausaineiden käyttöä. Kymenlaakson käräjäoikeuden tuomio 18/122611 s. 7-8.

²²³ Kymenlaakson käräjäoikeuden tuomio 18/122611 s. 2.

noin 1 -2 kertaa viikossa. Tämän lisäksi vastaaja oli 1-2 kertaa kuukaudessa lyönyt nyrkillä asianomistajaa päähän ja kasvoihin sekä potkinut tätä keskivartaloon ja jalkoihin.²²⁴

Käräjäoikeuden perustelut asiassa ovat vertaansa vailla. Käräjäoikeus on lausunut perusteluissaan seuraavaa: ”Vastaaja ja asianomistaja ovat olleet parisuhteessa ja ajoittaisista vaikeista hetkistä huolimatta asianomistaja kertoo yhä rakastavansa vastaajaa. Parisuhde ei ole ollut tasavertainen mutta ihmiskaupan tunnusmerkistön täyttyminen edellyttää toisen ottamista määräysvaltaan, jossa uhri on menettänyt mahdollisuutensa toimia haluamallaan tavalla. Huomiota on kiinnitettävä tilanteen sekä asianosaisten aseman ja heidän välisensä suhteen kokonaisarviointiin. Asianomistajan olemus ja käytös oikeudessa ei tue käsitystä siitä, että hän olisi joutunut ihmiskaupan uhriksi.²²⁵ Tämä on jossain määrin tullut oikeudelle yllätyksenäkin. Hän on heti kertomuksensa aluksi tuonut esille, että hänen äitinsä toimi Unkarissa prostituoituna ja että asianomistaja oli itsekin innostunut ja kiinnostunut asiasta. Asianomistaja ei ole tuonut esille, että häntä olisi painostettu tai uhattu tarjoamaan seksipalveluita.²²⁶ Hän ei ole tuonut esille edes sitä mahdollisuutta, että hän olisi pelännyt sanoa vastaajalle vastaan. Vielä on huomattava vastaajankin esille tuoma seikka, että vastaaja kävi lukuisia kertoja kotimaassaan Romaniassa, kun sekä hänen äitinsä että isänsä kuolivat noin vuoden välein elokuussa 2015 ja 2016. Asianomistajalla on ollut siten mahdollisuus toimia haluamallaan tavalla²²⁷. Hän ei ole tuonut esille, että olisi elänyt jatkuvassa pelon ilmapiirissä. Ainoastaan rahankäyttö oli ollut vastaajan määräysvallassa.”²²⁸

²²⁴ Kymenlaakson käräjäoikeuden tuomio 18/122611 s. 2.

²²⁵ Huomion kiinnittäminen asianomistajan olemukseen arvioitaessa ihmiskaupan käsillä oloa, on varsin epäasiallista. Vielä epäasiallisempaa on kirjoittaa tehdyt havainnot henkilön ulkomuodosta johtopäätöksenomaisesti tuomioon. Varhaisempien tutkimusten mukaan poliisi ja maahanmuuttoviranomaiset eivät tunnista ”ideaaleiksi” tai ”legitiimeiksi” uhreiksi niitä ihmiskaupan uhreja, jotka eivät osoita selkeitä fyysisen kärsimyksen merkkejä tai joiden hyväksikäyttöolosuhteet eivät vastaa tiettyjä hyväksikäytön elementtejä (Viuhko, 2013, s. 386). Tässä tapauksessa uhri tosin oli kokenut fyysistä kärsimystä pahoinpitelyn muodossa, mutta se oli tapahtunut osana parisuhdetta, mikä ilmeisimmin oli olosuhdetekijänä tuomarin ihmiskauppamielikuvaan sopimaton.

²²⁶ Asianomistaja on kuitenkin kuulusteluissa kertonut seuraavaa ” Aluksi halusin tehdä seksiä rahasta mutta aika nopeasti minulle tuli sellainen olo, että en halua enää tehdä sitä. Tullessamme Suomeen olin jo sanonut vastaajalle aikaisemmin, että en halua enää harrastaa seksiä rahasta...Vastaaja ei ole koskaan varsinaisesti kiristänyt minua mutta hän on kyllä painostanut koska kun olen halunnut lopettaa niin hän on sanonut, että sitten meillä ei ole rahaa elämiseen. *Olen kokenut tämän painostuksena*” Kymenlaakson käräjäoikeuden tuomio 18/122611 s. 6. Painostamista vastaajan toiminta on ollutkin. Kysymys on ollut hienovaraisesta manipulaatiosta, jossa vastaaja on käyttänyt hyväksi asianomistajan kiintymystä ja rakkautta tätä kohtaan saadakseen tämän jatkamaan prostituutiota.

²²⁷ Tämä viittaa ilmeisesti pakenemisen mahdollisuuteen.

²²⁸ Kymenlaakson käräjäoikeuden tuomio 18/122611 s. 7.

Kysymys oli käräjäoikeuden mukaan perusmuotoisesta parituksesta. Osapuolien seurustelusuhde ei käräjäoikeuden mukaan ollut tasavertainen, mihin vaikutti pääasiassa vastaajan väkivaltaisuus ja voimakas kontrolloinnin tarve erityisesti rahankäytössä mutta muutoinkin. Nämä olivat käräjäoikeuden mukaan valitettavasti seikkoja, jotka kuuluvat osana moneen parisuhteeseen, mutta koska tässä tapauksessa siihen liittyy vastaajan taloudellisen hyödyn hankkiminen käyttämällä hyväksi asianomistajan ryhtymistä tarjoamaan seksuaalipalveluja, oli kyseessä paritus. Asianomistajan oman uskottavana pidettävän kertomuksen perusteella kyse ei kuitenkaan ole ollut viettelystä eli vastaajan selvästä pyrkimyksestä saada asianomistaja ryhtymään prostituutiksi vasten tämän tahtoa. Vedettäessä rajaa tietoisien prostituutioon taivuttamisen ja mielipiteen ilmaisun välille oli käräjäoikeuden mukaan kiinnitettävä huomiota tilanteeseen ja asianomaisten väliseen suhteeseen kokonaisuudessaan. Koska tässä tapauksessa *painostus* oli tarkoittanut lähinnä sitä, että muutoin avoparin ruokapöydässä oli vähemmän syötävää ja elämä muutoinkin askeettisempaa, ei lain tarkoittamaa painostusta ollut tapahtunut.²²⁹

Lopuksi oikeus on vielä törkeysarvostelun kohdalla todennut, että ”väkivalta ja uhkaukset eivät ole liittyneet niinkään paritukseen vaan vastaajan mustasukkaisuuteen ja matalaan kynnykseen turvautua väkivaltaan eli kyse on ollut parisuhdeväkivallasta”.²³⁰

Asianomistajan turvatonta tilaa ja vastaajasta riippuvaista asemaa ei ole erikseen tuomiossa arvioitu, mutta kaikki esiin tuodut seikat viittaavat näiden olemassaoloon.²³¹ Kysymys vaikuttaa olevan ”loverboy” tyyppisestä taktiikasta saada uhri tekijän määräysvaltaan saattaakseen tämä prostituutioon. Tällaisessa tilanteessa väkivalta on ymmärrettävä keinoksi pitää uhri määräysvallassa. Asianomistaja oli kokenut viiden vuoden ajan viikoittaista väkivaltaa ja samaan aikaan hankkinut perheen toimeentulon prostituutiolla. Uhrin suostumuksella ei tulisi olla näissä olosuhteissa mitään merkitystä tunnusmerkistön täyttymistä arvioitaessa eikä myöskään teon moitittavuuden kannalta.

Käräjäoikeus on todennut asianomistajan olleen vastaajaa nähden alisteisessa asemassa, mutta silti katsonut, että vastaaja on ainoastaan ”ilmaissut mielipiteensä” prostituutiosta eikä painostanut tai viettelnyt asianomistajaa siihen. Vastaaja on kuitenkin omassa

²²⁹ Kymenlaakson käräjäoikeuden tuomio 18/122611 s. 8.

²³⁰ Kymenlaakson käräjäoikeuden tuomio 18/122611 s. 8.

²³¹ Uhri oli teon alkaessa vasta 17-vuotias eli 10 vuotta vastaajaa nuorempi, erittäin köyhistä oloista, rakastunut vastaajaan, hänellä oli väkivaltainen isäpuoli, jonka takia hän muutti pois kotoa vastaajan luokse, lisäksi asianomistajan äiti oli prostituoitu. Kielitaito ja koulutustausta eivät ilmene tuomiosta, mutta jo näillä tiedoilla uhrin olosuhteita voi pitää ihmiskaupan uhrille tyypillisenä.

kertomuksessaan kertonut nimenomaisesti *vastustaneensa* prostituutiota. Kontrollloiva, väkivaltainen ja alistava vastaaja siis kertomansa mukaan vastustaa prostituutiota ja olisi vastustuksestaan huolimatta antanut asianomistajan toimia haluamallaan tavalla prostituoituna eikä väkivallalla olisi ollut mitään yhteyttä tähän. Johtopäätös on varsin paradoksaalinen ja kertomus jo yleisen elämäkokemuksen perusteella epäuskottavana. Käräjäoikeuden mukaan vastaajan asianomistajaan kohdistama väkivalta on vastaajan impulsiivisuudesta ja mustasukkaisuudesta johtuvaa ja siksi perheväkivallaksi luokiteltavaa. Johtopäätökselle ei ole löydettävissä mitään perusteluja. Epätasa-arvoinen parisuhde sekä kontrolloiva ja väkivaltainen mies eivät ole luokiteltavissa ”moneen parisuhteeseen kuuluviksi valitettaviksi seikoiksi”. Etenkään, jos yhtälöön kuuluu toimeentulon hankkimista naisen prostituutiolla, tulisi kyseessä ymmärtää olevan vakavan hyväksikäyttörikoksen. Tekijä tuomittiin perusmuotoisesta parituksesta ja pahoinpitelystä yhteiseen yhden vuoden ehdolliseen vankeusrangaistukseen.²³²

4. Tekotavat

4.1. Johdanto tekotapoihin

Ihmiskaupassa käytettäviä tekotapoja ovat värvääminen, määräysvaltaan ottaminen, kuljettaminen, luovuttaminen, majoittaminen ja vastaanottaminen. Värvääminen ja määräysvaltaan ottaminen ovat tekotavoista vaikeaselkoisimmat, mistä syystä niitä käsitellään omissa alaluvuissaan. Sitä vastoin muut tekotavat ovat varsin selkeästi hahmotettavissa.

Henkilön voi *luovuttaa* ihmiskauppaa varten häntä vallassaan pitävä tai joku kolmas henkilö. Luovuttaminen voi tapahtua korvausta vastaan tai ilman sitä. *Kuljettaminen* tarkoittaa kaikenlaista henkilön siirtämistä paikasta toiseen kaikissa matkan vaiheissa, eli myös esimerkiksi saattamista lähtöpaikasta johonkin välietappiin. Henkilön *vastaanottaminen* koskee yhtä lailla matkan välivaiheessa kuin lopullisessa kohteessa tapahtuvaa vastaanottamista. Henkilön *majoittaminen* tulee kysymykseen matkalla tai perille saavuttua. Majoittaja ei välttämättä pidä toista vallassaan, minkä vuoksi majoittaminen mainitaan pykälässä erikseen. Majoittaminen tarkoittaa, paitsi pysyvemmän olinpaikan järjestämistä,

---

²³² Kymenlaakson käräjäoikeuden tuomio 18/122611 s. 12.

myös ihmiskauppaa koskevien Palermon yleissopimuksen lisäpöytäkirjan ja Euroopan unionin puitepäättöksen mukaista toisen kätkemistä.²³³

4.2. Määräysvaltaan ottaminen

4.2.1. Määräysvaltaan ottamisen määritelmä

Lain esitöiden mukaan ihmiskaupan keinoilla luotu määräysvalta²³⁴ tarkoittaa, että asianomistaja on menettänyt mahdollisuuden toimia haluamallaan tavalla. Keinoilla luotu määräysvalta on asianomistajan psyykkistä kontrolloimista, joka voidaan päätellä sekä ulkonaisista seikoista kuten siitä, että asianomistaja on joutunut luopumaan passistaan tai muusta vastaavasta asiakirjasta, hänet on saatettu merkittävään velkasuhteeseen tai että hänen liikkumistaan ja elämäänsä muutenkin on rajoitettu. Alistaminen voi olla myös monitahoisempaa ja vaikeammin havaittavaa psyykkistä painostamista tai pakottamista, mistä syntyneen pelkotilan vuoksi uhri ei kykene toimimaan oman tahtonsa mukaisesti.²³⁵

Vuoteen 2015 saakka lain sanamuoto oli vielä muodossa ”valtaan ottaminen”. Kansallinen ihmiskaupparaportoiija kiinnitti vuoden 2014 kertomuksessaan huomiota siihen, että Suomen ihmiskauppatapauksille yhteinen piirre on se, että uhrin näyttävät olevan tekijöiden määräysvallan alla siitä huolimatta, että he elävät näennäisesti normaalin näköistä elämää. He kulkevat muiden ihmisten joukossa, käyttävät julkista liikennettä, asuvat telkeämättöminä, usein omissa kodeissaan - uhreilla ei kuitenkaan ole tosiasiallista mahdollisuutta irtautua toiminnasta tai suojautua hyväksikäytöltä ja pyytää apua tilanteeseensa. Tätä tosiasiallista määräysvallatta oloa raportoijan mukaan on ulkopuolisten usein vaikea havaita tai ymmärtää, vaikka hyväksikäytön dynamiikka on hyvin samankaltainen kuin esimerkiksi lähisuhdeväkivallassa tai seksuaalisessa hyväksikäytössä ja väkivallassa ylipäätään.²³⁶ Toisen valtaan ottamista koskevan tekotavan kynnys oli siten korkea tavalla, joka ei ollut sopusoinnussa kansainvälisten kriminalisointivelvoitteiden kanssa, mikä johti lainsanamuodon täsmentämiseen kynnyksen alentamiseksi.²³⁷

²³³ OM, 63/2012, s. 18. Melander (2015s, s. 433) on kuitenkin huomauttanut, että koska rikoslain 25:3:ssä ei nimenomaisesti mainita toisen kätkemistä tekotapana, on tilanne rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen näkökulmasta ongelmallinen eikä kätkeminen siten välttämättä tule 25:3:n nojalla rangaistavaksi laillisuusperiaatteen rajoittaessa tulkintavaikutusta, koska kätkeminen ja majoittaminen voivat olla luonteeltaan melko erilaisia toimia.

²³⁴ Kansainvälisissä sopimuksissa käytetään ilmausta ”control over those persons”.

²³⁵ HE 103/2014 vp, s. 50.

²³⁶ K 19/2014 vp, s. 101.

²³⁷ OM, 63/2012, s. 100.

Tekijän määräysvallan alaisena oleminen on tila, jonka tulee olla syntynyt esimerkiksi uhrin turvattoman tilan ja/tai riippuvaisen aseman hyväksikäytön sekä painostamisen seurauksena. Lisäksi määräysvaltaan ottamisen tarkoituksena on tullut olla saattaa henkilö seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi. Lain esitöiden mukaan teon vakavuuden ja paheksuttavuuden kannalta ei ole ratkaisevaa merkitystä sillä, onko uhri menettänyt vapautensa vai ei.²³⁸ Ilmaisuihin ”on menettänyt vapautensa” on sinällään harhaanjohtava, sillä ihmiskaupassa on kysymys aina uhrin vapauteen kohdistuvasta loukkauksesta. Loukkauksen ei kuitenkaan tarvitse olla fyysinen, niin kuin esimerkiksi rikoslain 25 luvun 1 §:ssä säädettyssä vapaudenriistossa²³⁹. Esitöitä on tulkittava siten niin, että vapaudella tarkoitetaan tässä kohtaa liikkumisvapautta, jonka riistämistä ”määräysvallassa oleminen” ei edellytä. Jotta ”määräysvaltaan ottamisen” voitaisiin katsoa olevan tapahtuneen, riittävää on, että rikosentekijä käyttää uhriinsa nähden määräysvaltaa, joka puolestaan syntyy momentissa mainittujen keinojen käytöstä.²⁴⁰ Toisin sanoen ”määräysvaltaan ottaminen” on ymmärrettävä tilaksi, jossa tekijä ohjein, kehotuksin ja määräyksin määrää uhrin vapauspiiriin kuuluvista asioista siten, että uhri määräyksiä noudattaa. Jos uhri ei toimi tekijän ohjeiden mukaisesti, voidaan kysyä, onko uhri tällöin toisen määräysvallassa ja siten menettänyt vapautensa? Vastaus on lähtökohtaisesti kielteinen.

Määräysvaltaa ja sitä koskevia oikeustapauksia käsitellään alaluvuissa varsin laajasti, sillä se on tutkimuskysymyksen näkökulmasta tarkoituksenmukaista, kun tarkoituksena on arvioida lakimuutoksella saavutettuja vaikutuksia. Alaluvuissa käsitellään niin kutsuttu voodoo -tapaus (Helsingin hovioikeuden tuomio nro 18/106218), jossa näyttö ei riittänyt tuomion langettamiseen ihmiskaupasta, romanialaispariskuntaa koskeva törkeä paritustapaus (Helsingin hovioikeuden tuomio nro 15/110263), romanialaisnaista koskeva tyypillinen seksikauppatapaus (Helsingin hovioikeuden tuomio nro 19/137129) ja lisäksi jo tutuksi tullutta Moldova -tapautta (Helsingin käräjäoikeuden tuomio 19/109433).

4.2.2. Tapaus romanialaiset pariskunnat – parittajana oma puoliso

Oman lukunsa seksikauppaan tuovat romanialaiset pariskunnat, jossa mies toimii naisystävänsä parittajana. Naiset vakuuttavat vapaaehtoisuuttaan ja kysymyksen olevan

²³⁸ OM, 63/2012, s. 55.

²³⁹ Vapaudenriistosta tuomitaan se, joka sulkemalla sisään, sitomalla, kuljettamalla johonkin tai muulla tavoin oikeudettomasti *riistää* toiselta *liikkumisvapauden* tai *eristää* toisen tämän *ympäristöstä*.

²⁴⁰ OM, 63/2012, s. 55.

tasavertaisesta kumppanuudesta, mikä osaltaan johtaa tapausten käsittelemiseen parituksena ihmiskaupan sijasta.

Helsingin kärjäoikeus arvioi paritusta koskevassa ratkaisussaan nro 15/4579²⁴¹ prostituoitujen ja tekijöiden välistä alistussuhdetta. Arviossa kärjäoikeus kiinnitti huomiota siihen, että paritusrikoksen kohteina olleet F ja V olivat olleet täysi-ikäisiä ja heillä oli ollut aikaisempaa kokemusta seksinmyyntityöstä. Niin ikään he olivat ryhtyneet vapaaehtoisesti työhön. Toisaalta F:n ja V:n alisteista asemaa vastaajiin nähden ilmensi vastaajien toteuttama toistuva valvonta ja vaatimukset tehdä vielä pidempään töitä ja työhön liittyvien yksityiskohtien kontrollointi. Naiset olivat joutuneet työskentelemään myös varsin karuissa olosuhteissa kadulla. Naisista ainakin F oli joutunut työskentelemään myös kuukautisten aikana, mikä ilmensi huomattavaa piittaamattomuutta naisen hyvinvoinnista. Kärjäoikeus arvioi, että naisten asema oli ollut huomattavan alisteinen rinnastettuna esimerkiksi ns. asuntoparituksessa parituksen kohteen asemaan.²⁴² Osaltaan tästä syystä vastaajat tuomittiin törkeästä parituksesta 1 vuoden ja 6 kuukauden ehdottomiin vankeusrangaistuksiin.

Ihmiskaupparaportoija on tuonut esiin, että oikeudenkäynneissä hyväksikäytön dynamiikasta todistaneet psykiatrian ja traumatisoitumisen asiantuntijat ovat kuvanneet uhrin alisteisen aseman syntyvän muun muassa tekijöiden uhreihin kohdistamasta manipulaatiosta. Hyväksikäyttötilanteessa uhrin ja tekijän välille kehittyä valtahierarkia, jossa kaikki valta, myös uhria koskeviin asioihin, on tekijällä. Tämän mahdollistaa moni tekijä.²⁴³ Mitä ilmeisemmin näistä tekijöistä ei ole nyt käsillä olevassa paritustapauksessa saatu riittävää selvitystä, jotta kysymyksessä olisi voitu katsoa olevan määräysvaltaan ottaminen ihmiskappakriminalisoinnissa tarkoitettuja keinoja hyväksikäyttäen. Tapausta oli ensin lähdetty tutkimaan ihmiskauppana, mutta nimike oli myöhemmin täsmentynyt paritukseksi.

Tapauksessa kysymys oli köyhistä olosuhteista lähtöisin olevista romanialaispariskunnista, joissa F ja V tekivät prostituoidun töitä ja heidän miesystävänsä toimivat heidän parittajinaan. Naisen asema romanialaiskulttuurissa on tyypillisesti sellainen, että naisen voi jo lähtökohtaisesti katsoa olevan jossain määrin alisteisessa asemassa suhteessa mieheen.²⁴⁴

²⁴¹ Tuomio on lainvoimainen.

²⁴² Helsingin kärjäoikeuden tuomio 15/154579 s. 11 ja 13.

²⁴³ K 19/2014 vp, s. 101.

²⁴⁴ Kts. esim. Maaailman kuvalehti 14.10.2019. Myös monissa muissa lähtömaissa ja maissa, joissa seksikauppa on yleistä, vallitsee tietynlainen machokulttuuri. Machokulttuuri ilmenee institutionaalisenä, miehet hoitavat

Käräjäoikeus on käyttänyt nimitystä ”riippuvainen asema” puhuttaessa parittajan ja prostituoidun suhteesta. Tuomiossa todetaan, että ”F:n ja V:n kertomuksista on havaittavissa yhteinen piirre, jossa naiset pyrkivät kertomaan asioista vastaajille myönteisesti. Tämä ajoittain paritusjuttuihin liittyvä piirre, joka johtuu todennäköisesti *naisten riippuvaisesta asemasta miehiin nähden* heikentää myös naisten kertomusten luotettavuutta.”²⁴⁵ Heidän riippuvaista asemaa ei kuitenkaan katsottu käytetyn hyväksi.

Naiset ovat köyhistä oloista, he ovat miehiä nuorempia ja tulleet tietynlaisesta machokulttuurista. Lisäksi kysymys on ollut parisuhteesta ²⁴⁶ eli luottamus- ja intiimisuhteesta, mitä tekijä voi hyväksikäyttää houkuteltaessa naista prostituutioon tai jatkamaan siinä. ²⁴⁷ Naisten on käräjäoikeuden tulkinnan mukaan ollut syytä epäillä suojelleen miehiään, mikä ilmentää naisten vahvaa psyykkistä sidosta vastaajiin ja mistä syystä osaltaan kertomus ”vapaaehtoisuudesta” olisi tullut kyseenalaistaa. Nyt käsillä olevaan toimintaan, huomattavan karuissa oloissa²⁴⁸ kaduilla itsensä myymiseen toisen alaisuudessa, ei ylipäätään pitäisi pystyä antamaan pätevää suostumusta. Tällaiset omien miesten parittamat naiset olisivat erityisesti oikeusjärjestelmän tarjoaman suojan tarpeessa.

Sillä, että naiset ovat harjoittaneet prostituutiota jo ennen vastaajiin tutustumista ei ole merkitystä ihmiskaupan tunnusmerkistön täyttymistä arvioitaessa. ²⁴⁹ Käräjäoikeus on perustellusti katsonut, että F ja V ovat olleet alisteisessa asemassa suhteessa miehiinsä. Käräjäoikeuden mukaan yhteydenpidosta (telekuuntelutiedot) välittyy myös välinpitämättömyys naisten perustarpeista, esimerkiksi moitteet varojen käyttämisestä juomiin ja ruokailuun ennen kuin seksin myynti on hoidettu. Miesten naisiin kohdistamaa valvontaa, ohjailua ja kontrollia sekä vaatimusta työskennellä pidempään ja myös kuukautisten aikaan olisi tullut pitää määräysvallan käytön ilmentymänä. Niin ikään se, että rahat on annettu miehille ”säilytystä” varten, olisi tullut tulkita merkiksi varojen käytön

---

tyypillisesti virkoja, kun taas naiset ovat lasten kanssa kotona. Rendicin (2015, s. 85) mukaan kun miehet päättävät yhteiskunnan kaikista asioista, naisen arvo alenee ja heistä tulee ikään kuin miehen omaisuutta.

²⁴⁵ Helsingin käräjäoikeuden tuomio nro 15/4579 s. 9.

²⁴⁶ Ihmiskauppaa voi tapahtua myös parisuhteessa, mikä on todettu Länsi-Uudenmaan käräjäoikeuden tuomiossa R 19/1502. Tekijän katsottiin käyttäneen hyväksi käytännössä kielitaidotonta ja rahatonta ja siten tuomitusta täysin riippuvaista ja turvattomassa tilassa ollutta naista. Näiden keinojen avulla nainen oli otettu tekijän määräysvaltaan (tekotapa) ja saatettu ihmisarvoa loukkaaviin olosuhteisiin (tarkoitus). Tässä tapauksessa kysymys ei ollut uhrin saattamisesta seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi, vaikka ihmisarvoa loukkaavat olosuhteet pitivät sisällään muun muassa seksuaalista hyväksikäyttöä.

²⁴⁷ Niin kutsututta Moldova-tapauksessa tekijään rakastuneen henkilön hyväksikäyttöä prostituutiossa pidettiin erityisen moitittavana.

²⁴⁸ Kts. tuomiossa s. 14 huomattavan karuista oloista.

²⁴⁹ Esitöiden mukaan mukautuminen jatkamaan prostituutiota kohdemaassa ei merkitse sellaista suostumusta, jolla olisi merkitystä tapahtuneen ihmiskaupan rangaistavuuden kannalta.

olevan miesten kontrollissa. Saadun selvityksen valossa tapaus olisi täyttänyt ihmiskaupan tunnusmerkit: tekijät ovat ottaneet naiset määräysvaltaansa käyttämällä hyväksi naisten riippuvaista asemaa ja turvatonta tilaa tarkoituksenaan pitää heidät seksuaalisen hyväksikäytön kohteena.

4.2.3. Tapaus voodoo - määräysvallassa pitäminen voodooon avulla

Nigeriasta Eurooppaan suuntautuva, usein seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvä ihmiskauppa on yksi maailman laajimmista ja organisoituneimmista ihmiskaupan muodoista. Eurooppaan saavuttuaan naiset sidotaan useita vuosia kestäväseen hyväksikäytön kierteeseen kymmenien, jopa satojen tuhansien eurojen tekaistuilla veloilla ja voodoo/juju-rituaaleilla, jotka saavat naiset uskomaan, että he tai heidän läheisensä kuolevat tai sairastuvat vakavasti, jos he eivät alistu ihmiskauppioiden valtaan. Kohdemaassa toimintaa valvovat ja kontrolloivat madamet, jotka ovat usein itsekin joutuneet aikaisemmin ihmiskaupan uhreiksi.²⁵⁰ Nigerianlaisten prostituoitujen kohdalla määräysvallassa pitäminen tapahtuu siten voodooon avulla, mitä voidaan pitää tekijän näkökulmasta tehokkaana toimintatapana, sillä ulkopuolisen on vaikea tätä määräysvaltaa havaita ja lisäksi kohdemaina toimiville länsimaille voodoo rituaalit ja uskomisen niihin on vierasta²⁵¹.

Määräysvaltaan ottaminen on tapahduttava jotakin ihmiskauppapykälässä tarkoitettua keinoa käyttämällä. Voodooolla määräysvaltaan ottaminen tulisi jäsentää niin, että voodoo ymmärretään pykälässä mainituksi painostamiskeinoksi ja/tai riippuvaisen aseman hyväksikäytöksi. Painostaminen pitää sisällään hienovaraiset manipuloivat keinot saada uhri tekijän määräysvaltaan, mistä syystä voodoo voidaan luokitella tällaiseksi keinoksi. Mikäli voodoo saa aikaan riippuvuussuhteen, joka vaikeuttaa hyväksikäytöltä suojautumista ja estää irtaantumisen ihmiskaupan muodostavasta toiminnasta, voidaan kyseessä toisaalta katsoa olevan riippuvaisen aseman hyväksikäytön. Kumpaakin jäsentämistapaa voi pitää perusteltuna, mikä osaltaan ilmentää ihmiskaupan tunnusmerkistön tulkinnanvaraisuudesta johtuvaa haasteellisuutta.

Helsingin hovioikeudessa on käsitelty voodoooseen liittyvä lainvoiman saavuttanut törkeä ihmiskauppatapaus (tuomio nro 18/106218), jossa syyte ihmiskaupasta kaatui näyttökysymyksiin. Tapausta ei käsitellä laajasti, sillä tuomiossa ei ole käsitelty

²⁵⁰ Migri 2015. Kuokkanen – Sambou, 2019; Muistio 2016-552.

²⁵¹ Suomen Abujan-lähetystön konfliktien ja kehityskysymysten erityisasiantuntija Sinikka Kosken mukaan eurooppalaisen on vaikea ymmärtää, miten voimakas ote voodooilla voi olla. Maailman kuvalehti 3.9.2010.

tunnusmerkistötekijöiden käsillä oloa, vaan huomio on tapahtumakuvaukseen liittyvässä näytön arvioinnissa. Voodooon lisäksi asianomistaja oli muun muassa kertonut vastaajan pahoinpidelleen hänet useaan kertaan ja prostituution lisäksi harjoittaneensa kerjäämistä vastaajan lukuun,²⁵² mutta näistä ei ollut esittää asianomistajan kertomuksen lisäksi muuta näyttöä.

Syyttäjän mukaan vastaaja oli muun muassa viiltänyt asianomistajan päähän ja rintakehään voodoo-merkiksi viillot ja uhannut tässä yhteydessä ja useasti tämän jälkeen vahingoittaa asianomistajan perhettä, mikäli tämä ei tottelisi vastaajaa. Asianomistaja oli myöhemmin halunnut lopettaa työt, mutta ei ole tätä voinut tehdä, koska vastaaja oli pitänyt tätä vallassaan voodooon avulla. Vastaaja tuomittiin parituksesta yhdeksäksi kuukaudeksi ehdolliseen vankeusrangaistukseen, koska asiassa ei esitetyn näytön perusteella voitu syyksi lukemiseen edellyttämällä riittävällä varmuudella sanoa, että hän olisi asianomistajaan kohdistamalla voodooilla ottanut tämän valtaansa.²⁵³ Sekä asianomistajan että vastaajan kertomat tapahtumankulut olivat sinällään mahdollisia, mistä syystä asia oli ratkaistava syytetyn eduksi.²⁵⁴

Kuitenkin esitetyistä valokuvista oli nähtävissä, että asianomistajalla oli kaksi heikosti nähtävää jälkeä, toinen hiusrajassa ja toinen rinnassa. Käräjäoikeuden mukaan valokuvat tukivat asianomistajan kertomusta siitä, mihin voodoo-merkinnät häneen oli tehty.²⁵⁵ Asianomistajan kertomus kuitenkin voodoo-merkintöjen tekemisen yksityiskohdista oli ristiriitainen. Asianomistaja kertoi kuitenkin johdonmukaisesti, että tekijä oli vastaaja. Opettajana Lähi-idässä ja maahanmuuttajien pastorina Suomessa toiminut todistaja kertoi, että kirouksen langettaa yleensä eri henkilö kuin tytön parittaja.²⁵⁶ Arvioitaessa ihmiskaupan käsillä oloa ratkaisevaa merkitystä ei tulisi olla sillä, kuka voodoo-merkinnät on tehnyt, vaan oleellista on niiden olemassa olo.²⁵⁷ Vastaajan on katsottu parittaneen asianomistajaa eli

²⁵² Helsingin käräjäoikeuden tuomio 15/140096 s. 8.

²⁵³ Käräjäoikeuden mukaan asianomistajan kertomus oli paikoin johdonmukainen, mutta paikoin siinä oli ristiriitaisuuksia ja epäjohdonmukaisuuksia. Ristiriitaisuuksia oli kertomuksen sisällä sekä suhteessa asianomistajan esitutkintakertomukseen ja kirjallisiin todisteisiin edellä mainituin tavoin. Mahdollista oli, että ajan kuluminen oli voinut vaikuttaa yksityiskohtien muistamiseen joiltain osin. Helsingin käräjäoikeuden tuomio 15/140096, s. 22. Asia oli tullut vireille 2015 ja teko oli alkanut jo vuonna 2004.

²⁵⁴ Helsingin käräjäoikeuden tuomio 15/140096 s. 23.

²⁵⁵ Helsingin käräjäoikeuden tuomio 15/140096 s. 19.

²⁵⁶ Helsingin käräjäoikeuden tuomio 15/140096 s. 17.

²⁵⁷ Sitä vastoin sillä, että voodoo-merkinnät olisi tehnyt eri henkilö kuin parittaja, on merkitystä osallisuusoppikysymysten näkökulmasta. Mikäli merkinnät on tehnyt eri henkilö kuin parittajana toiminut henkilö, voidaan parittajan katsoa syyllistyneen ihmiskauppaan jäsentämällä asia niin, että parittaja on värvännyt (tai ottanut uhrin määräysvaltaansa tarkemmasta teonkuvauksesta riippuen) käyttämällä hyväksi voodooista johtuvaa uhrin turvatonta tilaa ja parittajasta riippuvaista asemaa. Mutta jotta parittaja voitaisiin tuomita ihmiskaupasta, on hänen täytynyt näyttää olleen tietoinen voodooista.

vastaaja on ollut prostituutiosta hyötyvä taho, lisäksi yleisesti tiedossa on voodooon liittyminen nigerialaiseen ihmiskauppaan ja valokuvat ovat tukeneet asianomistajan kertomusta voodoo-merkeistä, mikä puolsi näkemystä siitä, että uhri oli saatettu prostituutioon voodooon avulla.

Todettakoon vielä, että syyttäjän mukaan vastaaja oli myös käyttänyt hyväksi asianomistajan taloudellisesta asemasta ja asunnottomuudesta johtuvaa turvatonta tilaa sekä maassa oloon ja matkustamiseen liittyvien virallisten asiakirjojen puutteesta johtuvaa riippuvaista asemaa. Lisäksi asianomistaja oli itse kertonut, ettei ollut käynyt koulua, eikä osannut kirjoittaa tai lukea.²⁵⁸ Oikeus ei arvioinut näiden tunnusmerkistötekijöiden käsillä oloa, mutta tällaisessa tilassa olevan henkilön harjoittamasta prostituutiosta – ja mahdollisesti myös kerjäämisestä – viiden vuoden ajan hyötyminen on kriminaalipoliittisesti epätarkoituksenmukaista käsittää pelkäksi taloudelliseksi hyväksikäyttöririkokseksi eli paritukseksi. Ennen kaikkea tuomion lopputulos on uhrin oikeuksien toteutumisen näkökulmasta hyvin epätydyttävä.

4.2.4. Tapaus Moldova – määräysvalta ilmeni työnteen kontrolloimisena

Tekijän prostituoituun kohdistuva valvonta ja kontrollointi ovat käräjäoikeuden tuomion nro 15/4579 mukaan konkreettisia ilmentymiä alistussuhteen olemassaolosta. Tällainen toiminta tulisi ymmärtää määräysvallan käytöksi siten, kuin esimerkiksi Helsingin käräjäoikeuden ihmiskaupaa koskevassa niin kutsutussa Moldova -tapauksessa 19/109433 asia on jäsennetty. Niin kuin kappaleessa 3.2.2. kerrottiin, C:tä lukuun ottamatta naisien katsottiin olleen turvattomassa tilassa ja riippuvaisessa asemassa vastaajaa nähden.

Arvioitaessa määräysvaltaan ottamista käräjäoikeus kiinnitti huomiota asianomistajien varallisuusoloihin. Suomeen tullessaan A:lla, B:llä, D:llä, E:llä tai F:llä ei ollut ollut lähes yhtään rahaa mukanaan ja osa asianomistajista oli kertonut jääneensä velkaa matkan aiheuttamista kustannuksista vastaajalle. Suomessa kaikki asianomistajat olivat joutuneet antamaan ansaitsemansa rahat vastaajalle, joten käytännössä varsinkaan Suomeen tullessaan heillä ei ollut rahaa halutessaan lähteä pois.²⁵⁹

Vastaaja oli yksin tai yhdessä toisen henkilön kanssa laatinut sexwork.net -sivustolle ilmoitukset A:n, B:n, D:n, E:n ja F:n tarjoamista seksipalveluista. Osa asianomistajista oli nähnyt ilmoituksen itsestään, mutta kukaan ei kertonut voineensa vaikuttaa hintoihin tai tarjoamiinsa palveluihin. A, D, E ja F kertoivat, että olivat saaneet poistua asunnosta milloin

²⁵⁸ Helsingin käräjäoikeuden tuomio 15/140096 s. 5.

²⁵⁹ Helsingin käräjäoikeuden tuomio 19/109433 s. 85

tahansa ja tehdä töitä tai olla tekemättä niitä. Kuitenkin kaikkien ja lisäksi B:n kertomuksesta kävi ilmi, että mikäli he olisivat olleet tekemättä töitä, palkkaa ei olisi joko saanut lainkaan tai ainakin sen saaminen olisi ollut epävarmaa.²⁶⁰

Lisäksi B, E ja F olivat kertoneet, ettei vastaaja ollut maksanut luvattua palkkaa. B oli saanut vain hyvin vähän palkkaa koko ajalta. E ja F olivat joutuneet kahdella matkalla aluksi työskentelemään pelkästään vastaajalle ja vasta lopuksi saaneet ansaittua itselleen rahaa. B oli matkalla Moldovasta Suomeen joutunut värjäämään hiuksensa vasten tahtoaan. Suomessa hän oli joutunut ottamaan asiakkaita vastaan, vaikka häneen oli sattunut. Myös ainakin D:n oli näytetty joutuneen työskentelemään vastaajan painotuksesta silloinkin, kun ei olisi halunnut.²⁶¹

Vaikka asianomistajat olivat kertoneet saaneensa tehdä mitä haluavat, olivat A, E ja F kertoneet tarvinneensa luvan vastaajalta työskennelläkseen itselleen. Ainakin A:n kertomuksista kävi myös ilmi, että kaikki asianomistajat eivät olleet saaneet lupaa työskennellä itselleen. Myös D:n ja vastaajan välisistä viesteistä ilmeni, että asianomistajat olivat joutuneet ilmoittamaan vastaajalle poistuessaan asunnosta. D:n ilmoitukseen, että he menevät baariin ja ostoksille vastaaja oli vastannut: ”ok älkää olko kauan”. Samanlaista asianomistajien ajankäytön kontrolloimista osoittivat viestit vastaajalta D:lle siitä, että asianomistajien täytyy herätä tekemään töitä. Käräjäoikeuden havaintojen mukaan kaikki asianomistajat eivät itsekään olleet osanneet selittää, miksi ovat tarvinneet luvan itsenäiseen työntekoon, vaikka olivat kokeneet olevansa vapaita tekemään tahtonsa mukaan.²⁶²

Vastaaja ei ollut ulkoisesti havaittavalla tavalla rajoittanut asianomistajien liikkumista tai mahdollisuutta poistua luotaan taikka Suomesta. Kysymyksessä oli ollut *psykykinen kontrolli*, jonka seurauksena asianomistajat olivat joutuneet vastaajan määräysvaltaan. Kaikki asianomistajat olivat käytännössä *velkaantuneet* vastaajalle matkan aikana taikka jo sitä ennen, koska vastaaja oli maksanut heidän matkansa joko yksin tai toisen henkilön kanssa, ja antanut rahaa. Matkoista aiheutunut velka ei ollut määrällisesti iso, mutta jo ennestään huonossa taloudellisessa tilanteessa olleille A:lle, B:lle, D:lle, E:lle ja F:lle sen

---

²⁶⁰ Helsingin käräjäoikeuden tuomio 19/109433 s. 86-87. Se, että töiden tekemättä jättäminen johtaa siihen, ettei palkkaa saa, on varsin tavallinen ja looginen yhtälö. Epäselväksi jää, miksi tällainen seikka on tuomiossa nostettu esiin ja mistä tunnusmerkistötekijän olemassaolosta sen olisi tarkoitus kertoa.

²⁶¹ Helsingin käräjäoikeuden tuomio 19/109433 s. 86.

²⁶² Helsingin käräjäoikeuden tuomio 19/109433 s. 86.

takaisin maksaminen olisi käräjäoikeuden arvion mukaan ollut hyvin vaikeaa ilman prostituutioon alistumista.²⁶³

Alussa A:n, B:n, D:n, E:n ja F:n olisi ollut käytännössä mahdotonta toimia muutoin kuin alkaa harjoittaa prostituutiota ansaitakseen rahaa vastaajalle. Erityisesti palkan maksamatta jättäminen B:lle, E:lle ja F:lle oli estänyt heiltä toisintoimimismahdollisuuden. Näin ollen vastaaja oli käyttäen hyväkseen A:n, B:n, D:n, E:n ja F:n riippuvaista asemaa tai turvatonta tilaa ottanut heidät määräysvaltaansa syytteessä ilmoitetulla tavalla.²⁶⁴

Henkilö voi siten olla määräysvallan alainen, vaikka hän itse kokee toimivansa vapaasti ja itsenäisesti.²⁶⁵ Määräysvallassa oleminen oli tässä tapauksessa todennettavissa ulkoisesti havaittavista seikoista, kuten työn valvonnasta ja ohjaamisesta sekä taloudellisten asioiden kontrolloimisesta.

4.2.5. Tyypillinen seksikauppatapaus – romanialaisnaisen määräysvaltaan ottaminen

Helsingin hovioikeuden lainvoimaisessa tuomiossa nro 19/137129 kysymys oli ihmiskaupparikoksiin liittyvästä melko tyypillisestä alkutilanteesta; asianomistaja oli päättänyt lähteä Romaniasta paremman elämän toivossa Suomeen ajatuksenaan kokeilla, voiko hän ansaita rahaa itseään myymällä. Asianomistaja oli ollut huonossa taloudellisessa tilanteessa ja vastaaja oli tarjonnut hänelle töitä seksibisneksessä. Asianomistajan päätökseen lähteä Suomeen vaikutti osaltaan vastaajan antamat virheelliset tiedot.²⁶⁶ Tuomiota perusteluineen voidaan pitää onnistuneena ja sitä olisi mahdollista käsitellä useammankin tunnusmerkistökiteijän yhteydessä, mutta tässä esityksessä keskitytään tapauksen osalta ainoastaan määräysvaltaan.

Hovioikeuden mukaan vastaaja ja asianomistaja olivat Suomessa ollessaan asuneet ja liikkuneet koko ajan tiiviisti yhdessä. Asianomistaja oli tuntenut olevansa koko ajan vastaajan tarkkailun ja hallinnan alaisena, vaikka hänen fyysistä liikkumisvapauttaan ei ollut estetty. Asianomistaja oli samalla tuntenut, että vastaaja suojeli häntä, mutta toisaalta

²⁶³ Helsingin käräjäoikeuden tuomio 19/109433 s. 86.

²⁶⁴ Helsingin käräjäoikeuden tuomio 19/109433 s. 86.

²⁶⁵ Niin kutsutussa nuoren romanialaisnaisen tapauksessa 18/138674 Helsingin käräjäoikeus arvioi asiaa toisin ja antoi huomattavaa painoarvoa asianomistajan oma-aloitteisuudelle ja vapaaehtoisuudelle. Asianomistaja ei ollut tuonut esiin, että hän olisi Suomessa ennen kiinniottoa sanonut vastaajalle haluavansa lopettaa toiminnan. Asianomistaja kertoi myös kokeneensa Suomessa tilanteen niin, että hän olisi kaiken aikaa halutessaan voinut vaikuttaa siihen, ottaako hän asiakkaan vastaan vaiko ei, vaikkakin asianomistaja oli kokenut, että taloudellisista syistä lopettaminen ei olisi ollut mahdollista. Asianomistaja oli saanut kertomansa mukaan vaikuttaa siihen, minkälaisia seksipalveluita hän tarjoaa. Asianomistaja oli kokenut myös, ettei hänen liikkumisvapauttaan ollut rajoitettu.

²⁶⁶ Helsingin käräjäoikeuden tuomio 18/157625 s. 22. Vastaaja käytti siten erehdyttämistä keinona.

kokenut, ettei vastaaja välittänyt siitä, jos asiakkaat kohtelivat häntä huonosti. Asianomistajan mukaan vastaaja oli painostanut häntä, ja suuttunut, jos hän ei ollut suostunut asiakkaiden kanssa sovittujen palvelujen sisältöön tai ajankohtaan.²⁶⁷

Osapuolien viesteistä oli hovioikeuden, kuin myös kärjäoikeudenkin, mukaan tehtävissä se johtopäätös, että vastaaja oli Suomessa olon aikana jatkuvasti *kontrolloinut* asianomistajaa, tämän asiakkaita, heille tarjottavia palveluita sekä asianomistajan saamia maksuja. Asianomistaja oli joutunut myös pyytämään vastaajalta vaihtorahaa ja ohjeita maksujen perimiseen sekä englannin käänñosapua. Asianomistaja ei ollut myöskään viestien perusteella voinut *päättää* siitä, milloin hän otti asiakkaita vastaan tai mitä palveluita hän tarjosi. Viesteistä myös ilmeni, että vastaaja oli halunnut asianomistajan ottavan asiakkaita vastaan silloinkin, kun hänellä oli ollut kuukautiset sekä tarjoamaan seksiä ilman kondomia. Viestien perusteella oli myös havaittavissa, että asianomistaja oli ilmaissut vastaajalle haluavansa lopettaa työt prostituoituna, mihin vastaaja ei ollut suostunut, vaan uhkaillut²⁶⁸ ja käyttäytynyt aggressiivisesti asianomistajaa kohtaan sekä pyytänyt tuttaviltaan apua asianomistajan käsittelemisessä. Viesteistä ilmeni lisäksi, että asianomistajan mieliala oli ollut epävakaa ja hän oli itkenyt paljon, mistä vastaaja oli ollut tietoinen.²⁶⁹

Hovioikeus katsoi näytetyksi, että asianomistaja oli koko Suomessa olon ajan ollut vastaajan kontrollin ja valvonnan alla. Asianomistaja oli prostituoituna työskentelyä kohtaan alun perin tuntemansa varovaisen kiinnostuksen jälkeen muuttanut mielensä ja halunnut lopettaa työt, mutta joutunut vastoin tahtoaan jatkamaan asiakkaiden vastaanottamista vastaajan vaatimalla tavalla.²⁷⁰ Vaikka asianomistajan liikkumisvapautta ei ollut rajoitettu, hän ei

²⁶⁷ Helsingin hovioikeuden tuomio 19/137129 s. 5.

²⁶⁸ Uhkailu kuuluu törkeään ihmiskaupan tunnusmerkistöön. Teko olisi siten voitu katsoa törkeäksi, mikäli se olisi myös kokonaisuutena arvostellen sitä ollut. Teon katsomista kokonaisuutena arvostellen törkeäksi olisi puoltanut uhrin pakottaminen jatkamaan prostituutiota ja tarjoamaan sellaista seksiä, joka aiheuttaa vaaraa uhrin terveydelle. Toisaalta teko oli kestänyt vain 1-2 kuukautta ja asiakkaita oli ollut 65, minkä puolesta teko oli ollut melko tyyppillinen seksikauppatapaus.

²⁶⁹ Helsingin hovioikeuden tuomio 19/137129 s. 5.

²⁷⁰ Asianomistajan oli näytetty olleen huonon kielitaitonsa vuoksi jatkuvasti riippuvainen vastaajasta sekä epäitsenäisessä ja heikossa taloudellisessa asemassa tätä nähden. Asianomistaja ei ollut osannut toimia Suomessa ilman vastaajaa. Vaikka asianomistajan liikkumisvapautta ei oltu rajoitettu, hän ei tosiasiaa ollut kyennyt lähtemään tilanteesta, vaan oli kokenut olevansa vastaajan valvonnassa. Hovioikeuden näkemyksen mukaan tämä osoitti sitä lain esitöissä tarkoitettua *painostamista*, jolla ihmiskaupan uhrin tahdonmuodostukseen pyritään psyykkisin keinoin vaikuttamaan. Helsingin hovioikeuden tuomio 19/137129 s. 7. Perustellumpaa olisi ollut jäsentää asia niin, että vastaaja on asianomistajan turvatonta tilaa ja vastaajasta riippuvaista asemaa hyväksikäyttämällä ottanut asianomistajan määräysvaltaansa. Painostamisen piiriin tulisi kuulua muut hienovaraiset painostuskeinot, kuten taktikat, joissa uhrin tunteisiin vetoamalla saadaan tämä suostumaan prostituutioon.

tosiasiassa ollut kyennyt lähtemään tilanteesta, vaan on *kokenut olevansa vastaajan valvonnassa*.²⁷¹

Hovioikeus on lisäksi todennut, että ihmiskaupan tunnusmerkistön täyttyminen edellyttää kokonaisarviointia, jossa huomiota kiinnitetään kaikkiin hyväksikäytölle altistaviin seikkoihin. Erityistä huomiota on kiinnitettävä siihen, onko uhrin asema *muuttunut* sellaiseksi, että hän ei enää kykene suojaamaan itseään tai irtautumaan vahingollisesta tilanteesta, jossa hänestä pyritään hyötymään taloudellisesti. Vastaajan katsottiin erehdyttäneen²⁷² asianomistajaa, käyttäneen tämän erehdystä ja Suomessa turvatonta tilaa ja riippuvaista asemaa hyväksi sekä painostamalla saaneen tämän määräysvaltansa alaiseksi.²⁷³

Tekijä tuomittiin 2 vuoden 6 kuukauden vankeusrangaistukseen ihmiskaupasta. Kysymys oli melko tyypillisestä yksittäisestä seksuaalista hyväksikäyttöä sisältävästä ihmiskaupparikoksesta. Vastaajan toiminta oli vaikuttanut etukäteen suunnitellulta ja hän oli myös saanut ohjeita ulkopuolisilta tahoilta. Myös toiminnalla tavoiteltu taloudellinen hyöty oli ollut varsin huomattava. Rangaistusta korotti se, että asianomistajalla oli ollut runsaasti asiakastapaamisia, hän oli joutunut myös suojaamattomiin sukupuoliyhteyksiin ja myymään anaaliseksiä. Toisaalta teon kokonaiskesto, eli hieman alle kaksi kuukautta, ei ollut ihmiskaupparikosten lajissa erityisen pitkä. Teossa ei myöskään käytetty väkivaltaa, eikä vastaajan oltu näytetty uhanneen asianomistajaa vakavalla väkivallalla. Rangaistusta ankaroitti kuitenkin se, että vastaajan liikkumisvapaus on tosiasiassa ollut rajoitettu.²⁷⁴

Oikeus on jälleen ottanut lieventävänä seikkana huomioon sen, ettei perusmuotoisessa ihmiskaupassa ole käytetty teon törkeäksi tekeviä keinoja. Tekoa voidaan pitää erityisen vahingollisena siitäkin syystä, että uhri on joutunut tarjoamaan seksiä ilman kondomia eli vaarantanut oman terveytensä. Piittaamattomuuden uhrin terveydestä tulisi katsoa ilmentävän tekijässä sellaista syyllisyyttä, jonka tulisi ankaroittaa rangaistusta. Teon vahingollisuus ja tekijän syyllisyys huomioiden 2 vuoden ja 6 kuukauden rangaistusta voidaan pitää suhteettoman lievänä.

²⁷¹ Helsingin hovioikeuden tuomio 19/137129 s. 5

²⁷² Erehdyttämisen osalta vastaajan katsottiin luoneen asianomistajalle kuvaa paremmasta elintasosta ja helposta tavasta ansaita rahaa sekä, että prostituoidun työtä voisi vain kokeilla lomailun ohessa. Osittain kyse oli ollut siitä, että asianomistaja oli myös itse muodostanut Suomessa prostituoituna työskentelemisestä todellisuutta vastaamattoman ja paremman kuvan, mitä käsitystä vastaaja ei ollut oikaissut.

²⁷³ Helsingin hovioikeuden tuomio 19/137129 s. 6.

²⁷⁴ Helsingin käräjäoikeuden tuomio nro 18/157625 s. 23.

4.3. Värvääminen

4.3.1. Värväämistä koskevat oikeusohjeet

Värvääminen ²⁷⁵ tarkoittaa henkilön houkuttelemista tai pyytämistä ihmiskaupan kohteeksi.²⁷⁶ Rikoslain 25 luvun 3 §:n varhaisempien esitöiden mukaan värväämistä voidaan yleensä pitää vähemmän vakavana tekotapana kuin valtaanottamista. Värvääminen voi tapahtua kahdenkeskin keskusteluin tai laajamittaisemmin.²⁷⁷ Yksinkertaistetusti siinä, että tekijä tarjoaa henkilölle töitä prostituoituna ja tämä suostuu työhön, on kysymys värväämisestä. Jotta kysymys olisi ihmiskaupasta, on tekijän täytynyt käyttää värväyksessä jotakin pykälässä mainittua keinoa, ellei uhri ole alaikäinen.

Värvääminen toteutuu vasta, kun henkilö suostuu prostituutioon. Henkilön katsotaan suostuneen ihmiskaupan kohteeksi sitten, kun hän ryhtyy joihinkin tätä tarkoittaviin toimiin, esimerkiksi lähtee matkalle, jonka tarkoituksena on siirtyminen ulkomaille seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi. Sitä aikaisemmin kyseessä on rangaistava yritys.²⁷⁸ Ihmiskaupan tunnusmerkistön täyttyminen ei siten edellytä seurauksen konkretisoitumista eli seksuaalisen hyväksikäytön tapahtumista. Riittävää on, että tekijällä on ollut tarkoitus saattaa hänet tällaisiin oloihin. Tähän mennessä Suomessa ei kuitenkaan ole annettu ainuttakaan tuomiota, jossa uhri ei olisi päätenyt prostituoiduksi.

Värväämisen osalta alaluvuissa käsitellään Oulun tapaus (tuomio nro 18/128559) sekä jälleen tapaus Moldova, eli Helsingin käräjäoikeuden tuomio nro 19/109433. Myös esimerkiksi romanialaisnaista koskevassa tapauksessa Helsingin käräjäoikeus (tuomio nro 18/157625) katsoi vastaajan saaneen asianomistajan seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi ensin värväämällä ja erehdyttämällä ²⁷⁹ sekä myöhemmin ottamalla naisen määräysvaltaansa. Sen sijaan hovioikeus (tuomio nro 19/137129) ei ottanut kantaa erikseen värväämiseen, vaan tekotavoista ainoastaan määräysvaltaan ottamiseen.

4.3.2. Tapaus Moldova – Uhrit keskustelujen tuloksena kohdemaahan

Helsingin käräjäoikeuden Moldova-tapaus (tuomio nro 19/109433) osoittaa värväyksessä olevan kysymys melko yksinkertaisesta tunnusmerkistötekijästä. Vastaaja oli keskustellut kaikkien asianomistajien kanssa ennen heidän tuloaan Suomeen. Keskustelut A:n kanssa oli

²⁷⁵ Puitepääatöksessä ”recruitment”.

²⁷⁶ Yleiskielessä värväyksestä ja rekrytoinnista saatetaan puhua toistensa synonyymeinä. Saarni, 2016, s. 121 ja s. 119.

²⁷⁷ HE 34/2004 vp s. 95.

²⁷⁸ HE 34/2004 vp s. 95, OM, 63/2012, s. 18.

²⁷⁹ Oikea sanamuoto kuuluisi: värväsi erehdyttämällä.

käyty A:n otettua yhteyttä vastaajaan. Keskustelut olivat koskeneet työn sisältöä ja palkkaa. Näiden keskustelujen tuloksena A oli tullut Suomeen ja siten vastaajan katsottiin värvänneen A:n. Vastaavasti oli toimittu D:n kanssa.²⁸⁰ Vaikka uhri lähestyy itse ensin tekijää ja osoittaa kiinnostuksen seksityötä kohtaan, ei tämä tarkoita, etteikö värväyksestä voisi silti olla kyse. Keskeistä on se, että keskustelu vaikuttaa uhrin päätökseen alkaa työskentelemään tekijän alaisuudessa.

B oli tutustunut vastaajaan asianomistaja A:n ja F:n kautta. B oli kertonut vastaajan tulleen mukaan, kun B oli jo päättänyt A:n ja F:n kanssa keskusteltuaan lähteä Suomeen. B oli tavannut vastaajan Moldovassa päivää ennen lähtöään ja tämä oli tarjonnut B:lle töitä escort-palvelussa. Seuraavana päivänä B oli lähtenyt vastaajan kyydissä Suomeen. Vaikka keskustelut A:n ja F:n kanssa olivat saaneet B:ssä aikaan lähtöpäätöksen, oli vastaajan katsottava houkutelleen tai pyytäneen B:tä ihmiskaupan kohteeksi ja näin ollen värvänneen B:n.²⁸¹ Hieman erikoista on se, että lähtöpäätös oli seurausta muiden asianomistajien houkuttelusta, mutta tästä huolimatta vastaajan katsottiin värvänneen B. Johtopäätöksenä voidaan todeta, että seksityön tarjoaminen lähtömaassa henkilölle, joka *on jo päättänyt ryhtyä prostituoiduksi*, on niin ikään värväämistä. Oleellista lienee tässä se, että työtarjouksen myötä B ryhtyi suostumusta ilmentäviin toimiin eli matkusti vastaajan kyydissä Suomeen toimiakseen vastaajan alaisuudessa prostituoituna.

Sitä vastoin E:tä ja F:ää ei katsottu vastaajan toimesta värvätyn. E oli keskustellut työstä F:n kanssa ja tutustunut tätä kautta vastaajaan. E ja F olivat keskustelleet useampaan kertaan työstä ja näiden keskustelujen seurauksena E oli päättänyt lähteä Suomeen töihin. E oli jutellut vastaajan kanssa ennen Suomeen tuloaan, mutta työn yksityiskohdista ei ollut tuolloin keskusteltu. Vasta Suomessa E oli saanut kuulla vastaajalta enemmän työstä. Asiassa oli jäänyt epäselväksi, mitä E ja vastaaja olivat keskustelleet ennen E:n tuloa Suomeen ja, *oliko näillä keskusteluilla ollut vaikutusta E:n päätökseen*. F oli kuullut työstä A:lta, joka oli kertonut hänelle kaiken. F oli ennen Suomeen tuloaan keskustellut kerran vastaajan kanssa puhelimesta, mutta puhelun aikana ei ollut puhuttu mitään työstä.²⁸²

Vastaaja tuomittiin 5 vuoden 6 kuukauden vankeusrangaistukseen. Käräjäoikeuden mukaan yksittäisenä tekona ankarimmin rangaistava olisi ollut teko F:n kohdalla, josta olisi tullut

²⁸⁰ Helsingin käräjäoikeuden tuomio 19/109433 s. 87.

²⁸¹ Helsingin käräjäoikeuden tuomio 19/109433 s. 87.

²⁸² Helsingin käräjäoikeuden tuomio 19/109433 s. 87.

tuomita 3 vuotta 6 kuukautta vankeutta.²⁸³ Yksittäiset teot olivat melko tyypillisiä ihmiskaupparikoksia käräjäoikeuden mukaan, mutta vastaajan toiminta oli ollut etukäteen suunniteltua ja hänellä oli ollut ulkomailla henkilöitä, jotka olivat auttaneet häntä järjestelyissä. Lisäksi tavoiteltu ja saatu hyöty oli huomattava, niin kuin asiakastapaamisten määräkin.²⁸⁴ Tuomio ei ole lainvoimainen, mutta hovioikeus oli vapauttanut vastaajan keväällä 2020, koska ei saanut käsiteltyä juttua sille varattuna ajankohtana koronan vuoksi. Juttu on edelleen vireillä hovioikeudessa, mutta on todennäköistä, että vastaaja on jo poistunut maasta.²⁸⁵

4.3.3. Tapaus Oulu – määräysvaltaan ottaminen tulkittiin värväykseksi

Kappaleessa 3.3.3. on esitelty Oulun käräjäoikeuden antama tuomio nro 18/128559 törkeästä ihmiskaupasta. Tapauksessa vastaajan katsottiin uhkailemalla ja painostaen saaneen asianomistajan vastoin tahtoaan ryhtymään korvausta vastaan tarjoamaan seksipalveluita. Vastaajan määräysvalta asianomistajan perheen uhkailemisen osalta oli ollut niin tehokasta, että vastaaja oli saanut vastentahtoisen asianomistajan suostuteltua ja peloteltua aloittamaan seksuaalipalvelujen tarjoamisen korvausta vastaan ja sittemmin myös pidättäytymään näiden palveluiden lopettamisesta. Käräjäoikeuden mukaan vastaaja käytti siten painostamista värväämisen keinona.²⁸⁶

Tuomion mukaan vastaaja päätti, missä kaupungissa asianomistajan tuli milloinkin työskennellä ja silloin kun vastaaja oli muualla, hän oli yhteydessä asianomistajaan koko ajan Telegram -viestipalvelulla ja soittamalla. Jos asianomistaja ei vastannut puhelimeen ollessaan esimerkiksi suihkussa, vastaaja väitti, että tämä oli ottanut vastaan asiakkaan, josta hän ei ollut kertonut vastaajalle. Asianomistaja ilmoitti vastaajalle aina viestillä, kuinka paljon oli rahaa tulossa ja kauanko asiakas oli paikalla. Vastaaja varmisteli lisäksi toisen prostituoitutytön kautta sitä, valehteliko asianomistaja vastaajalle. Asianomistaja ei pitänyt

---

²⁸³ Vertailun vuoksi tuotakoon esiin Länsi-Uudenmaan tuomio asiassa asia R 19/1502, jossa noin 60-vuotias mies tuomittiin yhteiseen 3 vuoden 2 kuukauden vankeusrangaistukseen ihmiskaupasta, raiskauksesta ja pahoinpitelystä. Tuomiossaan käräjäoikeus katsoi muun muassa, että tuomittu oli noin vuoden ajan käyttänyt hyväksi käytännössä kielitaidotonta ja rahatonta ja siten tuomitusta täysin riippuvaista ja turvattomassa tilassa ollutta vuonna 1994 syntynyttä naista ottamalla tämän määräysvaltaansa ja saattamalla naisen ihmisarvoa loukkaaviin olosuhteisiin. Tuomittu oli ottanut naisen passin haltuunsa, pitänyt tätä nälkäisenä ja rajoittanut tämän yhteydenpitoa vanhempiinsa. Lisäksi tuomittu oli tehnyt naiselle fyysistä väkivaltaa, uhannut viiltää tämän kurkun auki kädessään olleella veitsellä ja pakottanut tämän useita kertoja sukupuoliyhteyteen kanssaan. Nainen oli pelännyt tuomitua niin, ettei hän ollut uskaltanut heti kertoa kokemastaan fyysisestä ja seksuaalisesta väkivallasta kenellekään.

²⁸⁴ Helsingin käräjäoikeuden tuomio 19/109433 s. 90.

²⁸⁵ Yle 5.8.2020.

²⁸⁶ Oulun käräjäoikeuden tuomio 18/128559 s. 13.

ansaitsemiaan rahoja, vaan antoi ne vastaajalle, joka antoi osan summasta takaisin asianomistajalle ruokaa ja ehkäisyvälineitä varten sekä kotiin lähetettäväksi.²⁸⁷ Vastaaja oli siten kontrolloinut ja valvonut asianomistajan työn tekoa samaan tapaan kuin Moldova-tapauksen vastaaja, jonka katsottiin ottaneen naiset määräysvaltaansa.

Oulun tapaus hämärtää käsitteiden *värvääminen* ja *määräysvaltaan ottaminen* välistä eroa. Vaikka asianomistaja oli toiminut juuri niin, miten vastaaja oli häntä käsenyt, oli kysymys ollut ”vain” värväämisestä. Tuomiota voidaan pitää kuitenkin kokonaisuudessaan hyvin perusteltuna ja lopputuleman kannalta oikeana, vaikka vastaajalle tuomittua kahden vuoden ehdotonta vankeusrangaistusta törkeästä ihmiskaupasta voikin kritisoida liian alhaiseksi ja asianomistajan olisikin tullut nimenomaisesti katsoa olleen tekijän määräysvallan alla. Kriminaalipoliittisesti voi vaikuttaa yhdentekevältä, arvioidaanko tekotapaa nimenomaan määräysvaltana, jos vaihtoehtoisiaakin tekotapoja on käytetty ja tunnusmerkistön täyttyminen on sinällään selvää, mutta ihmiskaupan tunnistamisen ja oikeuskäytännön kehittymisen ja yhtenäisyyden kannalta täsmällisyys tunnusmerkistötekijöiden käsillä olon suhteen ei ole merkityksetöntä. Lisäksi määräysvaltaan ottaminen on lain esitöiden mukaan värväystä moitittavampi tekotapa, ja tämän tulisi myös näkyä rangaistuksessa.

Vastaaja tuomittiin minimirangaistukseen eli kahden vuoden ehdottomaan vankeusrangaistukseen törkeästä ihmiskaupasta. Teon moitittavuutta lisääviä ja siten teon rangaistusarvoa korottavia seikkoja olivat hyväksikäyttökertojen suuri lukumäärä sekä tapa, jolla tekijä oli väkivallalla uhkaamalla ja painostamalla saanut asianomistajan alistumaan seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi. Asianomistaja oli kokenut voimakasta ahdistusta ja pelännyt toisessa maassa olevan perheensä turvallisuuden puolesta. Toiminnalla tavoiteltu taloudellinen hyöty oli ollut varsin huomattava ja myös saavutettu hyöty 15000 euroa oli ollut huomattava. Toisaalta oli otettu huomioon se, että asianomistajan liikkumisvapautta ei ollut sanottavasti rajoitettu.²⁸⁸ Ottaen huomioon, että törkeästä ihmiskaupasta voisi tuomita 10 vuoden vankeusrangaistukseen ja nyt käsillä olevan tapauksen ei ole katsottu olleen lajissaan vähäinen, ei kahden vuoden vankeusrangaistus ole perusteltu. Teon törkeydellä eikä moitittavuutta lisäävillä seikoilla ole ollut yhtikäs mitään vaikutusta tuomitun rangaistuksen pituuteen. Huomion kiinnittäminen siihen, ettei asianomistajan liikkumisvapautta ole rajoitettu, on sekin epätarkoituksenmukaista ottaen huomioon hallituksen esityksessä esiin tuotu kanta sekä se, että seksikaupassa varsinainen

²⁸⁷ Oulun käräjäoikeuden tuomio 18/128559 s. 9-10.

²⁸⁸ Oulun käräjäoikeuden tuomio 18/128559 s. 15.

vapaudenriisto on hyvin harvoin käsillä. Mikäli uhrin liikkumisvapaus olisi riistetty, olisi tämä otettava huomioon rangaistusta ankaroittavana seikkana, mutta sen puuttuminen ei puolla minimirangaistuksen tuomitsemista muutoin törkeäksi ja moitittavaksi katsotusta teosta.

5. Kokoavia näkökohtia rangaistuskäytännöstä

5.1. Rangaistuksen mittaamista koskevat oikeusohjeet

Rikoslain 6 luvun 3 §:n 1 momentin mukaan rangaistusta määrättäessä on otettava huomioon kaikki lain mukaan rangaistuksen määrään ja lajiin vaikuttavat perusteet sekä rangaistuskäytännön yhtenäisyys. Rangaistus on mitattava luvun 4 §:n mukaan niin, että se on oikeudenmukaisessa suhteessa rikoksen vahingollisuuteen ja vaarallisuuteen, teon vaikuttimiin sekä rikoksesta ilmenevään muuhun tekijän syyllisyyteen. Varsinaisia tuomioistuimia sitovia rangaistuksen mittaamista koskevia ohjeita (sentencing guidelines²⁸⁹) Suomessa ei ole käytössä.

Euroopan neuvoston ihmiskaupan vastaisesta toiminnasta tehdyn yleissopimuksen 23 artiklan mukaan langetettavien rangaistusten on oltava tehokkaita, oikeasuhtaisia ja varoittavia. Myös vuoden 2002 ihmiskauppapuitepäättöksen johdanto-osan kohdassa 7 korostettiin tehokkaiden, oikeasuhteisten ja varoittavien seuraamusten merkitystä. Yhdysvallat on jokavuotisessa ihmiskaupparaportissaan kehottanut Suomea antamaan ihmiskaupasta tuomituille oikeasuhteisia ja varoittavia tuomioita.²⁹⁰

Ihmiskauppaa koskevan lain esitöiden mukaan rangaistusta mitattaessa on otettava huomioon esimerkiksi, missä asemassa uhri on ollut, mitä tekotapoja on käytetty, onko teon tarkoitus toteutunut ja millaista vahinkoa uhrille on aiheutunut.²⁹¹ Seksikauppaa koskevassa korkeimman oikeuden ennakkoratkaisussa on todettu, että teon moitittavuutta arvioitaessa huomioon tulisi ottaa asiakastapaamisten eli hyväksikäyttökertojen lukumäärä, teon kokonaiskesto sekä tapa, jolla asianomistaja on saatu toteutuneen seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi. Lisäksi arvioinnissa voidaan ottaa huomioon seksuaalisen hyväksikäytön laatu eli se, millaisten seksuaalisten tekojen kohteeksi asianomistaja on

²⁸⁹ Sentencing guidelines -ilmaisulla viitataan yleisesti järjestelmiin, joilla määritetään suositeltavat rangaistukset tekoon ja tekijään liittyvät seikat huomioon ottaen. Melander, 2011, s. 190; Lappi-Seppälä 1987, s. 78–79.

²⁹⁰ Esim. U.S. Department of State 2015, s. 159.

²⁹¹ HE 34/2004 vp s. 98.

joutunut. Vakavimpana seksuaalisena hyväksikäyttönä voidaan pitää sukupuoliyhteyksiin edenneitä seksuaalisia tekoja.²⁹²

Oikeuskirjallisuudessa on lähdetty siitä, että vahingon ja vaaran osalta kyse on tunnusmerkistön mukaisten seurausten arvottamisesta pitäen lähtökohtana säännöksen suojeluobjektia ja suojaamistavoitetta. Vahingon suuruuden määrää se, kuinka syvälle rikos on kajonnut säännöksellä suojattuihin intresseihin. Vahingon ohella on huomioitava myös syntynyt vaara. Tekijässä suurempaa syyllisyyttä osoittavat harkiten ja suunnitelmallisesti tehdyt rikokset, joista rangaistaan ankarammin kuin hetken mielihohteesta tehdyistä teoista. Suunnitelmallisuus on myös mainittu mittaamissäännöstyssä yhtenä rangaistuksen yleisenä koventamisperusteena.²⁹³

5.2. Oikeasuhtaisia, varoittavia ja tehokkaita rangaistuksia?

Perusmuotoisesta ihmiskaupasta seksuaalisessa hyväksikäyttö tarkoituksessa on annettu neljä langettavaa tuomiota viimeisen viiden vuoden sisällä eikä rangaistuskäytäntöä voi pitää vielä kovin vakiintuneena. Tapauskohtainen oikeasuhtaisuusharkinta korostuu juuri silloin, kun rangaistuskäytäntö ei ole vakiintunut.²⁹⁴ Vaikka tuomioissa on tapahtunut perustelujen ja johtopäätösten suhteen muutos oikeaan suuntaan, on rangaistuksen mittaamisessa suorastaan sivuutettu joitakin oikeusohjeita ja rangaistuskäytännöstä on kehittymässä hyvin lievä ja normaalirangaistuksesta päälle 2 vuotta vankeutta.²⁹⁵

Tekijän syyllisyyttä ilmentää tuomioiden perustelujen mukaan vakiintuneesti hyväksikäyttökertojen lukumäärä ja teon kesto, mikä on myös linjassa annettujen oikeusohjeiden kanssa. Nämä ovatkin ainoat yhtenevät perustelut tuomioissa rangaistusten mittaamisen osalta. Vaikka seuraamukset pyörivät reilu kahden vuoden vankeusrangaistuksen kieppeillä, ei rangaistuskäytäntöä silti voi katsoa yhtenäiseksi eikä johdonmukaiseksi. Yhdenvertaisuusperiaatteen mukaisesti samanlaisia tapauksia tulisi kohdella samalla tavalla ja erilaisia tapauksia eri tavalla.²⁹⁶ Yhdenvertaisuusperiaate ei toteudu kovin hyvin seksikaupan kohdalla, sillä tuomioistuimet kiinnittävät hyvin erilaisiin

²⁹² KKO 2014:80 kohta 58.

²⁹³ Lappi-Seppälä teoksessa Rikosoikeus > I YLEISIÄ KYSYMYKSIÄ > 6. Seuraamusjärjestelmän pääpiirteet > Rangaistuksen määrääminen tuomio-istuimissa > Moitittavuusarvio ja rangaistuksen ankaruudesta päättäminen

²⁹⁴ Nuotio, 2020, s. 511.

²⁹⁵ Myös Tuunanen on todennut pro gradu -tutkielmassaan (2016, s. 68), että tuomiot ovat olleet todella lieviä myös työperäisen ihmiskaupan kohdalla.

²⁹⁶ Rikoslain 6 luvun 3 §:n 1 momentin mukaan rangaistusta määrättäessä on otettava huomioon rangaistuskäytännön yhtenäisyys. HE 309/1993 vp, s. 42/II.

seikkoihin huomiota rangaistusta mitattaessa eikä tekojen ominaispiirteet ja poikkeavuudet seksikaupan tyyppitapauksesta tunnu vaikuttavan rangaistukseen.

Yliopiston lehtoria koskevan tapauksen (Helsingin hovioikeuden tuomion nro 17/104063) lisäksi on annettu ainoastaan yksi syyksilukeva tuomio törkeästä ihmiskaupasta (niin kutsuttu tapaus Oulu)²⁹⁷. Tästä langetettu kahden vuoden vankeusrangaistus on kuitenkin alhaisempi, mitä perusmuotoisten ihmiskauppatapausten kohdalla on tuomittu²⁹⁸. Oulun tapaus oli ollut siinäkin mielessä erityisen vahingollinen ja tekijässä syyllisyyttä osoittava, että tämä oli pakottanut uhrin harjoittamaan prostituutiota ilman kondomia. Uhrin itsemääräämisoikeutta oli siten ilmeisellä tavalla loukattu, minkä olisi tullut näkyä rangaistuksessa. Myös Helsingin hovioikeuden romanialaisnaista koskevassa tapauksessa tekijä oli pakottanut uhrin tarjoamaan ilman kondomia sellaista seksiä, johon tämä ei olisi suostunut, jolloin tekijä tuomittiin perusmuotoisesta ihmiskaupasta 2 vuoden 6 kuukauden vankeusrangaistukseen.²⁹⁹

Toisinaan rangaistusta lieventävänä seikkana on otettu huomioon se, ettei uhrin liikkumisvapautta ole rajoitettu. Oikeusohjeiden mukaan liikkumisvapauden rajoittaminen tulisi ottaa ankaroittavana seikkana huomioon, mutta sen puuttuminen ei tee teosta tavanomaista seksikauppatapausta lievempää. Erikoista on myös se, että tuomioistuimien saattaa ottaa lieventävänä asianhaarana huomioon sen, ettei uhriin ole kohdistettu väkivaltaa tai sen uhkaa. Väkivalta tai sen uhka tekisivät teosta törkeän ihmiskaupan, eikä näiden seikkojen puuttumista ole asianmukaista ottaa huomioon perusmuotoisen teon kohdalla.³⁰⁰ Kahden tuomion perusteluiden mukaan käsillä ei ollut lainkaan syyllisyyttä vähentäviä seikkoja, mutta ainoastaan toisen – tapaus Moldovan – kohdalla tällä oli selvästi rangaistusta ankaroittava vaikutus.

Oikeusohjeiden mukaan vakavimpana seksuaalisena hyväksikäyttönä voidaan pitää sukupuoliyhteyksiin edenneitä seksuaalisia tekoja ja tämän tulisi vaikuttaa rangaistukseen.³⁰¹ Jokaisessa tapauksessa uhri oli joutunut sukupuoliyhteyksiin asiakkaiden

²⁹⁷ Oulun käräjäoikeuden tuomio nro 18/128559.

²⁹⁸ Helsingin hovioikeuden tuomio nro 19/137129, Helsingin käräjäoikeuden tuomio nro 19/109433, Helsingin hovioikeuden tuomio nro 18/101755.

²⁹⁹ Helsingin hovioikeuden tuomio 19/137129.

³⁰⁰ Sama asia olisi, jos tuomioistuimien ottaisi huomioon perusmuotoisen pahoinpitelyn kohdalla rangaistusta mitattaessa lieventävänä asianhaarana huomioon sen, ettei tekijä ole käyttänyt apunaan ampuma- tai teräasetta taikka muuta niihin rinnastettavaa hengenvaarallista välinettä, jotka tekevät rikoslain 21 luvun 6 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan teosta törkeän.

³⁰¹ KKO 2014:80 kohdan 58 mukaan teon moitittavuutta arvioitaessa huomioon on otettava korkeimman oikeuden mukaan asiakastapaamisten eli hyväksikäyttökertojen lukumäärä, teon kokonaiskesto sekä tapa, jolla

kanssa, mutta tätä ei oltu millään tavalla huomioitu rangaistusta mitattaessa yhdessäkään tuomiossa. Siten myös teon tarkoitus oli jokaisen tapauksen kohdalla toteutunut,³⁰² mitä ei niin ikään otettu huomioon.

Ihmiskauppa on vakava, kokonaisvaltaisesti uhrin perus- ja ihmisoikeuksia loukkaava rikos. Ihmiskaupan tunnusmerkistön täyttyminen ei edellytä seksuaalinen hyväksikäytön tapahtuneen, vaan tuomittavaa on pelkästään pyrkimys hyötyä toisen heikosta asemasta. Luonteeltaan seksikauppa on tyypillisesti kansainvälinen rikos, jossa tekijä hyödyntää naisten heikkoa asemaa lähtömaassa ja tämän turvatonta tilaa ja riippuvaista asemaa kohdemaassa, jossa seksistä maksetaan huomasti lähtömaata enemmän. Naisten epätoivolla voi siten tienata huomattavia summia eikä kiinnijäämisriskikään ole arviolta kovin vartenotettava. Huomion arvoista on myös se, ettei ihmiskauppa ole hetken mielihoiteesta tehtävä rikos, vaan se edellyttää tekijältä suunnitelmallisuutta, mikä taas osoittaa tekijässä jo lähtökohtaisesti varsin suurta syyllisyyttä.

Rangaistukset tyypillisesti liikkuvat muidenkin rikosten kohdalla asteikon keskivaiheen alapuolella, koska lieviä tapauksia on aina enemmän kuin törkeitä.³⁰³ Tuomioistuimeen päätyneiden seksikauppatapausten ei kuitenkaan ole todettu olleen lieviä³⁰⁴, vaan joko tavanomaisia tai jopa lajissan hyvin moitittavana pidettävänä, mikä ei puolla asteikon alapään soveltamista³⁰⁵. Ihmiskauppa on törkeydessä omaa luokkaansa ja luonteeltaan hyvin erilainen kuin Suomessa tehtävät rikokset yleensä, mikä puoltaa kriminaalipoliittisesti erilaista lähestymistapaa rikokseen. Edellä mainitut seikat huomioon ottaen kahden ja muutaman kuukauden pituista vankeusrangaistusta ei voi pitää oikeasuhtaisena, varoittavana eikä tehokkaana rikosoikeuden keinona ennaltaehkäistä ja puuttua seksikauppaan.

---

asianomistaja on saatu toteutuneen seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi. Lisäksi arvioinnissa voidaan ottaa huomioon seksuaalisen hyväksikäytön laatu eli se, millaisten seksuaalisten tekojen kohteeksi asianomistaja on joutunut.

³⁰² Esitöiden mukaan (HE 34/2004 vp s. 98) huomioon on otettava, onko teon tarkoitus toteutunut

³⁰³ HE 44/2002 vp, s. 179.

³⁰⁴ Teko voi olla lievä esimerkiksi sellaisen tekijän kohdalla, jonka osuus on kokonaisuutena ajatellen vähäinen. Hoikkalan (Teoksessa Saarni, 2016, s. 42) mukaan tekojen ajallinen kesto ja osuus koko rikoksesta voivat vaihdella paljonkin, mistä syystä lainsäätäjä on alhaisen vähimmäisrangaistuksen säätäessään halunnut varmistaa sen, että kaikki ihmiskaupparikoksen ketjussa mukana olleet tahot voidaan tuomita osallisuutensa mukaisessa suhteessa. Täten esimerkiksi uhrin lyhytaikaisen majoituksen järjestäjä ei jää tuomitsematta, vaikka hänen osuutensa ihmiskaupparikoksen kokonaisuudessa olisikin vähäinen.

³⁰⁵ Asteikon alapäästä olisi perusteltua soveltaa ihmiskaupan kohdalla esimerkiksi silloin, kun teon tarkoitus ei ole toteutunut. Myös lyhyt tekoaika ja tavoitellun hyödyn vähäisyys voisivat puoltaa asteikon alapään soveltamista, mikäli ankaroittavia seikkoja ei ole käsillä.

6. Uhrin suostumuksesta

6.1. Suostumus rikosoikeudessa

Ihmiskaupan tunnusmerkistöä tarkasteltaessa on käynyt ilmi, että uhrin suostumuksen ei tulisi vaikuttaa tunnusmerkistön täyttymiseen eikä myöskään teon rangaistavuuteen. Mikäli prostituoitu katsoo olevansa vapaaehtoisesti mukana ja hänen suostumuksensa ei ole saatu pykälässä tarkoitettuja keinoja käyttämällä, kysymys on parituksesta. Niin ikään parituksessa teon kohteen suostumuksella ei ole rangaistavuuden kannalta merkitystä, mutta suostumuksella on vaikutus henkilön asemaan rikosprosessissa. Koska sillä, miten henkilön suostumus ymmärretään, on suuri merkitys uhrin oikeuksien toteutumiselle, on suostumuksen problematiikkaa syytä avata tarkemmin.

Yleisimmin rikoksen uhrin suostumuksesta puhutaan käsiteltäessä sitä, poistaako uhrin antama suostumus muuten rangaistavan teon oikeudenvastaisuuden.³⁰⁶ Tällaisia tilanteita arvioitaessa tulee sovellettavaksi oikeuskirjallisuudessa kehitetty suostumusoppi. Erotuksena edellä mainituista tilanteista on pidettävä suostumuksen toinenkin puoli, joka koskee sitä, että jotkin rikokset ovat rangaistavia vain ilman uhrin suostumusta tehtynä. Tällöin kysymys on tunnusmerkistön täyttymisestä, eli siitä, onko kysymyksessä ylipäätään rangaistussäännöksessä rangaistavaksi säädettyyn teko.³⁰⁷ Tällöin suostumusoppia ei sovelleta, sillä mikäli loukattu on suostumuksensa edellä mainitun teon kohdalla antanut, ei tunnusmerkistö voi täytyä eikä kysymyksessä siten ole ylipäätään rikos, jonka oikeudenvastaisuuden suostumus voisi poistaa.

Rikosoikeudellisesti pätevän suostumuksen edellytykset voidaan tiivistää seuraavasti³⁰⁸:

1. Suostumuksen antajan on oltava oikeushyvän haltija.
2. Suostumuksen antajalla on oltava määräysvalta oikeushyvänsä nähden ja teon on oltava hyväksyttävä.

³⁰⁶ Anttila 1946; Nuutila 1997 s. 312-316; Jareborg 1994 s. 171-192; Andenæs 1998 s. 178-189.

³⁰⁷ Ihmiskauppatyöryhmä on jakanut nämä tapaukset kahteen ryhmään. Ensinnäkin jokin rikos voidaan olla säädetty rangaistavaksi nimenomaisesti ilman uhrin suostumusta tehtynä, jolloin sana ”suostumus” mainitaan tunnusmerkistössä. Toisaalta suostumuksen puutteen oleminen rangaistavuuden edellytyksenä saattaa muuten ilmetä rangaistussäännöksen sanamuodosta tai ainakin säännöksen tulkinnan kautta. Kun sanaa ”suostumus” ei käytetä rangaistussäännöksessä, rangaistussäännöksen rakentumista suostumuksen puuttumiselle voidaan ilmaista esimerkiksi käyttämällä ilmaisuja ”luvattomasti” tai ”oikeudettomasti”. Tulkinnan kautta suostumuksen puuttumista edellyttäviksi rikoksiksi on katsottu myös sellaisia rikoksia, joita koskien johtopäätöstä ei ole tehtävissä yksittäisestä tunnusmerkistössä käytettävästä sanasta. OM, 63/2012, s. 29-30.

³⁰⁸ Hahto, 2004, s. 247-248.

3. Suostumuksen antajan on oltava suostumuskelpoinen eli ymmärrettävä suostumuksen merkitys ja sisältö ottaen huomioon hänen ikänsä ja terveytensä.

4. Suostumuksen on oltava vapaaehtoinen ja annettu vakavasti tarkoittaen tietoisena kaikista asiaan olennaisesti vaikuttavista seikoista kuten loukkauksen luonteesta, laajuudesta ja seurauksista.

5. Suostumus on annettava ennen tekoa, ja sen on oltava voimassa myös rikoksen tekemisen aikaan. Suostumuksen voimassaoloon rikoksen tekemisen aikana liittyy se, että suostumuksen antaja voi peruuttaa suostumuksensa milloin tahansa, myös teon kestäessä, mikäli teko on mahdollista vielä keskeyttää.

6. Suostumuksen on oltava täsmällinen eli siinä on määriteltävä selkeästi suostumuksen kohteena oleva oikeushyvä.

1. kohta viittaa siihen, että uhri voi antaa suostumuksensa vain rikokseen, jonka kohteena on muu kuin yksityinen etu.³⁰⁹ Kysymys ei siten voi olla yhteiskuntaan eli yhteiseen etuun tai valtioon kohdistuvasta rikoksesta. Ellei yksityistaho ole rikoksella loukatun oikeushyvän haltija, sillä ei ole valtuutta antaa pätevää suostumusta, eikä suostumus poista teon rangaistavuutta. 2 kohdan hyväksyttävyydellä tarkoitetaan puolestaan sitä, ettei suostumus poista rangaistavuutta, jos teko ei ole puolustettavissa ottaen huomioon teon tarkoitus ja loukkauksella aiheutettu vahinko tai vaara sekä muut seikat.³¹⁰ Suostumus ei siten poista teon oikeudenvastaisuutta, mikäli yksilön edun suojelemista puolustavat näkökohdat ovat yleisellä tasolla tarkasteltuna tärkeämpiä kuin loukatun oikeus päättää omista eduistaan.³¹¹ Pätevän suostumuksen käsillä olo on siten arvioitava yksittäistapauksellisesti.

Oikeuskirjallisuudessa on katsottu, ettei uhri voi suostua tekoon, jonka seuraukset ovat vakavat, korvaamattomat ja peruuttamattomat.³¹² Hengen riistämistä ja vakavia terveyden loukkauksia ei pidetä henkilöiden yksityisasiaina. Suostumusopin katsotaan siten soveltuvan

---

³⁰⁹ Ks. Anttila, 1946, s. 126; Nuutila, 1997, s. 313; Frände, 2001, s. 165; Leijonhufvud – Wennberg, 2001, s. 103.

³¹⁰ Hahto, 2004, s. 247.

³¹¹ Hahto, 2004, s. 243.

³¹² Rendicin (2015, s. 149) mukaan ihmiskauppa aiheuttaa urheille tyypillisesti ongelmia minäkuvassa, tunne-elämässä ja mielialoissa. Uhreilla ilmenee myös psyykkisiä häiriöitä, kuten masennusta, ahdistusta ja pelko- ja paniikkitiloja. Heillä on myös ongelmia ihmissuhteissa ja vanhemmuudessa. Lisäksi monet kärsivät sukupuolitaudeista ja muista terveysongelmista.

suhteellisen harvoin rikoksiin. Lähinnä se soveltuu pahoinpitelyihin, törkeitä tekemuotoja lukuun ottamatta.³¹³

6.2. Suostumuksen merkitys ihmiskaupassa

Palermmon yleissopimuksen ihmiskauppaa koskevan lisäpöytäkirjan 3 artiklan b-kohdan mukaan ihmiskaupan uhrin suostumuksella artiklan a-kohdassa tarkoitettuun hyväksikäyttöön ei ole merkitystä, kun sen saamiseksi on käytetty jotakin a-kohdassa tarkoitettua keinoa. Vastaava määräys on Euroopan unionin ihmiskauppaa koskevan puitepäättöksen 1 artiklan 2 kappaleessa.

Vastaavaa säännöstä ei sen sijaan ole sijoitettu ihmiskauppaa koskevaan pykälään, koska rikoslaissa ei yleensä ole yksittäisiä rikoslajeja koskevia säännöksiä suostumuksen merkityksestä. Lainvalmisteluasiakirjojen mukaan lisäksi se, mitä lisäpöytäkirjassa ja puitepäättöksessä on suostumuksen merkityksestä todettu, vastaa muutenkin sitä, mikä meillä on pidettävä lähtökohtana.³¹⁴ Oikeuskäytäntöön kohdistetun kritiikin vuoksi tarve arvioida suostumukseen liittyviä oikeudellisia kysymyksiä ja mahdollisia lainsäädäntötarpeita nostettiin uudelleen esiin vuonna 2014, mutta hallitus päätyi tällöinkin siihen, ettei edelleenkään tarvetta ollut erikseen ja poikkeuksellisesti säätää yhtä rikosta koskevan suostumuksen merkityksettömyydestä. Oikeustieteessä kehitetyn suostumusopin katsottiin olleen linjassa kansainvälisten velvoitteiden kanssa.³¹⁵

Vuoden 2004 lain esitöiden mukaan on selvää, että törkeää ihmiskauppaa käsittelevässä 3 a §:ssä mainittavat vakavimmat keinot — väkivalta, uhkaus ja kavallus — ovat sellaisia, että niitä käytettäessä suostumus ei ole pätevä. Tämä on täysin linjassa suostumusopin kanssa, jonka mukaan fyysisellä pakolla, uhkaamalla, erehdyttämällä tai erehdyttäen hyväksikäyttämällä saatu suostumus on pätemätön.³¹⁶ Ihmiskauppaa koskevassa 3 §:n 1 momentissa mainittujen keinojen vaikutus suostumukseen oli esitöiden mukaan jossain määrin tulkinnanvaraisempi, mutta koska niissäkin kysymys on kuitenkin varsin vakavista keinoista

³¹³ Melander, 2015b, s. 137-138; Nuutila 1997, s. 313. Kts. kuitenkin Helsingin hovioikeuden tuomio 20/107363, jossa syyte sekä pahoinpitelystä että tapon yrityksestä hylättiin. Oikeus olosuhteet huomioon ottaen katsoi asianomistajan antaneen häneen kohdistuneeseen tekoon suostumuksen, joka poisti teon rangaistavuuden. Tapauksessa asianomistaja oli soittanut pojalleen ja sanonut haluavansa kuolla sekä pyytänyt tätä tuomaan annoksen jotain ainetta. Vastaaja oli jonkin ajan kuluttua saapunut asianomistajan asunnolle ruisku kädessään ja pistänyt ruiskussa olleella neulalla tätä käsivarteen, mutta hän ei ollut injisoinut ruiskussa ollutta amfetamiinia sisältänyttä nestettä asianomistajan suoneen. Tämän jälkeen vastaaja oli asianomistajan pyynnöstä ruiskuttanut ruiskussa olleen nesteen tämän suuhun.

³¹⁴ HE 34/2004 vp, s. 99; HE 103/2014 vp, s. 39.

³¹⁵ TyVM 13/2010 vp. OM, 63/2012, s. 14. HE 103/2014 vp, s. 39.

³¹⁶ Hahto, 2004, s. 248

— toisen riippuvaisen aseman tai turvattoman tilan hyväksikäyttö, erehdyttäminen taikka korvauksen maksaminen toista vallassaan pitävälle henkilölle tai sellaisen korvauksen vastaanottaminen — voitiin katsoa, että myöskään 3 §:n 1 momentin tilanteissa ei voi olla kysymys pätevästä suostumuksesta.³¹⁷

Aikaisempaa hallituksen esitystä täydentäen on tuoreemmassa esityksessä todettu - mitä ilmeisemmin epäonnistunutta oikeuskäytäntöä silmällä pitäen³¹⁸ - että ihmiskaupparikokset ovat erityisesti niissä käytettyjen keinojen perusteella jo sellaisia, että mistään pätevästä suostumuksesta ei yleensä edes voida puhua, vaikka teon kohteena oleva henkilö tietäisi, minkälaisen hyväksikäytön kohteeksi hän tulee joutumaan ja siitä huolimatta alistuisi siihen.³¹⁹ Käytettyihin keinoihin kuuluvan turvattoman tilan hyväksikäytön kohdalla esiin nousee kysymys siitä, voiko köyhistä oloista tuleva, kouluttautumaton, kielitaidoton ja vailla ammattia oleva nuori koskaan antaa pätevää suostumusta hänelle vieraassa kohdemaassa tapahtuvaan paritukseen? Suostumuksen *katsominen* päteväksi on nimittäin käytännössä seikka, joka erottaa parituksen ihmiskaupasta. Lain ja sen esitöiden perusteella edellä mainittu eli turvattomassa tilassa oleva henkilö ei voi antaa pätevää suostumusta paritukseen, eli tällaisen ihmisen saattaminen seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi olisi ihmiskauppana tuomittava. Kuitenkaan oikeuskäytännön perusteella asia ei ole näin yksinkertainen,³²⁰ vaan tietyissä tilanteissa varsin turvattomassa tilassa olleella uhrilla on katsottu olleen toisintoimimismahdollisuus ja siten hänen on voitu katsoa pätevästi suostuneen seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi.

Huomiota on edelleen syytä kiinnittää siihen, että kysymys suostumuksen merkityksestä on ihmiskaupparikoksen tunnusmerkistön kolmitasoisuuden (keino, tekotapa ja tarkoitus) vuoksi normaalia monitasoisempi. Ihmiskaupparikos voi edetä vaiheittain siten, että alkuvaiheessa erehdytetylle uhrille vasta teon edetessä ilmenee, minkälaisiin olosuhteisiin ja minkälaisen hyväksikäytön kohteeksi hän loppujen lopuksi joutuu. Toisaalta esimerkiksi parituksena alkanut toiminta voi ihmiskaupan keinojen käytön myötä muuttua

³¹⁷ HE 34/2004 vp, s. 99.

³¹⁸ Kansallinen ihmiskaupparaportointi kiinnitti sekä vuonna 2010 että vuonna 2014 huomiota siihen, että oikeuskäytännössä uhrille säilytetään usein edelleen kohtuuttomasti vastuuta pelkästään sillä perusteella, että hän on alun perin ryhtynyt prostituutioon. Jos ihmiskaupan keinoja käytetään myöhemmässä vaiheessa prostituoitujen kontrolloimiseksi, tulkitaan toiminta usein paritukseksi. Hänen katsotaan samalla oikeudellisesti pätevästi suostuneen tiettyihin hyväksikäyttöä sisältäviin oikeudenloukkauksiin, vaikka kysymys on usein alistumisesta todellisten vaihtoehtojen puuttuessa. K 19/2014 vp, s. 114.

³¹⁹ HE 103/2014 vp, s. 39.

³²⁰ Tällaisia tapauksia ovat esimerkiksi romanialaispariskuntia koskeva Helsingin hovioikeuden tuomio nro 15/110263 ja romanialaista koskeva Helsingin käräjäoikeuden tuomio nro 18/138674.

ihmiskaupaksi, vaikka teon alkuvaiheessa ei uhria ole erehdytetty tulevan toiminnan luonteesta. Tähän liittyen on hallituksen esityksessä haluttu painottaa, että sen enempää värväysvaiheessa kuin teon myöhemmissäkään vaiheissa annettu suostumus ei tee tekoa rankaisemattomaksi.³²¹

Tuoreemmissa lain esitöissä on tuotu nimenomaisesti esiin, ettei mukautuminen jatkamaan prostituutiota kohdemaassa merkitse sellaista suostumusta, jolla olisi merkitystä tapahtuneen ihmiskaupan rangaistavuuden kannalta.³²² Tämä viittaa siihen, että tekijän määräysvallan alaisena oleva uhri tyypillisesti mukautuu tilanteeseen ja asemaansa kohdemaassa.³²³ Seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvä ihmiskauppa on prosessinomaista itsemääräämisoikeuden ja ruumiillisen koskemattomuuden riistämistä ja alistamista, jossa uhri antaa periksi vähän kerrallaan. Uhrin on usein itsensäkin vaikea paikantaa sitä, missä vaiheessa hän ei enää suostunut toimintaan vapaaehtoisesti ja missä vaiheessa hän vain alistui tekijän tahtoon.³²⁴

Koska lähtökohtana on se, että lapsen suojan on oltava parempi kuin aikuisella, on lain esitöiden mukaan tulkittava, että alle 18-vuotias ei voi antaa pätevää suostumustaan ryhtyä pykälässä tarkoitetun seksuaalisen tai muun hyväksikäytön kohteeksi. Näin ollen suostumus ei poista teon rangaistavuutta myöskään 2 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa.³²⁵ Alle 18-vuotiaiden kohdalla kysymys ei ole niinkään heidän itsemääräämisoikeuden suojaamisesta, vaan lapsien turvaamiselta seksuaaliselta väärinkäytöltä ennen kuin nämä ovat kypsiä päättämään itsenäisesti sukupuolielämästään.³²⁶

Ihmiskaupparikokset ovat niin vakavia rikoksia, että niihin ei suostumusopinkaan mukaan voi antaa suostumusta. Teon vakavuutta ilmentävät sillä suojattavat perustavaa laatua olevat oikeushyvät sekä korkea rangaistusmaksimi. Kriminalisointi suojaa nimenomaan heikossa asemassa olevia ihmisiä ja sen tavoitteena on estää tällaisten ihmisten hyväksikäyttö, mistä syystä olisi sen funktioiden vastaista, mikäli uhrin suostumuksella olisi vaikutusta rangaistavuuteen.³²⁷ Uhrin vapaaehtoisuus/ vastentahtoisuus on kuitenkin perusteltua ottaa huomioon rangaistusta mitattaessa siten, että vastentahtoisen uhrin kohdalla teko katsottaisiin moitittavammaksi kuin (näennäisesti) vapaaehtoisen. Toimintaan pakottaminen

---

³²¹ HE 103/2014, vp, s. 39.

³²² HE 34/2004 vp, s. 99-100.

³²³ Jälkikäteen suostumus ei suostumusopinkaan mukaan poista rangaistavuutta.

³²⁴ K 19/2014 vp, s. 101.

³²⁵ HE 34/2004 vp, s. 99-100.

³²⁶ Hahto, 2004, s. 242.

³²⁷ Frände, 2001, s. 166

ja uhrin tahdon murtaminen osoittavat tekijässä sellaista syyllisyyttä, että tämä tulisi ottaa rangaistusta mitattaessa ankaroittavana seikkana huomioon. Lisäksi itsemääräämisoikeuden loukkaus eli teon vahingollisuus on tällaisessa tilanteessa varsin vakava.

6.3. Libertarismi ja abolitionismi ideologisina vaikuttimina lainsäädännölle ja sen tulkinnalle

Libertaristeilla ja abolionisteilla on eriävät näkemykset siitä, onko prostituutio sinällään jo ihmisarvoa loukkaavaa siitä riippumatta, toimiiko prostituoitu itsenäisesti vai toisen, eli parittajan, lukuun.³²⁸ Ihmiskaupan määritelmästä sovittaessa YK:n ihmiskauppalisäpöytäkirjaa (SopS 71/2006) koskevissa neuvotteluissa suurimmat erimielisyydet koskivat ihmiskaupan suhdetta prostituutioon. Sopimusneuvottelijat jakautuivat tuolloin karkeasti edellä mainittuihin pääryhmiin. Lisäpöytäkirjan sanamuodot muotoiltiin niin, että niiden voi tulkita puoltavan kumpaa näkemystä tahansa. Lisäpöytäkirjassa ei suoranaisesti oteta kantaa parituksen tai prostituution kansalliseen sääntelyyn eikä hyväksikäyttöä prostituutiotarkoituksessa eikä muuta seksuaalista hyväksikäyttöä määritellä.³²⁹ Suomessa ei ole hyväksytty selkeästi jompaakumpaa ideologiaa, mutta koska seksin myyminen ja ostaminen on sallittua silloin, kun myyjä toimii itsenäisesti, ei politiikkaa voi pitää ainakaan kovin abolitionistisena.

Libertaristien mukaan on olemassa vapaaehtoista prostituutiota ja seksityötä, joka on erotettava pakotetusta prostituutiosta ja ihmiskaupasta. He katsovat, että aikuisten naisten ja miesten harjoittamaa vapaaehtoista prostituutiota ei voi kieltää, eikä Suomessa ole kielletty, katuprostituutiota lukuun ottamatta. Libertaristien mukaan prostituutio itsessään ei ole

---

³²⁸ Näiden kahden pääideologian piirissä on myös pienempiä koulukuntia, mutta tässä asianyhteydessä ei ole tarkoituksenmukaista syventyä niihin. Jyrkinen (2005, 100) erottaa Euroopan Unionin sisällä kolme erilaista lähestymistapaa prostituutioon: uusabolitionismi, uusregulatorismi ja libertarismi. Mainittakoon vielä hyvin lähellä abolitionismia oleva ja usein miltei abolitionismin synonyymiksi ymmärretty kumppanuuden, kunnioituksen ja tasavertaisuuden ihannetta korostava egalitarismi, joka perustuu sosiaalisen oikeudenmukaisuuden idealle. Tämän kannattajia ovat monet prostituutioon kielteisesti suhtautuvat tutkijat ja myös muun muassa naisliike. Naisliikkeet ovat vastustaneet prostituutiota jo 1800-luvulta alkaen papiston ja siveysseuran rinnalla. kts. Tikka – Aaltonen – Maaniitty, 2018, s. 111-116. Tuolloin tosin suojelufunktion tilalla olivat pikemmin siveysnäkökulmat. 1970-luvulla päätettiin erottaa toisistaan sukupuolimoraaliset kysymykset rikosoikeuden piiristä, mutta yhä aika-ajoin kriminaalipoliittisessa prostituutiokeskustelussa nousee esiin sukupuolimoraaliset kysymyksetkin, kts. esim. Työryhmämietintö 2003:5, s. 52. Voidaan myös kysyä, onko vanhat sukupuolimoraaliset kysymykset vain puettu nykyisessä prostituoidun suostumuskeskusteluissa perus- ja ihmisoikeuskysymyksiksi. Aina 1800-luvulta alkaen osa on katsonut prostituution vaativan kriminalisointia, mutta perusteet sille eli suojeluobjektit, joita kriminalisointi suojaisi, ovat ajan myötä vaihdelleet. Niin ikään näkemys prostituutiosta rikosoikeudellisesti vastuussa olevasta henkilöstä on ajan myötä muuttunut. Esimerkkinä mainittakoon vuoden 1889 rikoslaki, jonka 20 luvun 10 §:n mukaan haureuden välikappaleeksi antautumiseen, eli rangaistavaan seksin myymiseen, pystyi syyllistymään lain sanamuodon mukaan ainoastaan nainen, ja niin ikään toiminnassa mukana oleva parittaja.

³²⁹ Palermon ihmiskauppalisäpöytäkirja, Interpretative notes, A/55/383/Add.3, kohta 64. Roth, 2007, s. 428.

ihmisarvoa loukkaavaa ja yksilöiden vapaata tahdonmuodostusta on kunnioitettava. He esimerkiksi uskovat, että prostituution määrittelemisen työksi vähentää prostituution aiheuttamaa häpeää (stigma) ja sitä kautta prostituoitujen yhteiskunnallista marginalisoitumista. Libertaristit ajattelevat, että prostituution laillistaminen ja tunnustaminen työksi suojelee prostituoituja väkivallalta ja hyväksikäytöltä abolitionistista näkemystä paremmin. Selkeästi liberalistinen kanta on hyväksytty Hollannissa ja Saksassa.³³⁰

Abolitionistit puolestaan katsovat, että kaikki prostituutio on tuomittavaa, eikä eroa ihmiskaupan tai pakkoprostituution ja muun prostituution välille voi tehdä. Yksinkertaistaen abolitionistit pitävät kaikkea prostituutiota väkivaltana ja orjuutena, joka ei ole sopusoinnussa ihmisarvon kanssa.³³¹ YK:n vuoden 1949 ihmisten kaupan ja toisten prostituutiosta hyötymisen tukahduttamista koskevan yleissopimuksen johdannossa todetaan, että prostituutio ei ole sopusoinnussa ihmisarvon kanssa. Myöhemmistä sopimuksista ei enää tällaista lausumaa löydy.

Abolitionistien argumentaatio on suojeluargumentaatiota³³², joka lähtee liikkeelle siitä ajatuksesta, että prostituutio ei ole työtä, jota kukaan voisi vapaaehtoisesti valita. Kielteisellä suhtautumisella prostituutioon suojataan naisia ja lapsia miesten dominanssia ja heidän luomaansa globaalia seksiteollisuutta vastaan. Heidän mukaansa naisia on suojeltava kaikelta hyväksikäytöltä, eikä prostituution hyväksyvä tai salliva yhteiskunta voi olla tasa-arvoinen. Näennäisen vapaaehtoisuuden taustalla on usein lapsena koettu seksuaalinen hyväksikäyttö ja prostituoitujen koulutustaso on useimmiten hyvin matala, joten heillä ei usein ole ollut mahdollisuutta päästä mihinkään ”normaaliin” palkkatyöhön.³³³ Prostituutioon ajautuu sosiaalisesti jo muutenkin heikossa asemassa olevia naisia, ja prostituutiossa myyjä on suhteen heikompi osapuoli. Toisin sanoen naisten ajatellaan olevan

---

³³⁰ Roth, 2017, s. 428.

³³¹ Roth, 2011, s. 979.

³³² Toisinaan argumentaatio on varsin holhoavaa ja yleistävää. Esimerkiksi väitöskirjaa suomalaisten kristittyjen pornon käytöstä tekevä kasvatustieteilijä ja teologi Rendic (2015, s. 48) on sitä mieltä, että seksin ostaminen tuhoaa mahdollisuuden toisen osapuolen seksuaaliseen nautintoon ja loukkaa syvästi toisen seksuaalista itsemääräämisoikeutta. Voidaan kysyä, eikö rajaamalla kategorisesti seksuaalinen nautinto pois myyjältä kajota liikaa toisten yksityiselämän ja itsemääräämisoikeuden piiriin? Kontulan (2008, s. 141-143) tekemän tutkimuksen mukaan suurimmalle osalle seksityöntekijöistä seksi kuitenkin on joko nautinto tai vaihtoehtoisesti aika yhdentekevää. Myös miesprostituoiduista tehtyjen tutkimusten mukaan osaa motivoi heidän oma seksuaalinen kiinnostuksensa. Laukkanen, 1998, s. 61; Eriksson – Knutagård, 2005, s. 35-36. Abolitionisteja onkin kritisoitu usein seksityöntekijöiden oman äänen sivuuttamisesta. Kontula, 2008, s. 184.

³³³ Nieminen, 2005, s. 145.

niin haavoittuvassa asemassa, ettei heidän päätöksensä myydä seksiä voi koskaan olla pätevä.³³⁴

Ruotsissa on hyväksytty abolitionistinen ideologia. Ruotsin laissa rikokseksi määritellään sukupuoliyhdyntä tai tähän rinnastettavan kanssakäymisen ostaminen. Ruotsin laki ei erottele seksiä itsenäisesti myyviä henkilöitä ja ihmiskaupan tai parituksen kohteita. Seksin ostaminen on kiellettyä kaikissa tilanteissa ja kaikilta henkilöiltä.³³⁵ Ruotsin lainsäädäntö lähtee ajatuksesta, että ihmisen käyttäminen toisen seksuaalisten tarpeiden tyydyttämisen välikappaleena on ihmisarvoa loukkaavaa ja alentavaa.³³⁶ Ideologia saa oikeutuksensa siten ihmisarvon kunnioittamisesta. Myös Suomessa monet oikeusoppineetkin seisovat tämän näkemyksen takana. Esimerkiksi valtiosääntöoikeudendosentti Liisa Nieminen on katsonut, että ihmisarvon kunnioittaminen vaatisi, ettei ihmisen esineellistämistä tuolla tavoin voida sallia, vaikka prostituoitu itse olisi siihen ainakin näennäisen vapaaehtoinen.³³⁷

Perustuslailla suojatun yksityiselämän piiriin kuuluu muun muassa yksilön oikeus vapaasti solmia ja ylläpitää suhteita muihin ihmisiin sekä oikeus määrätä itsestään ja ruumiistaan samoin kuin vapaus päättää sukupuolisesta käyttäytymisestään.³³⁸ Niin ikään jokaisella on oikeus tehdä haluamaansa työtä ja harjoittaa ammattia tai elinkeinoa.³³⁹ Libertaristit perustelevat kantaansa osaltaan näihin perusoikeuksiin vedoten. Abolitionistisen kannan mukaan koska prostituutio on aina naisiin kohdistuvaa väkivaltaa,³⁴⁰ ei sellaiseen voi pätevästi antaa suostumusta edes edellä mainittuihin perusoikeuksiin vedoten. Erimielisyys vallitsee siten siitä, onko seksi rahasta aina myyjän ihmisarvoa loukkaavaa vaiko ei. Osa abolitionisteistakin katsoo, että seksin myyminen ei ihmisarvoa sinällään välttämättä itsessään loukkaa, mutta koska prostituoidut eivät tyypillisesti harjoita ammattiaan täysin vapaasta tahdosta, vaan olosuhteiden pakosta,³⁴¹ voidaan prostituution *yleistää* olevan prostituoidun ihmisarvoa loukkaavaa.

³³⁴ Leidholdt, 1993, s. 133–147.

³³⁵ Niemi – Aaltonen, 2017, s. 313.

³³⁶ SOU 1995:15 Sexhandel; Reg. Prop. 1997/98:55 Kvinnofrid; SOU 2001:14; Olsson, 2000, s. 135–148; Svensson, 2000, s. 23–44

³³⁷ Nieminen, 2005, s. 149. Kysymystä on verrattu myös kääpiönheittokilpailuihin, jotka Ranskassa kiellettiin yleisen järjestyksen nimissä (ordre public) ihmisarvoa loukkaavina, Beyleveld - Brownsword, 2001, s. 55.

³³⁸ Kts. HE 309/1993 vp, s. 53/I, PeVL 15/2001 vp, s. 2/I yksityiselämän suhteesta seksin oston kriminalisoimiseen.

³³⁹ Kts. PeVL 17/2006 vp ammatinvalinnan suhteesta seksin oston kriminalisoimiseen.

³⁴⁰ Farley – Baral – Kiremire – Sezgin, 1998, s. 405–426; Farley, 2004, s. 1087–1125.

³⁴¹ Niin ikään Kontula, jota ei voi pitää abolitionismin kannattajana, on tuonut seksityöhön liittyen esiin, että siinä on usein kyse ihmisistä, jotka arvelevat seksin myynnin olevan paras tarjolla olevista vaihtoehdoista. Myöskään seksityöntekijöiden järjestöt, jotka usein ovat varsin libertaristisia, eivät väitä seksityön olevan

Suomen lainsäädännöllinen kanta on se, että prostituutio ei lähtökohtaisesti loukkaa prostituoidun ihmisarvoa ja siten henkilö voi suostua tähän pätevästi. Selvää on, että ihmiskaupparikoksessa tarkoitettuja keinoja, kuten painostusta, käyttämällä saatu suostumus ei ole pätevä. Tällaisella keinolla saatua suostumusta voidaan pitää hyvin näennäisenä, olosuhteiden pakosta annettuna. Turvattomassa tilassa olevan ”vapaaehtoisen” henkilön hyväksikäytön rangaistavuus ihmiskauppana perustuu juurikin siihen, että tällaisen henkilön voidaan katsoa suostuvan prostituutioon pikemmin olosuhteiden pakosta kuin vapaasta tahdosta. Prostituoidun suostumuksen asema parituksessa ei sen sijaan ole näin yksiselitteinen, vaikka sekä lain että oikeuskäytännön perusteella prostituoitu voi pätevästi paritukseen suostua. Kysymys ei kuitenkaan ole suostumusopin tarkoittamasta suostumuksesta, joka poistaisi teon oikeudenvastaisuuden ja tekisi teosta rankaisemattoman, sillä jos kohde ei ole vapaaehtoisesti mukana, ei kyse ole enää lähtökohtaisesti parituksesta vaan ihmiskaupasta.

6.4. Parituksen kohteen suostumuksesta

6.4.1. Tšekki tapaus - parittajalla ei vastuuta kohteen vammoista eikä kärsimyksestä

Helsingin hovioikeuden tuomio 15/103200 on hieman vanhempi, mutta valikoitui mukaan johtuen siitä syystä, että tuomio on annettu 16.11.2015 eli uusien tulkintasuositusten ollessa jo voimassa. Ratkaisu edustaa kuitenkin vanhaa, suppean tulkinnan linjaa. Syyttäjä oli vaatinut tapauksessa vastaajalle³⁴² rangaistusta törkeästä ihmiskaupasta.

Asianomistaja A oli kotoisin Tšekistä ja hänen taustansa oli ihmiskaupan uhrille tyypillinen.³⁴³ Hän oli aloittanut prostituoidun työt jo Tšekissä, jossa vastaaja otti häneen sittemmin yhteyttä nähtyään A:n ”teen mitä vaan työtä, josta maksetaan” -tyyppisen ilmoituksen. A ja vastaaja matkustivat Suomeen ja majoituivat hotelliin. Vastaaja neuvoi A:ta kirjautumaan Skypeen, jossa ”Petra” -niminen tuntemattomaksi jäänyt henkilö neuvoi A:ta asiakkaiden kanssa. A oli ensimmäistä kertaa ulkomailla eikä hän osannut englantia eikä suomea. A ei rohjennut paeta, koska vastaajalla oli kopio hänen passistaan, vastaaja oli häntä isompi eikä A tuntenut kaupunkia. Myös A:n ansaitsemat rahat olivat vastaajan hallussa.

---

puhtaasti vapaa valinta, vaan sen olevan vapaa samassa mielessä kuin muut kapitalistisen, patriarkaalisten ja rastistien järjestelmän puitteissa tehdyt valinnat. Kontula, 2008, 184; Bell, 1994, s. 111.

³⁴² Tosiasiassa vastaajia oli kaksi, joista toinen ei tullut lainkaan Suomeen. Asian pitämiseksi yksinkertaisena ja tiiviinä, puhutaan tässä vain yhdestä vastaajasta.

³⁴³ A:n oman kertomuksen mukaan hänet oli joukkoraiskattu 16-vuotiaana, hänellä oli väkivaltainen ex-mies, neljä lasta elätettävänä ja hän etsi epätoivoisesti töitä.

A:lla oli päivässä kertomansa mukaan 5-10 asiasta, joista osa oli hyvin kovakouraisia ja halusi rajua anaaliseksiä, jonka seurauksena A:n sulkijalihas vammautui. A oli syönyt kahden vuoden ajan masennuslääkkeitä, jotka vastaaja oli vetänyt A:n kertoman mukaan vessasta alas. Tämän seurauksena A:n vointi huononi ja hän oli lopulta pyytänyt käännösohjelman kautta eräältä asiakkaalta apua ja näin poliisi saapui paikalle. Asiassa saatu näyttö ei kuitenkaan tukenut A:n keromusta lääkkeiden loppumistavasta ³⁴⁴. Lääkärilausunnon mukaan A:lla oli post-traumaattisen stressihäiriön akuuttijakso ja siihen liittyvä vakavan masennustila, jonka voitiin katsoa olevan suorassa syy-yhteydessä A:n kuvaamaan syytteenalaiseen tekoon.³⁴⁵

Tuomioistuimien katsoi, ettei vastaaja ollut käyttänyt tunnusmerkistössä tarkoitettuja keinoja³⁴⁶ ja langetti siten tuomion parituksesta. Käräjäoikeus lausui seuraavaa A:n oikeudesta korvauksiin: ”Syyte törkeästä ihmiskaupasta on hylätty, minkä vuoksi A:lla ei ole paritusrikoksessa asianomistajan asemaa. Tämän vuoksi A:lla ei ole oikeutta saada rikokseen perustuvaa korvausta. A:n korvausvaatimukset on siksi hylättävä kokonaisuudessaan. Käräjäoikeus toteaa lisäksi, että A:n harjoitettua prostituutiota vapaaehtoisesti käsillä ei voi olla myöskään sellainen vahingonkorvauslain esitöissä tarkoitettu olennainen seksuaalisen itsemääräämisoikeuden loukkaus, jonka perusteella hänen voitaisiin katsoa olevan vahingonkorvauslain 5 luvun 6 §:n perusteella poikkeuksellisesti oikeutettu korvaukseen kärsimyksestä paritusrikoksen yhteydessä.”³⁴⁷

Käräjäoikeuden mukaan A oli toiminut vapaaehtoisesti ansaintatarkoituksessa ratkaistakseen kotimaassaan häntä odottavat taloudelliset ongelmat ja saadakseen huostaan otetut lapsensa takaisin luokseen.³⁴⁸ Vastaaja ei siten ollut törkeällä huolimattomuudella tai huolimattomuudellaan aiheuttanut A:lle teonkuvauksessa mainitun sairautta eikä

³⁴⁴ A:n kertomus oli ristiriidassa A:n ja Petran välillä käydyin skype-viestinnän kanssa, jonka perusteella lääkkeiden loppuminen oli johtunut siitä, että A ei ollut tiennyt matkan kestävän viikkoa kauemmin eikä ollut sen vuoksi ottanut mukaan riittävää määrää lääkkeitä. Viesteistä ilmeni myös, että vastaaja oli käynyt apteekissa ja yrittänyt hankkia A:lle tämän tarvitsemia lääkkeitä. Tuomion mukaan kun kaikkien osapuolten tarkoituksena on ollut taloudellisen hyödyn tavoittelu A:n seksipalvelujen myymisellä, menettelyä, jossa hänet tehdään kyvyttömäksi ansaitsemaan tarkoitettulla tavalla, oli pidettävä epäloogisena. Helsingin käräjäoikeuden tuomio nro 13/101127 s. 28.

³⁴⁵ Helsingin hovioikeuden tuomio nro 15/103200 s. 5 ja 9.

³⁴⁶ Todettakoon sen verran, että vaikka A oli selvästi turvattomassa tilassa, ei vastaajan katsottu olleen tästä tietoinen eikä hän siten voinut käyttää tämän turvatonta tilaa hyväksi. Toteen näytetty vastaajan tietoisuus A:n aikaisemmasta työskentelystä prostituutina, masennuslääkkeiden syömisestä ja heikosta taloudellisesta tilanteesta eivät vielä riittäneet siihen, että vastaajan olisi voinut päätellä A:n olevan turvattomassa tilassa ja tätä hyväksikäyttää. Etenkin sen valossa, mitä ihmiskauppiaiden taidosta löytää potentiaaliset uhrin tiedetään, voidaan ratkaisua pitää kritiikille alttiina.

³⁴⁷ Helsingin käräjäoikeuden tuomio nro 13/101127 s. 31.

³⁴⁸ Helsingin käräjäoikeuden tuomio nro 13/101127 s. 29.

ruumiinvammaa törkeällä huolimattomuudellaan tai huolimattomuudellaan. Toisin sanoen parittaja oli vahingonkorvausvastuusta vapaa suhteessa parituksen kohteeseen, koska ei *pakottanut*³⁴⁹ tätä prostituutioon. Tulkintaa on pidettävä virheellisenä uhrin ihmis- ja perusoikeuksien näkökulmasta. Uhrin vapaaehtoisuus on kerrotuissa olosuhteissa ollut hyvin näennäistä eikä sen tulisi poistaa tuomitun korvausvastuuta.

6.4.2. Parituksen kohteen suostumuksen problematiikasta

Paritusrikoksessa on jotain hyvin paradoksaalista kohteen suostumuksen ja sillä suojattavien oikeushyvien näkökulmasta. Edellä on todettu, miten lainvalmisteluasiakirjoissa ja kansainvälisissä sopimuksissa ihmisen välineellinen käyttäminen paritukselle ominaisella tavalla kauppatavarana on hänen koskemattomuuttaan ja koko ihmisarvoa loukkaavaa.³⁵⁰ Paritusta on rikoslain seksuaalirikoksia koskevaan 20 lukuun sijoitettuna pidettävä ensisijassa seksuaalista itsemääräämisoikeutta loukkaavana rikoksena. Erikoista on kuitenkin se, että edellä mainituista seikoista huolimatta perusmuotoisen parituksen ei käytännössä katsota synnyttävän prostituoidulle asianomistajan asemaa, koska tämän itsemääräämisoikeutta ei katsota loukatun johtuen tämän vapaaehtoisuudesta.³⁵¹ Seuraavaksi on syytä tarkastella kysymystä siitä, voiko henkilö antaa pätevää suostumusta parituksen kohteeksi ja miten tämä suostumus on rikosoikeudellisesti jäsennettävissä.

Suostumusoppia ei voi katsoa sovelletun paritukseen, sillä syyksilukevia tuomioita annetaan – ja tuleekin antaa – parituksen kohteen suostumuksesta huolimatta.³⁵² Syy sille, miksi suostumusoppi ei käytännössä sovellu lienee siinä, että paritus ei loukkaa ainoastaan sen kohteen itsemääräämisoikeutta, vaan myös yleistä järjestystä. Parituksen kohde ei ole jälkimmäisen oikeushyvän haltija eikä siten voi antaa pätevää suostumusta sen loukkaamiseen. Toiseksi teon on oltava hyväksyttävä, jotta suostumus olisi pätevä. Edellä on todettu yleismaailmallisesti katsotun, ettei toisen prostituutiosta hyötymistä voi pitää

³⁴⁹ Ratkaisussa puhutaan nimenomaan pakottamisesta korvausoikeuden edellytyksenä. kts. esim. s. 31. Käräjäoikeuden tuomiota annettaessa ”pakottaminen” oli tosin vielä osa parituksen tunnusmerkistöä.

³⁵⁰ Kts. esim. HE 6/1997 vp ja PeVL 17/2006 vp, s. 3.

³⁵¹ HE 103/2014 vp, s. 14. Asianomistajaksi katsotaan henkilö, jonka oikeudellisesti suojattua etua rikos välittömästi loukkaa tai vaarantaa. Asianomistaja on sen oikeushyvän (esimerkiksi seksuaalinen itsemääräämisoikeus) haltija, jonka suojaksi teko on säädetty rangaistavaksi ja jota on myös ensi kädessä rikoksella loukattu.

³⁵² Suomen parituskriminalisointi perustui 1990-luvulle saakka vuoden 1949 yleissopimukseen koskien ihmisten kaupan ja toisten prostituutiosta hyötymisen tukahduttamista. Sopimuksen sanamuodon mukaan uhrin suostumus on merkityksellinen. 1 artiklan mukaisesti sopimuspuolet sitoutuvat rankaisemaan jokaista henkilöä, joka toisen henkilön intohimojen tyydyttämiseksi 1. hankkii, viekottelee tai houkuttelee mukaansa prostituutiota varten toisen henkilön, vaikkapa tämän suostumuksellakin tai 2. käyttää toisen henkilön prostituutiota hyödykseen, vaikkapa tämän suostumuksellakin.

hyväksyttävänä. Toisin sanoen on moraalisesti väärin hyötyä taloudellisesti siitä, että toinen myy itseään. Siten on varsin ristiriitaista, että paritus on oikeudenvastainen ja rangaistava, mutta samaa aikaa sen ei katsota loukanneen parituksen kohteen itsemääräämisoikeutta tavalla, joka antaisi hänelle asianomistajan aseman. Hyötyminen tapahtuu kuitenkin nimenomaan parituksen kohteen kustannuksella.

Kappaleessa 2.6.2. on tuotu esiin, ettei yleistä järjestystä ole enää mielletävä parituskriminalisoinnin suojaamaksi oikeushyväksi. Tämän päivän parittajat eivät seisoskele kadulla myymässä prostituoitujen palveluja ja vaaranna siten yleistä järjestystä paheksuntaa, moralisointia ja närkästystä aiheuttaen. Yleinen moraalikäsitys ei ylipäätään ole sellainen oikeushyvä, jonka ylläpitämiseksi ja suojaamiseksi teosta olisi oikeutettua kriminalisointiperiaatteiden valossa yksinomaan rangaista.³⁵³ Oikeuskäytännön ja parituksen kohteen todistaja-aseman perusteella vaikuttaa kuitenkin siltä, että parituksen katsotaan käytännössä loukkaavaan jotakin ”yleistä” tarkemmin määrittelemätöntä oikeushyvä.

Silloin kun normin tarkoituksena on suojata oikeus- tai muun suhteen heikompaa osapuolta, suostumus ei vaikuta rikosoikeudelliseen vastuuseen.³⁵⁴ Jos kerran paritus luokitellaan seksuaalirikokseksi ja katsotaan olevan moraalisesti väärin hyötyä taloudellisesti toisen harjoittamasta prostituutiosta, luulisi, että paritus olisi kriminalisoitu prostituoidun eli heikomman osapuolen suojaksi³⁵⁵. Silloin kun prostituutiossa taustalla on parittaja, on prostituoidun vapaus palveluntarjoamisen suhteen tosiasiasa usein rajoittunut. Palvelun tarjoaja saattaa olla esimerkiksi tosiasiasa pakotettu ottamaan vastaan jokaisen pyydetyn hinnan maksavan asiakkaan.³⁵⁶

³⁵³ Suomessa rikosoikeutta on vanhastaan pidetty moraaliluojana, eli sillä pyritään vahvistamaan yhteiskunnan hyvänä pitämiä tapanormeja ja toisaalta syventämään mielikuvia epätoivottavien tekojen moraalittomuudesta. Kts. esim. Olsson, 2019, s. 107. Tällöin puhutaan moraalista ja tapaa luovasta vaikutuksesta. Kriminalisointiperiaatteet huomioiden moraaliluojan ylläpito ja käyttäytymisen ohjaaminen eivät kuitenkaan yksinään riitä perusteeiksi säätää tekoa rangaistavaksi. Myös ajatus siitä, että kriminalisointi toimisi pääasiassa symbolina tai signaalina, on niin ikään kriminalisointiperiaatteiden vastaista. Rikoslaki ei ole Raamatun kaltainen ohjekirja siitä, mikä on yhteiskunnan toivottava tai mitä yhteiskunta pitää hyväksyttävänä. Kts. kriminalisointiperiaatteista ja funktioista Lappi-Seppälä, 2006, s. 68-69 ja Tolvanen, 2003, 186.

³⁵⁴ Frände, 2001, s. 166

³⁵⁵ Analogiatukea sille, miksi prostituoidun voidaan katsoa olevan parittajaa nähden heikommassa asemassa, voidaan hakea työoikeudesta. Työlainsäädäntö on säädetty pitkälti heikomman osapuolen eli työntekijän hyväksi. Parittajalta puuttuu kuitenkin työnantajalle normaalisti kuuluva suojele- ja valvontavastuu ja prostituoidulta työntekijälle kuuluvat oikeudet, mikä tekee suhteesta tavallista eli säänneltyä työsuhteetakin epätasapuolisemman, mikä puoltaa entisestään ajatusta siitä, että paritus katsotaan heikomman suojaksi asetetuksi säännökseksi.

³⁵⁶ Tolvanen, 2003, s. 190.

Asiaa ei olisi aiheellista jäsentää niin, että suostumalla paritukseen henkilö luopuu rikosoikeusjärjestelmän tarjoamasta suojasta eikä siten saa asianomistajan asemaa rikosprosessia. Selvää kuitenkin on, että suostumusoppia ei paritukseen tulisi soveltaa johtuen sen tavoitteesta suojata suhteen heikompaa osapuolta ja tämän itsemääräämisoikeutta.

6.4.3. Oikeus kärsimyskorvaukseen

Parituksen kohteen suostumus johtaa käytännössä siihen, ettei parituksen katsota loukkaavan ilmeisellä tavalla kohteena olevan henkilön seksuaalista itsemääräämisoikeutta eikä hänellä siten ole asianomistajan asemaa rikosprosessissa. Asianomistajaksi katsotaan lähtökohtaisesti henkilö, jolle rikoksella on aiheutettu vahinkoa ja jolla on rangaistusvaatimuksen ohella siten oikeus vaatia rikosentekijän velvoittamista vahingonkorvaukseen.³⁵⁷ Kysymykseen tulee tällöin korvaus henkilövahingosta, esinevahingosta, taloudellisesta vahingosta tai henkisestä kärsimyksestä sen mukaan kuin vahingonkorvauslaissa tarkemmin säädetään.

Oikeudesta korvaukseen loukkauksen aiheuttamasta kärsimyksestä säädetään vahingonkorvauslain 5 luvun 6 §:ssä. Oikeus korvaukseen on muun muassa sillä, jonka henkilökohtaista koskemattomuutta on tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta vakavasti loukattu tai jonka ihmisarvoa on tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta vakavasti loukattu. Seksuaalirikoksen kohteeksi joutuneella on yleensä oikeus korvaukseen tämän lainkohdan nojalla. Lain esitöiden mukaan kuitenkin paritus saattaa vain yksittäistapauksessa sisältää niin olennaisen seksuaalisen itsemääräämisoikeuden loukkauksen, että se oikeuttaisi korvaukseen kärsimyksestä säännöksen nojalla. Olosuhteiden tulee tällöin olla sellaiset, että seksuaalisen itsemääräämisoikeuden loukkaus on ilmeinen.³⁵⁸ Ilmeisyysvaatimus on asetettu oikeuskäytännössä sangen korkealle ja epäselvää on, milloin loukkaus parituksessa voisi ylittää olla niin ilmeinen, että oikeus korvauksiin syntyisi. Tutkielmaa varten läpikäytyissä tuomioissa ainoastaan yhdessä paritustapauksessa kohde sai korvauksia.

Oikeustila on sangen epätydyttävä siinä mielessä, että kansainvälisissä sopimuksissa ja rikoslain esitöissä parituksen on todettu loukkaavan prostituoidun ihmis- ja perusoikeuksia, mutta silti oikeuskäytännön perusteella loukkausta ei ole pidettävä kuitenkaan ilmeisenä

---

³⁵⁷ HE 103/2014 vp, s. 14.

³⁵⁸ HE 167/2003 vp.

seksuaalisen itsemääräämisoikeuden loukkauksena. Oikeusministeriön selvityksessä tarkasteltujen oikeustapausten perusteella parituksen on todennu olevan pääsääntöisesti huomattavan vahingollista sen kohteelle.³⁵⁹ Seuraavaksi käsitellään muutaman ratkaisun valossa sitä, mitä seksuaalisen itsemääräämisoikeuden loukkauksen olennaisuudella käytännössä tarkoitetaan parituksen kohdalla.

6.4.4. Tapaus vapaaehtoinen romanialaisnainen – korvausvaatimus oli hylättävä vallitsevasta oikeustilasta johtuen

Helsingin kärjäoikeuden ratkaisu 18/138674 on esitelty jo kappaleessa 3.2.3, jossa kerrottiin syytteen ihmiskaupasta kaatuneen siitä syystä, ettei vastaajan katsottu käyttäneen hyväksi uhrin turvatonta tilaa ja/tai riippuvaista asemaa. Lisäksi uhrin todettiin olleen toiminnassa mukana vapaaehtoisesti, mitä hän myös itse korosti. Vaikka ihmiskaupasta ei katsottu olleen kysymys, tapaus edustaa kuitenkin uudenlaista tulkintalinjaa ja asennemuutosta seksikaupan ja paritustoiminnan saralla. Tuomiossa on esimerkiksi vedottu yleiseen elämäkokemukseen seksikaupan toimintamallista arvioitaessa vastaajan kertomuksen uskottavuutta ja tämän tahallisuutta.³⁶⁰ Asennemuutos näkyy myös rangaistuksessa, vastaaja tuomittiin nimittäin parituksesta *ehdottomaan* kuuden kuukauden vankeusrangaistukseen,³⁶¹ mikä ei ole tavanomaista paritusjutuissa eikä myöskään tekijän ollessa ensikertalainen. Asiassa on arvioitu varsin laajasti asianomistajan oikeuksia korvauksiin, mistä syystä tapausta käsitellään myös tässä asiansynteudessa.

Kärjäoikeuden mukaan parituksen sulkeminen lähtökohtaisesti kärsimyskorvausoikeuden ulottumattomiin on sopusoinnussa sen kanssa, että painopiste parituksessa on taloudellisessa hyväksikäytössä eikä henkilöä koskevissa loukkauksissa. Seksuaalisen itsemääräämisoikeuden ilmeistä loukkaamista on oikeuskäytännössä katsottu poikkeuksellisesti tapahtuneen esimerkiksi tilanteessa, jossa parituksen kohteena oleva asianomistaja oli myynyt seksuaalipalveluita vastentahtoisesti ja saatu olennaisella tavalla erehdytettynä jatkamaan myymistä.³⁶²

---

³⁵⁹ OM 39/2013, s. 119.

³⁶⁰ Helsingin kärjäoikeuden tuomio 18/138674 s. 28. Oikeus esimerkiksi toteaa, että ” Jo yleisen elämäkokemuksen perusteella on näissä olosuhteissa epäuskottavaa, että vastaajan rooli olisi ollut niin passiivinen ja taloudellisesti pyyteetön kuin minkä kuvan vastaaja on häntä oikeudessa kuultaessa antanut.” Lisäksi todetaan, että ” Asianomistajan kertomuksen ja sitä tukevan yleisen elämäkokemuksen perusteella tiedossa olevan tavanomaisen toimintamallin perusteella voidaan pitää näytettynä, että vastaajan kanssa oli jo alun perin Romaniasta lähdettäessä/matkan aikana sovittu siitä, että asianomistaja maksaa vastaajalle puolet prostituutiolla asiakkailta saamistaan rahoista ja maksaa myös puolet muista kuluista.”

³⁶¹ Helsingin kärjäoikeuden tuomio 18/138674 s. 40.

³⁶² Helsingin kärjäoikeuden tuomio nro 08/11690.

Kärsimyskorvausvaatimus on yleensä hylätty silloin, kun prostituutiota on harjoitettu vapaaehtoisesti. Myös nyt käsiteltävänä olevassa tapauksessa on katsottu kysymyksen olleen vapaaehtoisesta toiminnasta, joka oli ehtinyt kestää vain joitakin päiviä. Painopiste oli ollut taloudellisessa hyväksikäytössä. Asianomistajan ja vastaajan kertomuksin on sinänsä tullut näytetyksi, että asianomistaja oli ollut kerran sukupuoliyhteydessä myös vastaajan kanssa. Asianomistaja oli kertonut kuulustelussa, että hän oli suostunut siihen ajateltuaan, että vastaaja ei ehkä muuten enää auttaisi häntä seksipalveluiden myymisessä. Koska kuitenkin asianomistaja oli vahvistanut, että vastaaja ei ollut pakottanut eikä painostanut häntä sukupuoliyhteyteen ehtona sille, että vastaaja jatkaisi toimintaansa, ja kun asianomistajan kertomuksesta on ollut pääteltävissä, että asianomistaja ei ollut ilmaissut vastaajalle vastentahtoisuutta seksuaalisen kanssakäymisen aikana, ei myöskään tätä yksityiskohtaa tapahtumienkulusta voitu arvioida sellaiseksi seksuaalisen itsemääräämisoikeuden ilmeiseksi loukkaamiseksi, joka oikeuttaisi asianomistajan saamaan poikkeuksellisesti paritustapauksessa kärsimyskorvausta.³⁶³

Vastaajaan parittajana kohdistettu kärsimyskorvausvaatimus oli lainsäätäjän kannanoton ja oikeuskäytännön linja huomioon ottaen käräjäoikeuden mukaan hylättävä.³⁶⁴ Laki on säädetty kuitenkin ennen painostamistunnusmerkin siirtämistä parituksesta ihmiskauppaan ja niin myös viitattu oikeuskäytäntö on ajalta ennen lakimuutoksia. Viimeisimpien linjauksien mukaan painostamisen ja/tai alisteisen suhteen ilmetessä tapausta ei tulisi enää arvioida parituksena, jolloin korvauksen edellyttämiä ”ilmeisiä seksuaalisen itsemääräämisoikeuden loukkauksia” ei tulisi paritusjutuissa esiintyä.³⁶⁵ Kun paritustuomioita kuitenkin annetaan tapauksissa, joissa uhri on varsin turvattomassa tilassa, mutta hänellä katsotaan kuitenkin olleen jonkinlainen toisintoimimismahdollisuus, tulisi tuomitun korvausvastuulle asetettuja perusteita arvioida uudelleen.

³⁶³ Helsingin käräjäoikeuden tuomio 18/138674 s. 41-42.

³⁶⁴ Helsingin käräjäoikeuden tuomio 18/138674 s. 42.

³⁶⁵ Yksi tällainen lainvoimankin saavuttanut paritustuomio tosin löytyy, nimittäin Oulun käräjäoikeuden tuomio nro 18/109607. Tuomion perustelut ovat salattu, mistä syystä tuomion kattava käsittely leipätekstissä ei ole mielekästä. Johtopäätöksistä käy kuitenkin sen verran ilmi, että tekoon liittyvä vastaajan toiminta, johon oli liittynyt painostusta ja uhkailua, asiakaskontaktien määrä ja teon kesto sekä muut olosuhteet huomioiden, vaadittu 10 000 euron korvausmäärä oli oikeuden mukaan kohtuullinen. Teko aiheutti asianomistajalle moninaisia seuraamuksia kuten pelkotiloja, ahdistusta, painajaisia ja häpeän tunnetta. Hän oli pelännyt, että asia leviää laajasti ihmisten tietoon ja vaikuttaa hänen ihmissuhteisiinsa.

7. Johtopäätökset

Vaikka ihmiskauppa- ja parituspykälien uudistuksesta on aikaa vasta noin viisi vuotta, voidaan sillä katsoa olleen jo positiivisia vaikutuksia oikeuskäytäntöön. Lakimuutosta, jolla painostaminen siirrettiin parituskriminalisoinnista ihmiskauppapykälään, voidaan pitää onnistuneena, sillä vuodesta 2015 alkaen tuomioistuimiin ei ole enää päätynyt – paria poikkeusta lukuun ottamatta – paritusnimikkeellä tapauksia, jotka olisivat sisältäneet ihmiskaupalle tyypillisiä piirteitä. Kymenlaakson tuomiota (nro 18/122611) lukuun ottamatta, käsillä olevat tunnusmerkistötekijät tunnistetaan pääsääntöisesti suhteellisen hyvin, mutta toisinaan tuomion johtopäätöksissä jätetään mainitsematta tietyn keinon tai tekotavan käyttäminen, vaikka syyttäjä olisi tähän vedonnut ja perusteluista käy ilmi sellaisen tulleen myös toteennäytetyksi. Käytettyjen keinojen ja tekotapojen tunnistaminen ja niiden mainitseminen on tärkeää rangaistuksen mittaamisen kannalta ja oikeuskäytännön yhtenäisyyden takaamiseksi. Toisaalta ihmiskaupassa tekijä käyttää tyypillisesti lomittain useita keinoja ja tekotapoja, käsillä olevat tunnusmerkistötekijät saattavat olla osin päällekkäiset eikä yhtä oikeaa tulkintaa siitä, mistä tunnusmerkistötekijästä mikin seikka kertoo, ole välttämättä mielekästä tai edes mahdollista tehdä.

Lakivaliokunta totesi vuonna 2015, ettei avoimien tunnusmerkistötekijöiden suppeaa tulkintaa ole syytä enää korostaa, mikä on myös EU-oikeuden ja kansainvälisten velvoitteiden mukainen linjaus. Myös tällä linjauksella on ollut vaikutusta oikeuskäytäntöön, sillä uhrin turvattomalta tilalta ja/tai riippuvaiselta asemalta suhteessa tekijään ei enää lähtökohtaisesti edellytetä sitä, että uhrilla ei olisi ollut yhtikäs mitään muuta vaihtoehtoa kuin alistua hyväksikäyttöön. Oikeuskäytännön perusteella ei kuitenkaan ole selvää, kuinka turvattoman henkilön tilan pitää olla, jotta hänellä ei voi katsoa olleen vartenotettavaa toisintoimimismahdollisuutta kuin alistua seksuaaliseen hyväksikäyttöön. Yksimielisyyttä ei niin ikään vallitse siitä, voiko turvattomassa tilassa oleva henkilö antaa koskaan pätevää suostumusta seksuaaliseen hyväksikäyttöön sellaisin vaikutuksin, että teko katsottaisiin ihmiskaupan sijasta paritukseksi. Ongelmallisia ovat siten tilanteet, joissa uhri vielä oikeudenkäynnissäkin vakuuttaa vapaaehtoisuuttaan. Jos ja kun ihmiskaupan funktioksi nähdään heikossa asemassa olevien ihmisten hyväksikäytön estäminen ja ilmiöön puuttuminen, olisi perusteltua katsoa turvattomassa tilassa olevan henkilön värväminen seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi lähtökohtaisesti aina parituksen sijasta ihmiskaupaksi. Tuomittavaa on haavoittuvassa ja/tai alisteisessa asemassa olevan henkilön hyväksikäyttö,

mistä syystä tekijän vastuuta ei tule sysätä uhrille antamalla merkittävää painoarvoa hänen oletettuihin toisintoimismahdollisuuksiinsa.

Uhrin (alkuperäiselle) suostumukselle annettavan merkityksen suhteen on kenties tapahtunut kaikista merkittävin muutos oikeuskäytännössä. Sille, että uhri on alun perin lähtenyt vapaaehtoisesti harjoittamaan prostituutiota, ei enää anneta merkitystä. Huomiota kiinnitetään entistä enemmän siihen, onko uhrin asema *muuttunut* Suomessa sellaiseksi, että hän ei enää kykene suojaamaan itseään tai irtautumaan vahingollisesta tilanteesta, jossa hänestä pyritään hyötymään taloudellisesti.

Lakiuudistusta, jolla tekotapa ”valtaan ottaminen” korvattiin ”määräysvaltaan ottamisella” voidaan pitää varsin onnistuneena, sillä tunnusmerkistötekijän soveltamiskynnys on laskenut lainsäätäjän tarkoittamalle tasolle. Määräysvallassa olemisen on ymmärretty olevan uhrin kontrollointia, joka on ulkopuolisen vaikeasti havaittavissa. Myös erehdyttämisen suhteen on tapahtunut oikeuskäytännössä muutoksia, vaikka laintasolla muutoksia tunnusmerkistötekijään ei tehtykään. Erehdyttämiseltä ei enää edellytetä sitä, että se koskisi jotakin aivan oleellista seikkaa, vaan esimerkiksi työnkuvan kaunistelussa voi olla kyse tunnusmerkistössä tarkoitettusta erehdyttämisestä.

Viiden vuoden aikana on annettu vain kaksi tuomiota törkeästä ihmiskaupasta, mutta tästä ei voi tehdä johtopäätöstä, etteikö ihmiskaupassa keinona väkivaltaa ja uhkailua käytettäisi. Oikeuskäytännön perusteella ihmiskaupan uhrit eivät tyypillisesti hakeudu lääkäriin tai poliisin luo väkivaltaa kohdattuaan, mistä syystä näyttö väkivallasta on pitkälti osapuolien kertomusten varassa. Niin ikään näyttöä uhkailusta ei yleensä saada, koska usein uhkailu tapahtuu vain suullisesti.

Ihmiskauppapykälää voidaan pitää riittävän kattavana, toimivana ja sitä on helppo tulkita kansainvälisten velvoitteiden ja EU-oikeuden mukaisesti. Sitä vastoin lainsoveltajien tietoisuutta seksikaupasta ilmiönä sekä osaamista ihmiskauppapykälästä tunnusmerkistötekijöineen tulisi lisätä. Meillä on kattava ihmiskauppakriminalisointi olemassa, mutta sitä ei aina osata hyödyntää ja soveltaa oikein. Tästä osoituksena ovat esimerkiksi paritukseksi katsotut tapaukset, joissa tekijä käyttää niin kutsuttua loverboy -taktiikkaa tai voodoota keinona värvätä uhri seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi. Erityisesti uhrin oikeuksien toteutumisen näkökulmasta tällaisten tekojen katsominen ihmiskaupaksi olisi tärkeää.